

Victor Aierdi: "Hirugarren espazioarena bola mediatikoa bihurtu dute"

E u s k a l H e r r i k o A u z o k a r i a

ARCIA

Lan istripuak eta lan osasuna

BIZIBIDEA HERIOTZBIDE

Tere Irastortza

"Une kritikoetan behar ditugun hitzak dira behinen"

Larrun

Mugarik gabeko pentsamendua

Euskara kinka larrian dago Lapurdi, Nafarroa Beherea eta Zuberoan.

Zeintzuk dira egoera honetara iritsi izanaren arrazoiak?

Ipar Euskal Herriko gizarteak ba al du aski indar, bera bakarrik, euskara bizirik atxikitzeko?

Iparraldeko euskararen egoera lau euskaltzaleen esanetan:

- Erramun Baxok
- Itxaro Borda
- Emilio Lopez Adan
- Mixel Oronos

LARRUN
hilero banatzen da
doan ARGIArekin.

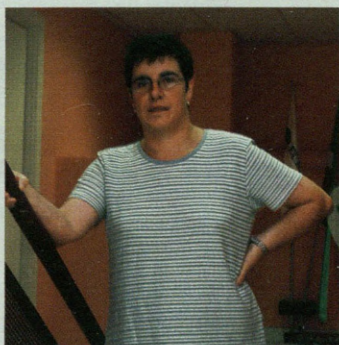
Argazkia: Alberto Elozegi
Diseinua: antza S.A.L.

■ Victor Aierdi: "Hirugarren espazioarena bola mediatikoa bihurtu dute" 10

■ Segurtasun baldintzetan lan egitea: konpondu gabeko arazoa 14

■ Tere Irastortza: "Une kritikoetan behar ditugun hitzak dira behinen" 29

■ Maskorak badu zeluloidezko jantzirik 38

ORRIZ ORRI

Gora Pro Nobis. <i>Asisko Urmeneta</i>	4
Irakurleak mintzo	5

POLITIKA

Euskal Politikaren Termometroa	6
Elkarrietzeta: Victor Aierdi.	
<i>Xabier Letona</i>	10
Departamentuaren aukera frantses hautesontzietan. <i>Mikel Asurmendi</i>	12

EKONOMIA

Segurtasun baldintzetan lan egitea: konpondu gabeko arazoa. <i>Daniel Udalaiz</i>	14
---	----

EUSKARA

Autoikaskuntza, euskaltegien erronka berria. <i>Katixa Garate</i>	22
---	----

GIZARTEA

Nafar-pirinioan "Mendixut" aldizkaria badabil. <i>Asier Bidart</i>	24
Ireki kaiolako ateak eusko oiloa babestuko bada. <i>Lierni Arrieta / Ainhoa Oiartzabal</i>	26
Elkarrietzeta: Tere Irastortza. <i>Estitxu Eizagirre / Ixiar Eizagirre</i>	29

KULTURA

Euskal Kulturaren Ezpalak	36
Maskorak badu zeluloidezko jantzirik. <i>Iñigo Bideitxe</i>	38
Orain Dela 30 Urte. <i>Pilar Iparragirre</i>	41

ASTIA HARTUTA

Argitalpenak	44
Agenda	47
Telebista-Irratia	48
Bizia	50
Ihesi	51
Denborapasak	55

IRITZIAK

Politika: <i>Garikoitz Mujika</i>	8
Kultura: <i>Eukene Martin</i>	35
Azkena: <i>Elixabete Garmendia</i>	58

Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria

Gipuzkoako Foru Aldundia

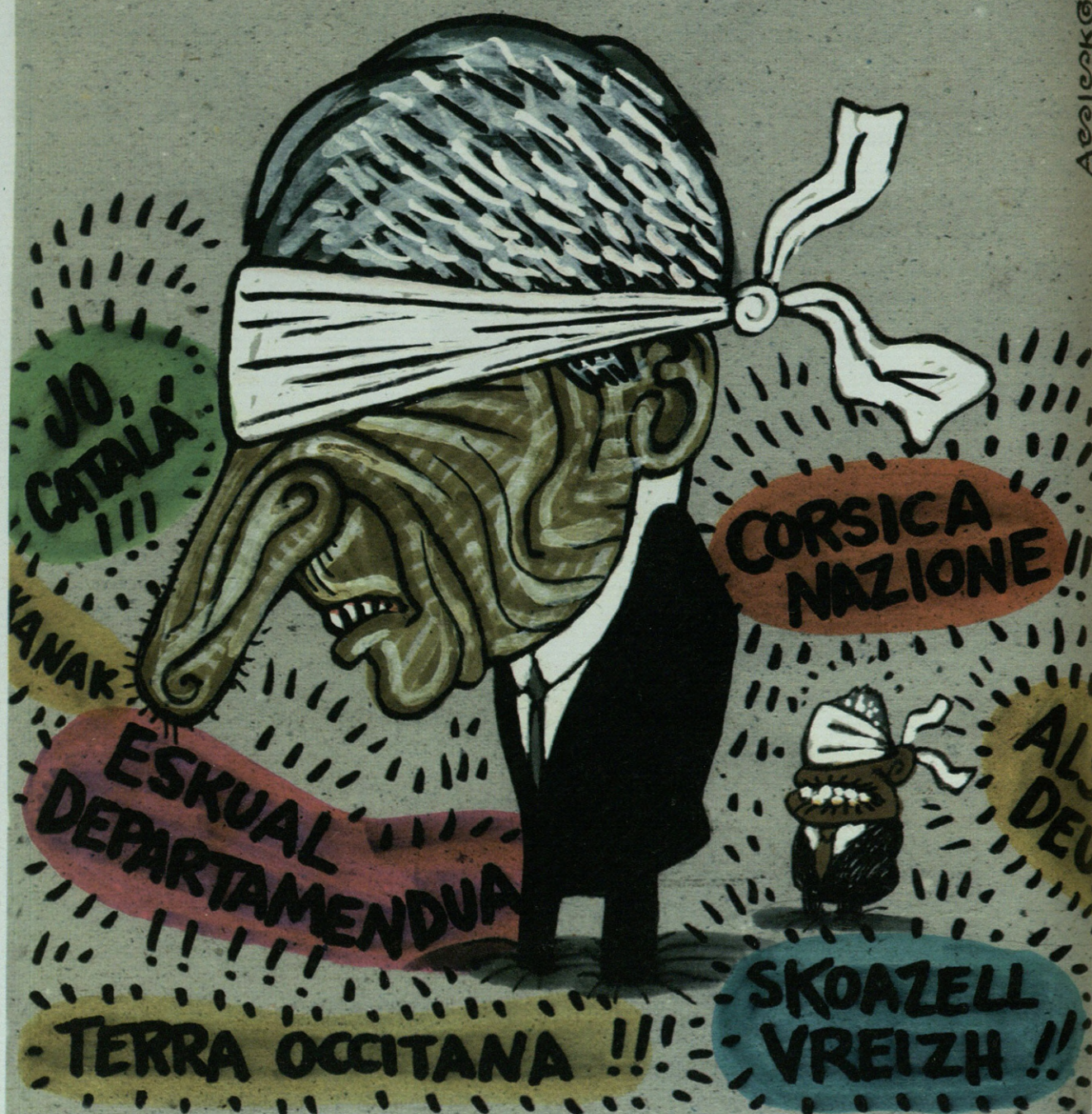
Kultura, Euskara, Gazteria eta
Kirol Departamentua

Argitarapen honen editoreko laguntzarekin:

gizarte-ekintza
obra social

MOUVEMENT (?) DES PITOYENS

JABEA: KOMUNIKAZIO BIZIAGOA, S.A.L.
ZUZENDARIA: Pello Zubiria.

Kontseilu Editorialeko Arduraduna:
Baleren Bakaikoa.

Erredakzioa: Katixa Garate, Nagore
Irazustabarrena, Onintza Irureta, Izaskun
Jauregi, Xabier Letona.

Maketazioa: Berdaitz Goia.

Administrazioa: Marijo Aierza.

Harpidetzak: Olatz Korta, Edurne
Urruzmendi.

Hedapena: Ixabel Bereziartua.

Publizitatea: Iñigo Txintxurreta, Añña
Soraluze, Bego Zuza.

Argazkiak: Alberto Eloseei.

HELBIDEAK

GIPUZKOA: Zirkuitu ibilbidea, 15. 20160
Lasarte-Oria. Tel.: 943 37 15 45. Faxak:
943 37 34 03 (erredakzioa)/943 36 10 48
(komertziala).

IPARRALDEA: Xalbardin baita.

64122 Urruña. Tel.: 559 47 60 00.

Faxa: 559 47 60 01.

NAFARROA: Gazteluko Plaza 44,
3. eskuina. 31001 Iruñea.
Tel.: 948 22 22 85.

POSTA ELEKTRONIKOA:

Erredakzioa: kazeta@argia.com

Komertziala: komertzial@argia.com

WEB ORRIALDEA

www.argia.com

LEGE GORDAILUA: NA 80-1963.

ISSN: 0213-909X.

BATZORDE PAREKIDEA: 72562 E.

INPRIMATEGIA: Antza, S.A.L.

INFORMATIKA: A.S.P., S.A.L.

Harpidetza sariak:

Hego Euskal Herria .15.600 pta./93,76 euro

Ipar Euskal Herrian ...746 lib./113,73 euro

Espainia15.600 pta./93,76 euro

Beste atzerriak ...20.100 pta./120,8 euro

Airez31.450 pta./189,02 euro

KOMUNIKAZIO BIZIAGOA, S.A.L.
Ametzagaiña Taldeko partaidea da

Bekaizkeria eta etsai amorratua

Voltaire-ren arabera lehia genioen elikadura da eta bekaizkeria, aldiz, bihotzaren pozoia. Izatez ere bekaizkeria pertsona batentzat kalteak baino ez ditu ekartzen. Bekaizkorrengan, prozesu hondatzaile sortzen da eta ezin da inolaz ere ondo bizi, halako gaitzak harrapatuta. Baina bekaizkeria nola xeda daiteke? Bekaizkeria batez ere, nahiz eta hori bakarrik ez izan, besteak duena desiratzear datza. Halaz ere bi motako bekaizkeriaz mintzatzen da. Ona edo mirespena eta suntsikorra edo kaltegarria. Mirespenak laguntzen dio edonori besteek lortzen dutena berak ere eskura dezan. Suntsitzaileak, ordea, sufrimendu baizik ez dakar. Iturburuari dagokionez iritzi desberdinak ditugu. Askorentzat (ez niretzat) genetiko izango litzateke, besteentzat osteria gizartearekin batera doa. Hor dago sustraituta. Bigarren honekin hartu behar ditugu egunero egiten ditugun alderaketak, gure bizimodu arruntean.

Halatan bekaizkorrek desabantailan dagoela besteekin (egia izan ala ez), oldozten du. Beti itsu ibiliko da besteen distiraren aitzinean.

Frogatuta dago gainera bekaizkorrek kalterik handiena jasaten duela gehienbat bere autoestimaren ezagatik, zeren eta bere burua ez baitu maitatzen. Bekaizkeria bako bizi gaitezen garatu behar ditugu gure buruarekiko maitasuna eta harrotasuna, bestela bekaizkeriaren

bidea hartzen duenak sufrimenduaren xenda aurkitzen du.

Dena den kaltegarria dela jakin arren ez dugu ahaztu behar, gure gizarteak berak bultzatzen duela lehiakorrak (neurrik gabe) izan gaitezen eta borroka dezagun, jo eta su ez daukaguna lortzearen.

Baina zer da bekaizkorrak nahi duena, zer da lortu nahi duena? Lanpostu on bat, ospea, dirua, arrakasta eta abar. Bere bizitzan bekaizkorrak, edozein aitzakiarekin, besteek lortzen dituzten lorpenak baliomurrizten ditu. Aldi berean besteen akatsak etengabe bilatzen ditu, ikusten duen oro desiratzeko duen bitartean. Horrekin batera erasokortasuna etsaitasunaren eta herraren hatzaparretan preso biziko da.

**TOMAS ANGEL GONZALEZ
ZORROTZA (BILBO)**

Hiruko Txikian

ET IN TERRA PAX HOMINIBUS

Ikaragarri ongi pasatzen nuen nik haurtzaroan Perossiren Bigarren Pontifikalaren pasarte hori kantatzen. Tiple lehenekin bideratu eta BONAE VOLUNTATIS hura berrepikatzean koral osoaren hots armonikoa entzuten. Erne asko ibili behar izaten genuen egilearen partitura bere osotasunean txukun emanago bagenuen meza entzuleen gozamenerako. Eta jolas garaian tipleak haur jolasti, denak lagunak ez baginen ere, areago elkarren artean ezin ikusiak baldin bagenituen ere, kantatzeko orduan partitura genuen elkargune. Eta meza entzuleek gure jolas haserrearen berri ez zutenez, bere ezjakinean zoriontsu. Kiroletan ere ber-

dintsu. Behin baino gehiagotan, irabaztean gogotik besarkatu izan nuen inoiz askaria garaian ondoan onartzen ez nuen talde lagunik. Ensaio eta entrenamenduetan jolasetako hotzak epeldu eta egun handirako guztiak bero. Horrela joan ginen ontzen. Ariaren arian. Hondarribiako Parrokiako koralista bati zuzendariak eragotzi omen dio Salvean kantatzea. Alardeko eskopetera edo izaki. Puta. Zorra. Española. Koralkideak mutu. Gauza bazarete kanta iezaiozue TU SOLUS ALTISSIMUS... Betiko Alardeari. Ez Guadaluperi, eskopetaz hartuko zinduzkete eta ●

◆ JOXE MARI OSTOLAZA

T E R M O

TXANPONA

ERREGAIK

Pasa den igandean LP EE-ko petrolio herri esportatzaileak bildu ziren eta ekonomia kapitalistak baldintzatuko dituzten erabakiak hartuko zituzten -hau idazterakoan ez genuen haien herri-. Hori ek LP EEri botatzen diote petrolioaren prezioaren igoerak euren herrietako inflazioa gehitzearen errua. Herri esportatzailek euren interesei begiratzeko diete eta ez dirudi epe laburrean prezioa jaisteko asmoa dutenik. Badirudi petrolio barrilak 31 dolarretik gora balioko dituela urte amaiera arte. Erregaien prezioak igotzen eta herri sektoretan arazo larriak eragiten jarraituko du. Hori ek dagoeneko hasiak dira prezio murrizketaren aldeko mobilizatzeko. Nola? Estatu da hori egin dezakeena. Estatu frantsesak eman du jada adibiderik. Petrolio ustiatzeari aurka egiteaz gain, karburoen gaineko zerga berezia murriztzeko. 114 pezetako gasolio litro bakoitzeko, Estatu espainiarrek 44,9 pezeta jasotzen ditu. Zergatik ez du mozkin zerga murrizten populazioaren mesedera? Hori da herri sektoreak eskatzen ari direna. LP EEri errua botatzea herria engainatzea da. Erruduna betiko Gobernua da.

■ DANIEL UDALAITZ

HAUTESKUNDEEN USAINA GERO ETA GERTUAGO

AZKEN hilabeteetako euskal politikagintzaren norabidea ikusirik, badirudi iragarrita zegoela HBk Eusko Legebiltzarrera ez joateko hartu duen erabakia. Batzar Nazionalaren erabakia izan da, dena den, eta orain herrietako batzarrek onetsi beharko dute erabakiaren egokitasunaz. Dena den, gehienetan gertatzen den legez, ez dirudi aurkakorik aterako denik. Jadanik hauteskundeetan pentsatzen hasteko garaia da, eta hor ere berriro aurrikusi daiteke beste erabaki garrantzitsu bat: Eusko Legebiltzarrerako hauteskundeetan parte hartu ala ez, eta parte hartzekotan, zein asmorekin eta nola.

ARALAR ILDOAREN AGIRIA

ARALAR ildoko kideek aspaldian ahoz eta idatziz adierazten ari direna txosten batean agertu dute ezker abertzaleko korrenteko kideek. Gaur egun, ezker abertzaleak daraman bidearekiko desadostasunak agertu ondoren, bide politikoen hautu garbia egin behar dela diote, horretarako aukerak dauden bitartean. Besteak beste, ETak jadanik herriaren legitimaziorik ez duela diote, bide instituzional guztiak erabili behar direla, hauteskunde guztiak barne. Iñaki Aldekoa, Patxi Zabaleta, Sagrario Aleman eta

DANI BLANCO

Miren Egaña dira, besteak beste, Aralar ildoko pertsona ezagunetakoak. Korrontea Nafarroan ari da batez ere, naiz eta beste lurralde batzuetan ere baduen atxikimendurik.

BERDEAK LEHENDAKARITZAREN ERREFERENDUMAREN ALDE

FRANTSEZ presidentearen agintaldian buruzko erreferendumean alde bozkatzera deitu dute Iparraldeko Berdeek. Agintaldia bost urtera murriztearen alde badaude ere, berdeek Errepublikako instituzioak zaharkituta daudela salatu nahi dute erreferendumean. Kanpaina Euskal Departamenduaren alde egingen dute, baina ABren ekimenarekin bat egin gabe. ABk erreferendumaren inguruan agertu duen "joera aderdikoia" salatu dute. Bestalde, Ipar Euskal Herri-

JOE LACALLE

■ Aralar ildoko kideak Iruñean.

B A H E A

- Noam Chomsky, saiogile eta pentsalari estatubatuarra: "Euskal Herriko gatazkarekin zerikusia duen jendea, arazoari konponbide bat emateko gai izango dela espero dut".
- Joan Puigcercos, ERCKo diputatua: "Mayor Oreja ez da Euskadiko arazoak konpontzeko pertsona egokia. Lehendakari izateko aukera alderdikoia erabiltzen du".
- Julio Anguita, Espainiako IUko koordinatzailea: "Autodeterminazioa Konstituzioan sartu beharko litzateke; hori litzateke terrorismoarekin amaitzeko modu bat".

M E T R O A

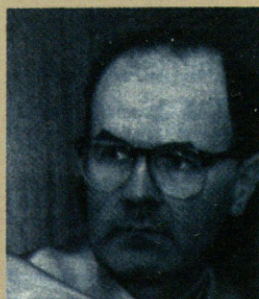
NOIZBAIT IZANGO DA

Hurrengo urtera arte itxaron beharko dute Hondarribiko Jaizkibel konpainiakoe herriko alardean parte hartzeko beste saio bat egiteko. Berandu baino lehen, aldiz, beren helburua gauzatuko dela pentsa liteke, Jaizkibelekoek ahaleginean jarraituz gero behintzat. Harrigarria bada ere, instituzio eta erakunde nagusienak Jaizkibelen alde agertu arren, egoerak bere horretan dirau, edo okerrago. Finean, hondarribitarrek konpondu beharko duten arazoa da, zalantzarik gabe, baina han gertatutakoek herritik kanpo ere berehala zabaltzen dute batzuekiko edo besteekiko amorru edo atxikimendua. Hondarribia ez da uharte oraino.

PASAIKO HILKETAREN AUZIA BERRIRO ZABALIK

1984KO martxoaren 23an, polizia espainiarrek Komando Autonomo Antikapalistetako lau kide hil zituen Pasaian, zelada batean. Fusilamendu gisakoa deskribatu ohi du komandoko bostgarren kideak, orduan atxilotua izan eta harrezkero espetxeratu dagoen Joseba Merinok. Bertsio ofizialaren arabera, zodiak batetik lehorreratzean gelditzeko agindua eman zitzaien bost militatantei, hauek tiroz erantzun zuten eta ondoren izandako tiroketan lau hil ziren. Bertsioa ez zen sinistu orduan eta egun ere airean jarraitzen du, horren erakusle da Donostiako instrukzio bigarren epaitegiko epaile titullarrak auzia berriz zabaltzea erabaki duela.

A. Elsoegi

■ Javier Goiriena.

IZPIAK

Javier Goiriena EHUKo Medikuntza Fakultateko dekanoren aurkako salaketari jarri du EHUKo Errekto-regoak Bilboko Auzitegian. Ustez, fakultateko kontabilitatean, kontratazioan eta bere jabegoko enprekin egin dituen irregulartasunak salatu dira.

Jon Abril kazetariaren aurkako Entzutegi Nazionalaren salaketa funsgabetzat jo dute kazetari honekin lan egin duten zenbait mediotako langilek. Argia, Egunkaria, Xorroxin irratia, Bertolari eta Ttipi-Ttapako langileek, eta Euskalerrira irratia eta Euskadi Irratiko bi langile taldek ere beren elkartasuna adierazi diote Abrili.

Gabriel Urralburuk kalean jarraitzen du duela bi urte Nafarroako Lurralde Auzitegiak 11 urteko espetxe zigorrari jarri ondoren. Kasua, Auzitegi Gorenak defentsaren helegiteari emango dion erantzunaren zain dago.

■ Gabriel Urralburu.

ko EAK eta EAJk -ABrekin bat eginez-, irailaren 24an Euskal Departamenduaren alde bozkatzera deitu dute.

IBARRETXEREN ELKARRIZKETAK

JOAN den astean Ezker Batua, UA eta PSE-rekin bildu ondoren, aste honetan EH, EA eta EAJrekin bilduko da Ibarretxe lehendakaria. Ez da hor bukatuko Juan Jose Ibarretxeren elkarrizketa erronda eta, noiz ez bada esan ere ere, dagoeneko agertu du Espainiako Legebiltzarrean ordezkari izan duten taldeekin biltzeko asmoa; hauek euskal gatazkaz duten iritzia zehatza beren ahotik zuzenean jaso nahi du. Edozein modutan, gaurkoz behintzat, ez da ikusten Ibarretxek eratu nahi duten mahaia gauatzeko baldintzen arrastorik.

• Jon Aleman, euskalzale nafarra: "Baina nola iritsi gara egoera ustel honetara? Hitz gutxitan adieraziko dut: ETA-pm desegin ahala, urte mordoxka joan baitzen, eta ETA militarrean desenbarkatuz joan ahala hasi zen dena".

• EAJko Gipuzku Buru Batzarra: "EAJko GBBk bere sostengu tinkoena adierazi nahi die bai Hondarribiko alkate den Borja Jauregiri eta bere udal taldeari, bai beren jai eta ohiturak fede onez defendatzen ari direla sinesten duten herritarrei".

• Rodolfo Ares, PSE-EEko buruzagia: "Ibarretxeri bukatu zaio bere denbora".

Ezina, ekinaren ekinez egina

Azken boladan, egoera politikoa definitzeko noraeza eta ezintasuna bezalako hitzak entzuten ditugu maiz. Euskal Herrian 98ko udazkenak ekarritako haize goxo eta epelak ezin ahantziz, berriro ere gatazkaren garai gordinetara itzultzeko beldurra, abertzaleen arteko ikamikak, espainolismo gordin eta atzerakoienaren ofentsiba, hildakoak, atxilotu eta jipoituak, presoan egoera jasanezina... Dударik ez da gatazkaren ondorio garratzak nozitu ditugula intentsitate handiz. Boluetako gertakariak lekuko. Gure herriak horrenbeste desiratzen duen askatasuna eta bakea lortzea nahia eta beharra dela argi geratzen da behin eta berriro. Gatazkak sortzen dituen ondorio pertsonal larriak gutxi balira, gure herria izaera eta nortasun propioz bizirauteko bide bakarra baita berau. Baina zein egoera aurkitzen dugu horretarako?

Argi dagoena, oso argi, espainiar eta frantziar estatuak murgildurik dabilzan apustua da. Gerra ofentsiba orokor batean murgildurik, mekanismo errepresibo, mediatiko, politiko eta judicial guztiak martxan jarriak dituzte Euskal Herriaren aurka. Ikastolen aurka, euskararen aurka, Espainiaren ezaugarrietan oinarritutako historia dekretua prestatuz, abertzaleak atxilotuz, herri honen hildakoak ehorteza eta omentzea debekatu nahirik, herri honek hartutako erabakiak behin eta berriro trufatuz... Euskal Herria behingoz konkistatzeko amets zaharra egi bihurtu nahian. Nahian eta ezinean. Errealitatea Mayor gerra ministroa baino kaskagorrragoa baita. Ezker abertzalearekin lau urtetan amaitu behar zuen horrek ikus ditzake zein diren bere estrategiaren fruituak. Herri honen eskubide demokratikoak errespetatu ordez, beti egin duten bezala, gerra eta bortxaren aldeko hautua egin dute. Begibistan daude emaitzak.

NORBERAREN ardurak ezkutatzeke joera ordea, ez dugu soilik estatuen jarreretan ikusten. Euskal Herriko hainbat alderdi eta agente sozial ere buru belarri dabilta egun bizi dugun egoera politikoaren arduradunak bilatzen. ETA eta ezker abertzalea omen dira Euskal Herria egituratuz eta eraikiz, demokrazian oinarritutako eskenatoki berria lortzea helburu zuen prozesu soberanista zapuztearen ardu-

radunak. Berriro ere, ezker abertzalearen aurka presio politikoa eginez, garaipen azkarra erdietsi nahiz eta bide batez, 98an egin zuten kalkulu politiko eskasa ezkutatu. Ezker abertzalearen aterrizaje instituzionala emateko baldintza egokiak zeudelakoan eta bereziki PSOEk horrelako egoera batean har zezakeen jokaerak bultzaturik ekin zion indar abertzaleen arteko kolaborazioari. Berriro ere, saminez ikusi dugu EAJk ildo autonomistari tinko heldu diola. Ezker abertzalearekin nazio eraikuntza eta soberaniaren aldeko apustuari gogoz heldu ordez, Madrilera begira jarri da ofentsiba espainolista geratu eta horrenbeste interes dituen Gasteizko lapikoa salbatu nahian. Gainerakoak hor konpon.

RUBEN FLAZA

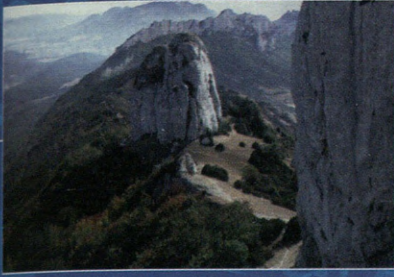
Garikoitz Mujika
Haika-ko kidea

"Bizi dugun garaietan egin genezakeen akatsik handiena, erruak leporatu eta ika-mika amaigabeetan murgiltzea da. Azken bi urte hauetan, bide berri bati ekin dio gure herriak"

BIZI dugun garaietan egin genezakeen akatsik handiena, erruak leporatu eta ika-mika amaigabeetan murgiltzea da. Azken bi urte hauetan, bide berri bati ekin dio gure herriak. Argi ikusi dugu frantziar eta espainiar estatuen betoa gaingiduz gure herriak ibilbide handi bat duela egiteko eta horretarako, borondatea eta borrokarako grina besterik ez direla behar. Euskal Herria espainolizatzen eta frantsesten duen egitura juridikoetatik ez dago gure herria eraikitzerik, erabat prozesu antagonikoak baitira. Egitura nazionalak sortuz, estatuekiko menpekotasunezko loturak apurtuz, estrategia nazionalak martxan jarri soilik lor daiteke askatasunezko eta bakezko eskenatoki bat. Horretan murgildu da eta ari da gazte belaunaldi berri bat. Konpromisoz eta tinkotasunez, hitzez eta ekinez, borrokatuz eta lortuz. Euskal Herriak ezin baitu itxaron. Iparrorratza argi dago. Gatazka politikoa gaingid-

tzeko biderik eraginkorrena nazio eraikuntza dela argi duen gehiengo sozial hori aktibatu behar da. Euskal demokrazia eraiki egin behar dugu. Hori ez dugu hitzez egingo. Piszinara salto egiteko garaia da. Piszina hutsik edo beteta dagoen eztabaidatzen ibiltzeak ez du inoiz argitzen salto egitean aurkituko duzuna zer izango den. Hori egiten duenak soilik daki. Arriskatzan duenak gal lezake, baina baita irabazi ere. Arriskatzan ez duenak ez du inoiz irabazten. Nazio eraikuntzaren piszinara salto egiten duenak, milaka eta milaka euskal gazteren indarra aurkituko du. Zuen zain gaude! Hemen ez dago inor soberan, lanera eta irabaztera ●

ARGIAren Harpidedunentzat Zozketa Berezia

Durangoko Liburu eta Disko Azokan
2 pertsonentzako 6 asteburu
zozkatuko ditugu

Nekazalturismoko baserri-etxe
batean naturarekin egonaldi
lasaia izateko aukera paregabea
Argia eta Nekazalturismoaren eskutik

BIZKAIA

Urdaibai
Lea-Artibai
Enkarterriak
Uribe-Kosta
Durangaldea
Arratia-Nerbioi

GIPUZKOA

Deba
Goierri
Donostialdea
Urola-Kosta
Tolosaldea
Bidassoa Behea

ARABA

Gorbeialdea
Arabako Errioxa
Arabako Lautada
Mendebaleko Haranak
Arabako Mendialdea
Iparraldeko Haranak / Aramaio

Nekazalturismo Bulegoa
Kursaal etxea
Zurriola 1, 5. lokala
20002 Donostia

Tel.: 902 13 00 31
Faxa: 943 32 67 00

Posta Elektronikoa: agroturismo@nekatur.net
<http://www.nekatur.net>

Zozketan parte hartzeko ondorengo datuak bete eta postaz bidaltzea besterik ez duzu:

Harpide-zenbakia: Izen-abizenak: Herria: Posta-Kodea:
Helbidea:
Tel.: Data:

Sinadura:

Gatazka bere gordinenean dagoenean jo dugu Elkarriko koordinatzailetakoa den Victor Aierdirengana. Hirugarren espazioaren oihartzunen artean egin dugu elkarrizketa Iruñean, eta berak ere Lizarra-Garaziko Foroa gaurkoz hilda dagoela uste du.

“HIRUGARREN ESPAZIOARENA BOLA MEDIADIKOA BIHURTU DUTE”

Azken boladan asko hitz egin izan da Lizarra-Garaziko Akordioaren osasunaz. Akordioa hilda dagoela esan da. Bat al zatoz baieztapenarekin.

Historiara ekarpen handi gisa pasatuko da baina prozesu honek egoerara ego- kituko zaizkion tresna berriak beharko ditu. Lizarra gainditzen duenak, Lizarrako muinaren onena hartuko du.

■ **Foro eraginkor gisa, beraz, bereak egin ditue- la uste duzu.**

Bai. ETaren jarduera armatua eta elkarlan esparru hori bateraezinak dira. **Dagoeneko gauza asko entzun dira hirugarren espazioari buruz. Zer da zehatz mehatz? Nola garatu nahi da?**

Abiapuntu bezala esan daiteke gure gizartearen gehiengoak ez dagoela ez ETaren erasoaldiarekin, ezta gobernua- ren mugitze ezarekin ere; gehiengo biolentziarik eza eta elkarriketaren aldeko ereduarekin dago. Hala ere, ikusteko dago honek zer egituraketa sozial eta politiko hartzen duen. Kanika txiki bat izatera ere iritsi ez dena, bola mediatiko handi bat bihurtu dute oinarririk gabe. Despropor- zio handi baten aurrean gaude.

■ **Eta aipatzen duzun kanika horretan zer dago?**

Kezka bat: aipatutako bi estrate- gia gurutzatu horiek herri honen nor- malizazioaren eraikuntza bien artean harrapatzen dutela. Bi estrategia horien aurrean badago errebel- dia maila bat baina ez dakit horrek zer norabide hartuko duen

■ **Baina dagoeneko baduzue zer- bai hitz eginda, manifestazio bat...**

Egia esan, argitaratutakoa errealtate- aren oso aurretik joan da.

■ **Eta Elkarrikeri zer gustatuko litzai- oke gauza dadila hor?**

Gaur egun muturreko bi osagaiek mar- katzen dute prozesua, baina gizartearen gehiengoak ez duenez bat egiten ez PPre-

bakarka eta besteek elkarlanean. Hori bai, gaur egungoak gaindituko dituzten beste erreferentzia batzuk sortuko direla uste dut.

■ **Testuinguru horretan nola eraman- go duzue aurrera udara hasieran onar- tu zenuten Zubigintza proiektua?**

Guk, gure indarraren arabera, bake, irtenbide eta normalizazio prozesuak lagundu nahi ditugu. Horretarako gure lan ildoak honakoak lirateke: gizarte- aren partehartzea bultzatu,

giza eskubideak eta biolentzia ezaren defentsa egin, eta elkarrizketa multilate- ralak bideratu. Hori gaur egun nola gau- zatzen da? Gaur egun, elkarrizketa bio- lentziaren lagungarri gisa azaltzen du dagoen erasoaldi mediatiko izugarriak; arazoaren eduki politikoa hustu nahi da. Ideien borroka horretan, eta beste eredu- ren ahalmen mediatikoaren aurrean, bio- lentzia eza eta elkarriketaren ere- dua ere defendituko ditugu.

Prozesuaren hasieran pentsatu genuen alderdien garaia zela eta bigarren plano batean geratu ginen. Orain, prozesua krisian dagoenean, eragile sozialek lehen lerrora atera beharko dute, gizartearen dauden hainbat sentsibiltate azalerazi eta dinamizatzeko.

■ **ELAk eta LABek aditzera eman dutenez, txarto egin zuten protagonismo guztia alderdien eskuetan utziz.**

Inork ez du ‘mobiolarik’ berriro atzera egiteko baina alderdiek prota- gonismoa izateak logika bat badu: distentsio eta elkarrizketa fase bate- an lehen mailako protagonistak indar politikoak dira, ordezkaritza

□ **“Lizarra-Garaziko Akordioa gainditzen duen hurrengo akordioak, Lizarrako muinaren onena hartuko du”**

kin ezta ETarekin ere, gizartearen errefe- rentzia berriak aterako dira. Gutxi gora- beheara, denok dakigu irtenbidearen nondik norakoak: batetik, biolentzia eza iraunkorra eta, bestetik, bazterketarik gabeko elkarrizketa, horrela gaur egongo egoera politikoa gaindituko lukeen akor- dio politikora iristeko. Horra iristeko bakoitzak bere tresnak ditu, batzuek

GATAZKEN ERRAIETAN

Soziologia ikasketak egin ondoren, euskal gizartearen erraietan ondo murgiltzeko aukera izan du, Andoain eta Irurtzun lotzen dituen autobidearen aurkako Lurralde koordinadoran lehenbizi -sei urtez- eta Elkarrikeri ondoren -zortzi urtez- jada-. 37 urterekin, Elkarrikeri zutabe garrantzitsuenetakoa da Jonan Fernandezekin batera eta mugimenduaren erreferentzia nagusia Nafarroan.

politiko tasatu bat badutela-ko. Dena den, gurea bezalako gizarte mugikor eta parte-hartzaile batean, eragile sozialek dinamizazio lana ere egin behar dute eta, oro har, egin dela uste dut. Prozesuaren hurrengo saiakeran hobeto zehaztu beharko da bakoitzaren zeregina, emaitzak ere hobeagoak izan daitezzen.

■ **Zubigintza prozesuan bake prozesuaz hitz egiten duzue. Gaur egun, hitz egin al daiteke bake prozesuaz?**

Su-etena ez izateak ez du horrenbeste eragiten gure diagnostikoaren gaurkotasunean, garrantzitsuagoa da guk defenditzen dugun eredu-
-bazterketarik gabeko elkarrizketa eta biolentziarik eza- bat etortzea gehiengo sozial eta politikoarekin. Dena den, garbi dago prozesua krisi gogorrean dagoela; eta galdera da ea noiz aterako garen honetatik, edo hobeto esanda, zer egin dezakegun bakoitzak krisi honetatik ateratzeko. Orain jende asko dago etsirik, ez da ulertzen nola erori garen egoera hone-

tan eta nola atera behar dugun. Hemen ilusio bat egon da eta ilusio honen energia guztia ondo bideratzen dago gakoa.

■ **Lehen aipatu duzu beste zerbait egiteko Lizarra-Garazitik onena hartu beharko litzatekeela. Edukiari dago-kionez, txarrik ba al du?**

Lizarra-Garaziko Adierazpena ukaezina da ikuspegi demokratikoari dagokionez. Baina printzipio horiek prozedura demokratiko konpartituak behar dituzte. Hau da, kudeaketa dela eta ez du lortu indar politiko guztiak bereganatzea eta horrek agian esan nahi du prozeduretan gauzak hobetu daitezkeela, ez bakarrik Lizarrakoen aldetik, baita kanpoan geratu direnen aldetik ere. Lehenbiziko unetik PP eta PSOE aurka izan ditu eta, azkenean, ETak eman dio azken ukitua.

■ **Beraz, une honetan edukiak baino prozedurak dira garrantzitsuago.**

JOVE LACALLE

■ **"Kontsentsua da bizikidetza normalizatuaren oinarria".**

Prozesu politiko batek ondo armonizatu behar ditu printzipioak, prozedurak eta edukinak edo irtenbideak; hirurak demokratikoak behar dira izan eta konpartituak, inor bazterrean utzi gabe. Lizarraren kudeaketa gehiago zentratu zen eduki eta irtenbideetan prozeduretan baino. Soberania eta eraikuntza naziona-

□ **"PP eta ETaren estrategien aurrean badago errebeldia maila bat, baina ez dakit horrek zer norabide hartuko duen"**

lean gehiago zentratu zen horietara iristeko prozeduran baino. Hori etxea teilatutik hastea bezala da.

■ **Eta behin prozedura ondo finkatzen denean, funtsezko zerk egon behar du mahaiaren gainean prozesu hori arrakastatsua izan dadin, kontuan hartuta batzuentzat hemen ez dela gatazka politikorik?**

Honakoa litzateke edukiaren mamia: erabaki sujetua lege mailan adostea, gaur egun duen kontsentsu maila handituz edo hobetuz. Hau da, gaur egungo kontsentsu maila da Estatutoak eta Foru Hobekuntzak eman dutena, gizartearen alde esanguratsu bat kanpoan utziz. Hurrengo erabaki sujetu edo esparruaren definizioak -soberaniaren kontuak- lortu beharko du sektore politiko guztiak barnean izatea inor kanpoan utzi gabe. Horrek esan nahi du demokraziaren eramuan sakondu behar dugula formula berriak topa ditzagun, eta nire ustez topa daitezke.

■ **Hau da, kontsentsuaren printzipioa gehiengo eta gutxiengoen printzipioa baino garrantzitsuagoa dela.**

Kontsentsua da bizikidetza normalizatuaren oinarria. Gutxiengo eta gehiengoen arteko joko demokratikoa ondoren dator. Lehenbizikoa joko arauak finkatzea da, inor kanpoan utzi gabe, beste

edozein herritan bezala. Bizikidetza mar-koaren definizioa da edukia edo irtenbidearen mamia; dena den, herri honen %15 joko arauetatik kanpo utziz ez da normalizazioa lortuko.

■ **Esaten dituzunekin, eskubide historikoetan oinarritutako zuen Izan proposamena datorkit burura?**

Ez dugu proposamen horrekiko grina berezirik, baina horrek bide juridiko-politiko-normatibo bat irekitzen du demokrazian sakontzeko. Adibidez, gatazka honen irtenbidea

Eusko Legebiltzarrak eta Nafarroako Foru Legebiltzarrak herri kontsultak egiteko eskubidean balego, eskubide historikoek bide juridiko-politiko bat eskaintzen dute. Guk ez dugu esaten irtenbide hori onena dela, baina hor bada irtenbide bat eta irtenbide eskasian gaudenez, ez litzateke sakarrontzira bota behar ●

◆ **XABIER LETONA**

Hil honen 24an eginen da Frantziako presidentearen agintaldia murriztea ahalbidetu dezakeen erreferenduma. Ipar Euskal Herriko ABk erreferendumari buruz bozkatu beharrean Euskal Departamenduaren eta euskararen ofizialtasunaren alde bozkatzera deitu du.

DEPARTAMENDUAREN AUKERA FRANTSES HAUTESONTZIAN

Udazkena izan da iragan bi urteotan

Euskal Departamenduaren alde aldarrikatzeko garaia Ipar Euskal Herrian. Ohiko aldarrikapen hau testuinguru berri batean kokatu beharra dago: Frantziako politikagintzan erreferenduma da udazken honetako gertakizun garrantzitsuenetako bat. Iparraldeko politikagintzan, berriz, bi dira testuinguru politiko berria ahalbide dezaketene gertaerak:

Korsikako arazoak -Jean Pierre Chevenement barne ministroaren dimisioak krisian sartu duena- eta Ipar Euskal Herriko RPR alderdiak Euskal Departamenduaren auzian harturiko jarrera. Aldarrikapen hau ETarena bera delakoan, Euskal Departamenduaren ideien alde dauden alderdikideei ideia ahanzteak exigitu diete RPRko buruek. Artean, Michel Beguerie, Simone Kurutxet eta Pierre Hiri-goien, Sohütako, Ozeraineko eta Senpereko auzapezak hurrenez hurren eta RPRko kideak, zuzendaritzaren jarrera inposatzailetik libre, alderdia uzteko prest agertu dira.

ABERTZALEAK TINKO. Abertzaleen Batasuna (AB) koalizioak Euskal Departamenduaren alde burutu den lana baloratzeko garaia iritsi dela irizten du, baita urratutako bidean ildo berriak ireki-

■ Departamenduaren alde iazko urriaren 9an egin manifestazioa.

ez bost urteko edo zazpi urteko agintaldia erabakitzeke, baizik eta erakusteko hemen bizi nahi duen herri bat dagoela. Hots, Euskal Departamenduaren eta euskararen ofizialtasunaren aldeko jarrera azaltzeko”.

KONSTITUZIOA ALDATZEA XEDE.

Europaren eraikuntzaren karietara anitz dira Frantziako Konstituzioak dituen arazoak. Konstituzioaren II. artikulua- ren arabera, Errepublikaren hizkuntza frantsesa da. Ez du har-

tzeko garaia dela ere. Erreferenduma garai berri bati hasiera emateko baliatu nahi dute, beraz. Xabi Larralde ABko eledunak honela azaldu digu erreferendumaren karietara talde honek burutu nahi duen kanpaina: “Ipar Euskal Herrian, herri eta hizkuntz baten iraupena jokoan dago. Herri honen hizkuntzaren bizirau-

tara, Errepublikako gaineratiko hizkuntz gutxituen ofizialtasuna onesten.

Eskualdeen deszentralizazioaren arazoari nahiz hizkuntz arazoari irtenbide bat eman ahal izateko, erreferendum posible oro errefusatu izan da demokraziaren seaska deitua den Frantztan. Korsikako arazoak, ordea, eragina izan du

deszentralizazioan: “Korsikako afera bideratzeko eztabaida bat izanen da urtarri-lean Asanblea Nazionalean. Ontsalaz, Korsikarako plangintza berria onartuko da, eta, aldi berean, bi fase

zabalduko dira. Lehenean, Asanblea Nazionaletik Korsikako Asanbleara korsikar eskuduntzak pasatzea ahalbidetu beharko litzateke. Bigarren fasean, berriz, legeak egiteko boterea gauza liteke. Noski, horrek Konstituzioaren aldaketa ekarri behar luke”, adierazi digu Xabi Larralde.

“Konstituzioa aldatzea ez dela posible? Erreferenduma bat-batean muntatu dute Konstituzioa aldatzeko” X. LARRALDE

pena ziurtatzeko Konstituzioa aldatzea eskatu dugunean, ez dela posible erraz gaigu Paristik. Orain, aldiz, bat-batean, erreferendum bat muntatzen da Konstituzioa aldatzeko; politikaren interes eta jokoaren arabera betiere. Jukutiaz beteriko joko horren aitzinean ABk uste du erreferenduma baliatu behar dela, baina

Frantses alderdi politiko nagusiek (PS, RPR eta UDF) ez dute barne koheren- sio bat gordetzen estatu-aferra hau trenka- tzeke orduan. Erreferendumari buruz iri- tzi ezberdinak daude alderdi bakoitzean. Alderdi frantziarren ezaugarri hau are gehiago nabaritzen da deszentralizazioari dagokionean. Jakobinismoa da alderdi guztien ezaugarri komuna. PSko Jean- Pierre Chevenementek eta RPRko Char- les Pasquak, ezkertiar edo eskuintiar izan, argudio bera darabilte deszentra- lizazioari eta Europako eraikuntzari buruz. Frantziak deszentralizazioari ekiteko hel- dutasun-test bat du Korsikako aferan, eta Lionel Jospin test honen giltzarria da.

BEREZKO KANPAINA. Frantses estatuak baliabide guztiak jarri ditu abian herritarrak bozkatzera joan daitezten. Abertzaleen Batasuna, berriz, bere ahal guztiak erabiltzen ari da Iparraldeko eus- kal herritarrek erreferenduman bozka dezaten. Alabaina, ABk hautesontzian bestelako boletina sartzea proposatzen du: "300.000 trakta edo eskuko agiria banatu ditugu etxeetan, ostatueta nahiz saltegietan. Berean, euskaraz eta frantse- sez, gure jokamoldearen arrazoiak ager- tu ditugu. Berean doa ere bai bozka egu- nean erabili beharreko boletina edo boto-orria. Bestalde, 200.000 trakta eta afitxa ere zabaldu ditugu. Bi asteko kan- paina burutuko dugu herriz herri eta auzoz auzo. Erreferendumaren egunean, berriz, ABko begiraleak izanen dira hau- tes-mahai guztietan", diosku Larralde- k.

Hautesontzian sartu beharreko boleti- nak honela dio: "2000ko irailaren 24ko erreferenduma. Bozkatzeko boletina. Euskal Departamenduari bai! Euskara- ren Ofizialtasunari Bai!". Ekimenak abertzaleen mugimendutik kanpoko sus- tenguarekin kontatzen duen arren, Euskal Departamenduaren aldeko Urriaren 9 izeneko plataformak -alderdi abertzaleez kanpoko taldeak biltzen dituen- ez du kanpainen esku hartuko. ABtik zaila ikusi dute plataforma hauetako hainbat partaideekin erreferendumaren aurkako ekimen bateratua eramatea. PSko, UDFko nahiz RPRko kargu esangura- tsuak daude Euskal Departamenduaren alde; PSko Frantxua Maitia eta RPRko Mixel Intxauspe, konparazioa. Hauek presidentearen agintaldia bost urtera murriztearen alde daude, ordea ●

◆ MIKEL ASURMENDI

■ "Quinquennat" edo bost urteko agintaldia

Frantziako estatuaren erregimen politikoa Errepublika da. Erre- publika Konbentzio Nazionalak aldarrikatu zuen 1792an, Luis XVI.a erregea tronutik kendu ostean. Bost izan dira historian zehar ezarritako Errepublikak.

Egungo Errepublika 1958ko urriaz geroztik dago indarrean. Bigarren Mundu Gerraren ostean Charles de Gaulle jeneralak Konstituzioa aldatu eta V. Errepublika ezarri zuen. Fran- tziako erregimen politikoa presiden- tzialista da. De Gaulle izan zen lehen presidentea 58tik 69ra. Georges Ponpi- dou (69-74), Valerie Giscard d'Estaing (74-81), François Mitterrand (81-95) eta Jacques Chirac 1995tik, izan dira gaineratiko presidentiak.

Errepublikako botere legegilea Asanblea Nazionalaren eta Senatuaren esku dago. Lehena bost urtetan behin hautatzen da eta bigarrena bederatz- i urtetan behin. Botere eragilea gober-

nuaren eta Errepublikako presidentea- ren artean banatua dago. Bi ganberako diputatuak eta senatoreak bezala, pre- sidentea ere sufragio unibertsalez hau- tatzen da. Oraingo konstituzioaren arabera zazpi urtetan behin.

Erreferendum honen bidez konstituzioa aldatu eta presidentear- en agintaldiaren iraupena bosturtera murriztu nahi da. Alderdi nagusiak (PS, RPR eta UDF) "quinquennat" edo bost urteko agintaldiaren alde daude; alderdi bakoitzeko hainbat kideen arteko diferentziak gorabehera.

Presidentearen boterea handia da eta lehen ministroarekin agintzen du kohabitazioan. Politiko batzuen ustez, zazpi urteko agintaldia luzeegi da egungo politikagintzan aritzeko eta bost urteko iraupena hobesten dute. Bestetzuen ustez, politikook bost urte- ko agintaldiaren kohabitazioa formula saihestu nahi dute. Chiracen (RPR) eta Jospinen (PS) artekoa, kasu ●

ITZULPEN ZERBITZUA

eskura

SERVICIO DE TRADUCCION

EUSKARA - GAZTELANIA
GAZTELANIA - EUSKARA

Bezereen beharretara egokituz,
Ingelesa, Frantsesa, Alemaniera, Italia, Italia,
Katalana, Portugesa, Galegoa...

1985EAN SORTUA

JOSÉ ARANA, 15 BEHEGAINA • 20001 DONOSTIA
TEL.: 943 29 18 30 • FAXA: 943 27 58 69
eskura@euskalnet.net • www.eskura.com

SEGURTASUN BALDINTZETAN LAN EG

Gizartea geroz eta jabetuago dago laneko baldintzak hobetzeko eta arazoak aurreikusteko premiaz. Eta Legediak ere urrats berri batzuk emanak ditu arlo horretan, baina hala ere lan istripuen gaitza zabalduegi dago oraindik Euskal Herriko lan esparruan, eta maizegi gertatzen dira horien ondorioz heriotzak eta gaixotasun profesional larriak. Halaxe erakusten du orri hauetan azaltzen dugun 2000. urteko lehenengo sei hilekoaren balantzeak. Heriotza eta gaixotasunez gain, segurtasun arazoei ere diru kopuru izugarrien galera dakarte: 100.000 milioi pezetatik gora Hego Euskal Herrian. Bestalde, estatistiken arabera, laneko antolamenduak eragin handia du langileen osasunean; depresioa edo estresa bezalako gaixotasunetan eragiten du bereziki. Horregatik, sindikatuek gero eta arreta handiagoa eskaintzen diote antolamenduaren hobekuntzari. Zentzu horretan arrisku gehien duten lanbideetatik jardungo dugu orriotan.

Testuak: Daniel Udalaiz

■ Lan istripuak saihesteko, segurtasun neurriak hartuz lan egitea eta prebentzioa

EEA: KONPONDU GABEKO ARAZOA

Lan istripuen ondorioz hiltzea edo kalte larriak jasatea, zoritxarrez, ez da hain ustekabeko berria gaur egun. Uste baino maizago gertatzen dira lan istripuak, eta horien artean gehiegi dira heriotza edo kalte larriak eragiten dituztenak. Horregatik, ezinbestekoa da gizarteak, Administrazioak, Patronalak, Sindikatuak eta langileek euren erantzukizuna bere gain hartzea eta, batez ere, behar diren neurriak ezartzea gizarteke izurrite horri aurre egiteko. Izurrite horrek, gainera, heriotzak eta familietan zoritxarra eragiteaz aparte, diru galera handiak eragiten ditu. Hala, segurtasun neurriak hartuz lan egitea eta prebentzio neurriak ezartzea lortu beharreko helburua da Euskal Herriko lan esparruan. Bestek beste, lanpostuaren iraunkortasuna bultzatzeak lan segurtasunarekin zerikusi zuzena du, egunetik egunera areagotzen doazen laneko behin-behinekotasunaren ondorio larriei aurre hartu nahi baldin bazaio.

Datuak hortxe daude. Urtearen lehenengo sei hilekoan, dagoeneko, 88 langile hil dira, gutxienez, Euskal Herrian. Horietako 19 "joan-etorrian" edo "in itinere" gertatu ziren, hau da, lanerako bidean edo handik atera berritan. Heriotza horietako 55 EAEn izan ziren (10

ISTRIPUAK HEGO EUSKAL HERRIAN (URTARRILA-MAIATZA)

EKINTZA	Arinak	Larriak	Hilgarriak	Guztira
Nekazaritza	656	24	7	687
Industria	12.151	113	15	12.279
Eraikuntza	5.329	59	19	5.407
Zerbitzuak	9.226	97	13	9.336
Guztira lanaldian	27.362	293	54	27.709
Guztira "in itinere"	2.211	50	11	2.272
Guztira bakan	29.573	343	65*	29.981

*Datu hori urtarrila eta maiatza bitartekoa da, ekaina arte 87 hildako egon ziren. Iturria: I.N.S.I. eta Osalan.

"joan-etorrian"), beste 32 Nafarroan (horietako 9 "joan-etorrian") eta beste bat, gutxienez, Iparraldean. Kopuru horiei lan istripu larria izan duten beste 400 pertsona gehitu behar zaizkie, eta ezin da ahaztu, hain larriak izan gabe ere, baja eragin duten lan istripuak milaka izan direla. Hego Euskal Herrian soilik, eta datu ofizialen arabera, urtearen lehenengo sei hilekoan, baja eragin duten 36.608 lan istripu izan dira, eta horrek aurreko urtearekiko %13,48ko igoera esan nahi du. Iparraldeari dago-kionez, ez dugu datu gehiago eskuratzetik izan.

HILDAKO BAKOITZAK BERE IZENA

DU. Bai, hil diren gizonetako eta emakumezko langile guztiek izena dute, nahiz eta sarritan ez den ezagutzero ematen eta istripua bera ere ez den kaleratzen. Horregatik, ezagutzero eman diren izenak edo inizialak biltzen ditugu hemen, irakurlea zoritxar eta ezbehar horiez jabetu dadin, eta gutxienez, Euskal Herrian 2000. urteko lehenengo sei hilekoan izan diren euskal langileen heriotzen inguruabar batzuk ezagutu ditzan. Hegoal-

dean lan istripuan hil diren gehienek datuak ditugu, baina Iparraldeko bakar batena besterik ez dugu eskuratu eta, oso litekeena da gehiago gertatu izana.

Urtarrilean gertatutako heriotzetatik zazpi langileen istripuen datuak ditugu: hilaren 4an Antzuolako mendi batean langile bat hil zen pinu batek azpian harrapatuta. Hurrengo egunean, beste hiru langilek galdu zuten bizia: M.P. 43 urtekoa, eta Julian Ignacio N.E., 43 urtekoa, eraikuntzan, Kastejonen, eta J.B.G., 29 urtekoa, Oñatiko siderurgia lantegi batean. Eraikuntzako beste langile bat, J.J.G.M., 26 urtekoa, egun batzuk geroago, Azpeitian hil zen, industri pabiloi baten teilatutik erorita. Halaber, Bizkaian, egun berean Areatzako garraiolaria bat eta eraikuntzako beste langile bat hil ziren, Gasteizen, lanean ari zen lekuan aldamio bat erorita.

Otsailean izandako heriotzetatik, bederatziren datuak ditugu: otsailaren 2an, 38 eta 30 urterekin, azpikontratatu-tako bi langile hil ziren Gasteizen eta Amurrian. Lehenengoa, Cristobal Sanchez Garcia, zortzigarren solairutik erori

□ Lanpostuaren iraunkortasuna bultzatzeak lan segurtasunarekin zerikusi zuzena du

ALBERTO ELOSEGI

ak ezartzea lortu behar da Euskal Herriko lan esparruan.

■ 150 heriotza 1999an

Baja eragin zuten 65.000 lan istripu inguru izan ziren 1999an (46.252 EAEn eta 15.372 Nafarroan) eta, gainera, etxetik lanerako "joan-etorrian" izandako beste 4.700 lan istripu gehitu behar dira. Istripu horietan 150 langile hil ziren, "joan-etorrian" gertatutako 49 heriotzak kontatuta. Iazko kopuru horiek aurreko urtekoekin alderatuta %6,68 egin dute gora, eta 1997koekin alderatuta %19,82. Heriotza eta ondorio larriak eragiten dituzten lan istripu gehienak eraikuntzan eta metalurgian gertatzen dira oraindik ere.

Gaixotasun profesionalei dago-kienez, 1999an 1.706 kasu berri ezagutarazi ziren EAEn eta beste 1.244 Nafarroan. Horrek esan nahi du %30eko igoera izan dela 1998arekiko. Harrigarria bada ere, EAEn ezagutarazitako gaixotasunen %56 Gipuzkoakoak dira. Garbi utzi behar da, inolako zalantzarik gabe, laneko eginkizunen ondorioz sortzen den gaixotasun asko eta asko gaixotasun arruntak balira bezala hartzen direla ●

zen aldamioa jartzen ari zirela. Bigarraena, Miguel de Luis, Tubos Reunidosen txatarra garraiatzen ari zen makina batek zapaldu zuen. Hurrengo egunean, basoan lanean ari ziren beste bi langile hil ziren Elgoibarren eta Goizuetan. Hilaren 4an, 44 urteko José Antonio Merchan Roj hil zen, 5.400 kilotako hodi batek zapalduta, Dulantziko Sociedad Española de Revestimiento de Tubos (SERT) enpresan. Hilaren 8an Nafarroako gazte bat hil zen, Francisco Javier Blazquez Barcina, 26 urtekoa, Zarrakaztelukoa, Alfaron argindarraren dorretxo batetik erorita. Hilaren 18an, beste langile bat, R.F.A., 48 urtekoa, Gruas Ibisateko langilea, Igorren hil zen, garabi bat desmuntatzen ari zela. Azkenik, otsailaren 29an, Iparraldeko langile bat hil zen, Miarritzen, herri horretako panel bat desmuntatzen ari zela hainbat metrotako garaieratik erorita.

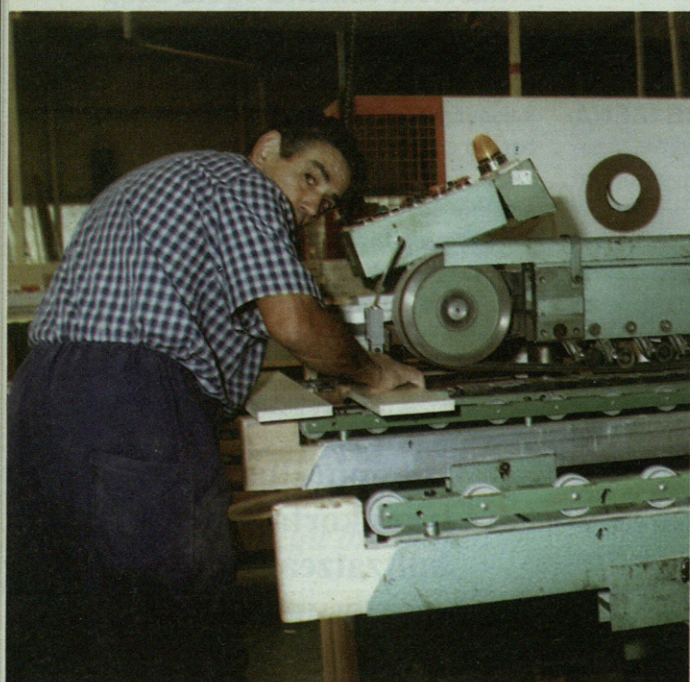
Martxoan hildako bost langileren datuak ditugu: Hilaren 6an Manuel Lizarribar hil zen Beasainen, 50 urterekin, aldamio batetik erorita. Hilaren 8an, A.G.R. 63 urteko nekazaria hil zen Arabako Gaztelu herrian, basobide batean zehar gidatzen ari zen traktoreak azpian harrapatuta. Hilaren 10ean, Ibarako 21 urteko Mikel Marixalar gazteak galdu zuen bizia Celulosas de Hernani, S.A.n (Gureola), instalazio bateko estalkia irekitzean gertatutako leherketa indartsu batek bultzatuta zortzi metrotako garaiera batetik eroriz. Hilaren 16an, sare metaliko batek zapalduta, 33urteko A.S.B. hil zen, Ondarroakoa eta Construcciones Ozio S.L.ko langilea. Hilaren 23an Aceria Compacta de Biz-

■ Istripuak ugariagoak dira EAEn Espainian baino.

kaia, ACB, garai bateko BLG, enpresan lan egiten zuen Manuel Ugarte Torca hil zen 48 urterekin, bobina batek buruan jota.

Apirilean lan istripuan hil ziren zazpi langileren datuak ditugu: hilaren 4an, 42 urteko José Manuel Gonzalez Cancelo hil zen, automoziorako malgukiak egiten dituen Bizkaiko Mure de Alonsotegi enpresan, segurtasun sistema zinta isolatzaile batekin blokeaturik zeraman makina batek zapalduta. Hilaren 9an, aurreko hamabostaldian gertatutako istripuen ondorioz larri zauriturik zeuden beste bi langile hil ziren. Horietako bat, A.I.F., 24 urtekoa, Lanbizu S.L. eraikuntza enpresako langilea, lanean ari ziren aldamioaren eta hormaren artean harrapatutik gertatu zen martxoaren 29an, Donostiako Salamanca pasealekuko eraikuntza baten barruko patio batean lanean ari zirela. Bestea, 21 urteko Juan Domingo Arevalok, zauri larriak izan zituen apirilaren 3an Donostiako Loiola auzoan zapalgailu batek harrapatuta. Hilaren 10ean, Lekeitioko Ogella eraikuntza enpresako 36 urteko Shanti Urriolabeitia Larrinagak galdu zuen bizia, Mendexako auzoan gidatzen ari zen hondeagailua ibaira erori zenean. Hilaren 12ko gauean, Murias enpresako 45 urteko R.C.P. langilea hil zen elektrokutatuta, A-1 Autobiaren Bergarako tartean egiten ari ziren obra batzuetan lanean ari zela transformadore

GARIKOTZ GARAIALDE

■ Lan istripuen kopuruak urtez urte gora egiten du.

■ “Langile urritasunak ezbehar larriren bat ekarriko du egunen batean”

Langile urritasunak ezbehar larriren bat ekarriko du egun hauetako batean” zioen Manuel Ramón Ugarte Torcak. 48 urte zituen, bi seme-alabaren aita zen eta Bizkaiko Labe Garaiak suntsitu eta ixterakoan sortutako Aeria Compacta de Bizkaia, ACB, enpresan aritzen zen lanean. Langile horrek, bere eta familia guztiaren zoritxarrerako, lantegiko ijezketa sekzioan lanean ari zela bi bobinaren artean harrapaturik hil baino hamar minutu lehenago esan zituen hitz horiek.

Lan istripu hori martxoaren 23an gertatu zen, eta, ordurako, gutxienez, beste 24 langile hilak ziren Hego Euskal Herrian (18 EAEn, 5 Nafarroan eta 1 Iparraldean). UGT sindikatukoa zen eta ACB sortu zenetik, hau da, 1996az geroztik, bertan ari zen langile honek ordurako UGTko ordezkariari esana zion “langile urritasunaren ondorioz bazter guztietara korrika ibili behar izaten zutela beti”.

■ ACB enpresan jarduten zuen Manuel Ramón Ugartek.

Lan istripuak ez dira bat etortze hutsez gertatzen, eta ez ditu patuak erabakitzen. Gehienetan bestelako arrazoi nabarmenak egon ohi dira, hala nola makina zaharkituak, enpresarien nahiz langileen prebentzio eza, lan arriskutsuegiak, lan

erritmo biziak edo antolamendu kaskarra, edo esperientziarik eza eta behin-behineko kontratuak eta abar. Eta aipatu berri dugun ACBko lan istripu horrek ere horixe erakusten du. Langile horrek berak, bizitzaren makurkeriak, arazoaren muina agerian utzia zuen lanean hil aurretik: “Langile urritasunak ezbehar larriren bat ekarriko du egun hauetako batean”. Eta, hamar minutu geroago, berak salatutakoaren zoritxarreko biktima gertatu zen. Bere lanpostuan zegoen, bobinen harrergile eta ateratzaille gisa.

Eta garabia bobina horietako bat kamioira eramaten ari zela bi bobinaren artean harrapaturik geratu zen. Garabia erabiltzen ari zena Aldi Baterako Laneko Enpresa -ABLE- baten bidez kontratatua izan zen ●

MONIKA DEL VALLE

bati eragiterakoan jasandako elektrizitate deskarga baten ondorioz. Hilaren 14an Ricardo García Alegre hil zen, Laukotel-eko langilea, Bakion hilaren 13an Telefonikaren zutoin batetik erori zenean izandako zauri larrien ondorioz. Hilaren

23an, Michelin-Lasarteko José Miguel Corral langilea hil zen, apirilaren 1ean ZP/Farrel lantegian izandako zaurien eraginez.

Maiatzean hildako langileen arteko lauren datuak ditugu: maiatzaren 2an,

eraikuntzan aritzen zen 36 urteko Abderramán I.B. hil zen Iruñean. Jacar SL enpresako langilea zen, eta Nafarroako hiriburuko Ermitagaña kalean aldamio batetik erori zen. 14an, Antonio Rodríguez Gonzalez hil zen, hilaren 10ean

RESA GUIPUZCOANA, S.A.

GIPUZKOAKO KONTZESIONARIO BAKARRA

N-1 444. km.a
Billabona (Gipuzkoa)
Tel.: 943 69 04 00
(8 linea)

Arlo guztietan aitzindariak

■ 100.000 milioi pezetatik gorako kostua izan zuten lan istripuek Hego Euskal Herrian 1999an

Inolako zalantzarik gabe, langileen heriotzak eta langileek jasan beharreko ondorio larriak dira lan istripuen alderdirik lazgarriena, baina, hori horrela izanik ere, ezin dugu ahaztu eragiten duten kostu ekonomikoa. Eta, lehenengo aldiz, modu ofizialean eza-gutzero eman da EAEn lan istripuek 1999an eragindako kostu ekonomikoa. Eta horra datua: 100.000 milioi pezeta (4.000 milioi libera inguru), EAEn soilik. Beraz, Nafarroan eta Iparraldean izandakoa gehituz gero, 140.000 milioi pezeta inguruko kopuru beldur-garrira iritsiko litzateke.

Datu hori joan den apirilean kalera-tu zen, Bizkaiko hiru Mutuak lagundu-ta antolatu zen "Osasuna eta Lana: Prebentzio Bateratua" jardunaldietan. EAEko Jaurilaritzako Osasun Saileko Kontseilari Gabriel Valle Inclánek aitortu zuen lan istripuen ondoriozko kostu ekonomikoa Barne Produktu Gordinaren %3,4 ingurura iristen dela. Aldi berean beste datu oso larri bat ere eman zuten: EAEn, lan istripuen ondo-riozko 8.500 ezindu daudela.

Eusko Jaurilaritzako Osasun Saileko arduradunek beraiek aitortu dute geroz eta lan istripu gehiago ari dela gertatzen EAEn. Horrela, Guillermo Lopez Vivanco, Osasunaren Plangin-tza eta Antolamendurako kontseila-riordeak adierazi du azken hiru urtee-tako datuak alderatuz nabarmen ikusten dela urtetik urtera lan istripu gehiago dagoela.

Egoera "kezkgarria" zela esan zuen, EAEko istripu-tasak Espainiako Estatukoak baino handiagoak baitira. Zentzu horretan Lopez Vivancok mila langileko 1,10 lan istripu larriko tasa aipatu zuen, eta Espainiako Estatuan 0,88koa da. Istripuen maiztasuna ere handiagoa da.

Euskal sindikatuak kanpaina bat ari dira bultzatzen 2000ko lehenengo hilabete hauetan modu beldurgarrian ugaritu diren lan istripuak salatuz eta horiek aurkako protesta eginez. Administrazio kontrol neurri batzuk hartzen ari da ezbehar gehien gerta-tzen diren enpresetan. Joan den apiri-lean 1.912 enpresa kontrolatzen hasi zen Osalan. 1999an bere sektoreko lan istripu-tasa %50ean edo gehiago-an gainditu zuten enpresak aukeratu ditu Osalanek kontrol honetarako. Enpresa horietan, 118.502 langile ari dira lanean, eta, guztira, baja eragin zuten 23.363 lan istripu izan zituzten, hau da, Bizkaian, Araban eta Gipuz-koan izandakoen %51. Kontrolpean dauden enpresa horietako 270 Araba-koak dira, 602 Gipuzkoakoak eta 1.040 Bizkaikoak.

Neurri horiekin, prebentzio jardue-rak bultzatu eta zigor neurriak ezarri nahi dira. Izan ere, apirilean bertan 557 enpresa zeuden oraindik legedia bete gabe, laneko arriskuak ebaluatze-ko eta era ezberdinetako lan istripuak saihesteko prebentzio planak behar den moduan egin gabe ●

□ Hego Euskal Herrian, urtearen lehenengo sei hileko-an, baja eragin duten 36.608 lan istripu izan dira

Laudioko Nubiola enpresan izandako lan istripuaren ondorioz. 23an, 48 urteko Reyes Larrea langileak galdu zuen bizia, Oñatiko Zubillaga auzoan Ulma taldeko burdinola batean. Hilaren 27an, Javier M.L. hil zen, 45 urte zituela, Nafarroako Muru-Arterederreta herrian, garabiatik ero-rita, 12 metrotako garaieratik, Hormigo-nes Pirámide enpresan garbiketa lanetan ari zela.

Ekainean gertatutako lan istripuetan hil ziren 4 langileren datuak ditugu: hila-ren 15ean, 53 urteko Feliciano Martinez Carrasco hil zen, Fagor Ederlanen, garabi-bateko elektroimana deskonektatzen ari zela jasotako deskarga elektriko baten eraginez. Egun horretan bertan, Gastei-zen, 56 urteko A.F.A. langile nafarra hil zen, Gasteizko kanpoaldean Jundizeko Industrialdeko Arga Naves Industriales enpresarentzat lanean ari zenean zortzi metrotako garaieratik erorita. 18an, 61 urteko M.B.J.Z. Hernaniko nekazariak galdu zuen bizia, gidatzen ari zen trakto-rea irauli eta gainera erorita. Hilaren 28an, Txaro Juarez hil zen, Galdakaoko Unión Explosivos enpresako langilea, detonagailuak automatikoki kargatzen diren lekuan kokatutako makina bat gar-bitzen ari zenean, beso bat galduz ekaina-ren 10ean jasandako lan istripu baten ondorioz ●

ALBERTO ELOSEGI

■ Urteko lehenengo sei hilekoan Hego Euskal Herrian gertatu diren 88 heriotzetatik 19 "in itinere" gertatu ziren.

Estatistikek diotenez, laneko antolamenduak, onerako edo txarrerako, erabateko eragina du langileen osasunean. Sindikatuek egunetik egunera zorrotzago eskatzen dute antolamenduaren hobekuntza, osasun arazo larriak saihesteko eta estresari, depresioari, arazo kardiobaskularrei eta abarri aurre hartzeko.

LANEKO ANTOLAMENDUA ERABAKIGARRIA DA LANEKO OSASUNERAKO

Duela gutxi arte langileen eta sindikatuen kezkek laneko istripu jakinetara eta, batez ere, larri eta hilgarrietara bideratzen ziren. Lan arloko legediak ere ez zuen gehiegi sakontzen laneko istripuak edo gaixotasunak zehazterakoan. Duela gutxi arte lanbidearen ondoriozko hainbat gaixotasunek nekez gainditzen zuten gaixotasun arruntaren muga, eta ez zitzairen gaixotasun profesionalen izaera onartzen. Gaur egun gai honekiko sentiberatasun handiagoa sumatzen da, eta zorrotzasun eta sakontasun handiagoz aztertzen da lan osasunaren esparrua. Sindikatuek ere bide hori jorratu dute eta lan osasuno kabineteak osatu dituzte, mediku, psikologo, psikiatra eta sindikalisten laguntza izanik. Aurrerapen horiek egin badira ere, oraindik, lan arloko legedia oso urrun dabil dinamika eta errealtate horri behar bezala erantzuteko. Nolanahi ere, egia esateko, bai sindikatuak eta bai Administrazioa bide onetik ari dira lanean.

Esaten ari garenaren adierazgarri gisa, LABen Laneko Osasunerako Kabineteak joan den azaroan "Zaintzen" aldizkarian argitaratutako txostenaren berri emango dugu. Txostenak laneko antolamendua eta arrisku psikosozialak. Monografiko honen aurkezpenean sindikatu abertzaleak adierazten duenez, gure herrialdean, laneko osasunari dagokionez, duela hamarkada batzuk bezalaxe, funtsean laneko istripuen prebentzioa soilik lantzen da, eta ahaztu egiten da gizonezkoen erdiek baino gehiagok eta emakumeen %80k Zer-

■ LABen "Zaintzen" aldizkaria.

bitzuen sektorean egiten dugula lana, eta hirugarren sektorerako prozesua guztiz geldiezin dela. Oraingo planteamenduen ondorioz, lanbide mota hau arrisku txikiko lanbidezkat hartzen da, eta prebentziorako baliabideak, berriz,

betidanik arrisku handiko sektoretzat hartu diren haietara -nekazaritza, erakuntza eta industriara- bideratzen dira. Laneko arriskua neurtzeko garaian, txostenak dioenez, langileen osasuna benetan zaindu nahi bada, neurri handi batean lanaren antolamendu desegokiaren ondorio diren arrisku psikosozialak ere kontuan hartzen hasi beharra dago.

ANTOLAMENDUA ETA OSASUNA. Sindikatuek gai honekiko duten ikuspegia ezagutzeko, ezin egokiagoa zaigu aipatu berri dugun LAB sindikatuen monografikoak lantzen dituen gaien zerrendari begirada bat ematea: lanaren antolamendua, arrisku berriak eta erronka berriak; lanaren antolamendua edo arrisku psikosozialak, ahaztutako ebaluazioa; antolamendua eta adimenaren kalteak, antolamendua eta Osasuna. Soldatapeko emakumeen osasunak lotura estua du lanaren berrantolaketaekin; arrisku psikosozialen bestelako alderdiak: lan emozionala eta gehiegizko zirkatzea; antolamenduari atxikitako arriskuak neurtu egin daitezke eta neurtu egin

behar dira; legeria sakabanatuegia dago eta urria da lanaren antolamenduan esku hartu ahal izateko; laneko antolamenduari atxikitako arazoei aurre egiteko bidea, ekintza sindikala.

"Lanbidea eta kalte mentala. Antolamendua eta Osasuna" txostena Moreno Suescun, sindikatu abertzaleko Laneko Osasunerako Kabinetea partaideak egin du. Hego Euskal Herriaren ingurunean azterketa estatistikorik ia ez dagoela ikusirik, Laneko Baldintzei

■ Emakumezkoen %45ek lan gehiegi egiten duela dio.

GARIKOTZ GARAIALDE

■ Depresio arrisku handiago eta txikiagoko lanak

Aipatzen ari garen txostenean, laneko antolamendu akatsen ondoriozko kalteak ere ageri dira, eta Euskal Herritik kanpo egindako bi azterketen arabera depresio arrisku handiago eta txikiagoak dituzten lanbideak biltzen ditu. Lan mota bakoitzak adimenari eragiten dion kaltea ezberdina dela egiaztatzen da. Horri buruzko azterketak ez dira errazak, zeren ezberdintasun jakin batzuk laneko ezaugarriei gain bestelako hainbat ezberdintasunen ondorio ere izan baitaitezke, esaterako, heziketa maila, adin eta alkoholaren kontsumo ezberdintasunak ere bere eragina izan baitezake.

Ikerketa egiterakoan adimen arazoan maiztasun ezberdinak kontuan izan dituzten azterketak aukeratu ditu txosten honek. Horrela depresioari eta lanbideari atxikitako bi azterketaren laburpena jasotzen du. Horietako bat Grosh eta Murphyk duela gutxi egindakoa da, eta depresioen maiztasuna alderatzen du, 239 lanbidetan aritzen diren 8.500 langileri egindako galdeketa baten bide. Datuak alderatzeko garaian kontuan izan ziren arraza, generoa eta lan ordu kopurua bezalako ezaugarriak. Horren arabera, depresio arriskurik handieneko lanak honako hauek dira: merkataritza gune txikiak, zerbitzariak, artxibozainak, garraio eta mezularitza arlokoak, sukaldaritza eta janariak prestatzeko lanak, tornulariak, lehorrean garbitzeko zerbitzuetako langileak, doitasun handiko lanak, pintoreak, posta bulegoetako lana, inprimategi lana, ibilgailuen salmenta, eskola aurreko eta haur zikloko irakasleak, erreminta egileak eta tapizatzaileak. Bestalde, Eaton, James, Mandel eta Marrjonek egindako azterketaren arabera, depresio arriskurik handieneko lanak honakoak lirateke: lan informatikoak, datuen grabaketak, segurtasun zerbitzuak, abokatuak, irakasleak eta idazkariak.

Lehen azterketaren arabera, depresio

ALBERTO ELOSEGI

ALBERTO ELOSEGI

ALBERTO ELOSEGI

ALBERTO ELOSEGI

■ Besteak beste, nekazaritza, erakuntza eta informatika arrisku handien duten lanbideen artean dira, gune txikiak merkatariekin batera.

arriskurik txikieneko lanak hauek dira: ingeniariak, mekanikari aeronautikoak, artearekin zerikusia dutenak, merkataritza irakasleak, negozioak, marketina, kontsultoreak, aholkulariak, alikatatzailak, igeltseroak, hizkuntza irakasleak, harreman publikoak, altzarien salmenta. Bigarren azterketaren arabera: ingeniariak eta osasun arloko teknikariak.

Txostenak dioenez, gai honi buruzko azterketen emaitzak kontinente batetik beste batera lekualdatzea okerrerrako bidea izan daiteke. Lanbidearen esanahia bera ere ezberdina da kontinente batzuetatik besteetara. Espainiako Estatuan Lanbideen Sailkapen Nazionalak jardura ekonomikoen eta kategorien irizpideak elkartzen ditu, eta EEBBetan, berriz, lanean burutzen diren eginkizunei begiratzen zaie.

Txostenaren arabera, hainbat lanbidetako depresio kopuru handiaren zergatia zenbait arrazoiengan oinarritzen da. Garunerako toxiko kimikoen eraginpean egoteak arrisku kimikoaren esparruan sartzen gaitu: pintoreak (disolbatzaile bentzenikoak), nekazariak (pestizidak), chungintza (karbono disulfuroa), lehorrean garbitzeko lanak, industria kimikoa eta abar. Beste lanbide batzutan adimen arazo gutxiago izan ohi da, langileen hautaketa zorrotza dagoelako (esaterako, suhiltzaileen kasuan) edo dauden gehiegizko arriskuaren ondorioz bestelako arrazoiengatik -istripuak, arnasarekiko arazoak, minbizia...-lehenago hil daitekeelako.

Baina, nolanahi ere, txostenaren azken atalak dioenez, geroz eta nabarmenago ikusten da hainbat lanbidetan aritzen direnen adimen arazoak laneko antolamenduaren inguruko akatsek -laneko gehiegizko eskakizunek, hari buruzko kontrolak ezak, gizarte laguntza kaskarrak- eragiten dituztela. Dirudenez, ikasketa maila eta dirusarrera gisako eragileak ez dute eraginik arrisku ezberdintasunean ●

buruzko Estatuko Inkestako Emaitzen Laburpenean (1999) argitaratutako datu batzuk biltzen ditu. Horrela, elkarriketatu direnen heren batek baino gehiagok (%36,5) azken hiru hilabeteetan lan handia

edo oso handia izan duela uste du, eta lan-tegi batekolangile kopurua handiagoa den heinean ehuneko hori ere handiagoa da. Emakumeen kasuan gehiago gertatzen da (%45,5) gizonezkoenean baino (%32,4).

Inkestako erdiek baino gehiagok (%61,9) dioenez arreta maila handia edo oso handia eduki behar du lanean, eta herenak baino zerbait gehiagok lan erritmo bizia du (%37,6) edo eginkizun erre-

□ “Hegoaldean handiustea zabaldu da. Ez dezaten hegoaldean pentsa Frantziako Euskal miseria dela”

pikakorrek betetzen ditu (%34,6). Batez beste, gizonezkoek astean 40,47 ordu egiten dute lan, eta emakumezkoek 38,25 ordu. Langileen laurden batek ez du inolako autonomiarik bere lana antolatzeke edo etenaldiak egiteko. Inkestako erdiek baino gehiagok uste dutenez, ez dute enpresan gora egiteko aukerarik izan.

Inkesta berean ageri denez, estresak eta depresioak eragiten dituzte lanaren ondoriozko kontsulta gehien (%11,9), gihar eta artikulazioetako arazoaren ondoren (%40). Oso kontuan hartzeak dira baita ere, estresak arazo ergonomikoak sortzeko duen eraginari buruzko azkenaldiko honetako susmoak.

Inkestako partaideentzat arriskurik gogaikarriena lanpostuaren ezegonkor-

■ Antolamendu akatsek istripuetan duten eragina

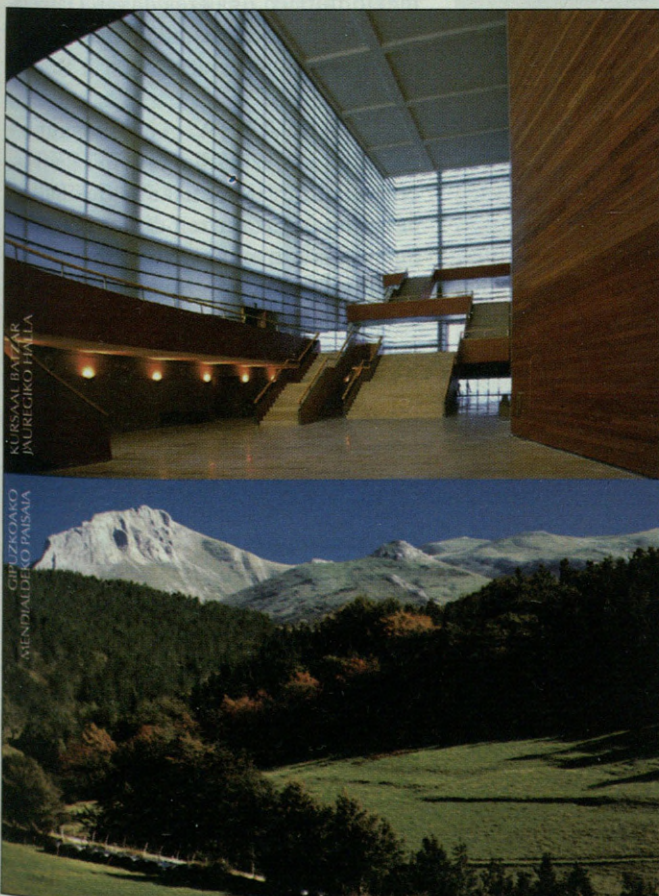
LAB sindikatuaren txosten honek dioenez, antolamenduarekin zerikusia duten alderdien ondoriozko kalteak geroz eta ugariagoak dira. Lanaren Antolamendurako Erakundearen (LAE) azken Entziklopedian eskainitako azterketen laburpen bat biltzen da. Gehiegizko zamak, kontrolik ezak, laguntza eskasak, txandek, gaueko lanak, kualifikazio handirik gabeko lanek, gehiegizko lan orduak eta ordainsari urriek, laneko segurtasun ezak, eskakizun fisiko handiek, estres emozionalak eta abarrek hainbat kalte eragin ditzakete, esaterako: gaixotasun kardiobaskularrak, miokardioko infartua, estresa, digestio arazoak, ultzera gastriko/duodenala,

minbiziaren eraginaren igoera txiki bat, hezur eta giharretako lesioak, alkohol gehiegi hartzearen inguruko arazoak, depresio handia, hainbat ondoez psikiatriko eta abar.

Txostenak dioenez, arrisku eragileez gainera, azpimarratzekoa da gizarte maila baxuagoko lanbide kategorietan askoz ere handiagoa dela ezinegonaren, buruko gaixotasunen eta suizidioen arriskua. Kalte eta istripuei dagokienez, gaur egun bada zenbait azterketa, Laneo Osasunerako Nafarroako Institutuak egina kasu, eta agerian geratzen hasi da laneko antolamendua eragile garrantzitsua dela hainbat istripu larri eta hilgarritan, eta horrek ikerketarako bide berriak irekitzen ditu ●

tasuna da. Eraikuntzan eta industrian istripuak, kutsatzailerik kimikoak edo zama fisikoa ageri dira arrisku kezkagarrien artean. Zerbitzuen sektorean,

berriz, kontrola, komunikaziorik eza, ezarritako erritmoa edo autonomiarik eza dira langileen ezinegona eragiten dutenak ●

KURSAAL

batzarrak egiteko leku berezia

ETA
GIPUZKOA
batzarren ondoren aisialdiaz
gozatzeko inguru paregabea

**DONOSTIA
SAN SEBASTIAN**
CONVENTION BUREAU

Reina Regente, 10 . 20003 DONOSTIA - SAN SEBASTIAN
Tel.: 943 481 466 . Fax: 943 428 122
e-mail: bureau@donostia.org . <http://www.ssconvention.com>

Euskalduntze eta alfabetatzeak bide berri bati ekin dio. Orain arteko irakaskuntza tradizionalaren alboan, autoikaskuntza metodoak hazten ari dira, aukera zabalago bat eskaintzearen. Ordutegi malgutasuna eskaintzen du eta norberak ezartzen du ikasketen erritmoa.

AUTOIKASKUNTZA, EUSKALTEGIEN ERRONKA BERRIA

RUBEN PLAZA

■ Ikasleak tutore baten laguntza izaten du ikastaroa jarraitzeko.

Teknologia berriek geroz eta garrantzia gehiago dute egungo bizitzan, eta horrexegatik, euskalduntzean aritzen diren zentroek ez diete uko egin. Horrenbestez, autoikaskuntza gelak paratzen hasi dira Hego Euskal Herriko euskaltegietan, garai berrietara egokitu eta eskaintza oparoagoa erdiesteko asmoz. Helburua ez da irakaskuntza tradizionala ordezkatzea, eskaintza zabaldu eta osotzea baizik.

Zer da, baina, autoikaskuntza? Egu-

neroko jarduneko oztupoak gaindituz, bakoitzaren ezaugarrietara egokitzen den metodoa dugu. Ikasleak ez du ordutegi arazorik, autoikaskuntza gelek ordutegi zabala dutenez (eguerdietan zabalik daude) bere lan ordutegira edo nahi duen erara antola baitezake denbora. Ikasle bakoitzak bere erritmoan aritzea edo lantokitik bertatik ikastea ahalbidetzen du. Irakaslearen presentzia fisikorik gabe ikastea da, klasetik kanpo eta irakaslearen kontrol zuzenik gabe. Autoikaskun-

tzak software bat du oinarrian, kasu honetan Hezinet deritzo euskaltegiak darabiltenari. Hezinet programa Aurten Bai Fundazioak garatu zuen 1997an, eta hurrengo urtean jarri zuen martxan Zornotzan kudeatzen duen barnetegian. HABEk Hezinet programa erosi dio aipatu fundazioari, euskaltegi sareetan zabaldua izan dadin. Halaber, euskaltegiak ikasle-irakasleek aukera dute orain Habenet sarea erabiltzeko. Berau Internet eta Intranet bidez erabil daiteke, horrek komunikazio aukerak zabaltzen ditu bai ikasle-irakasle artean, bai euskaltegien artean. Era berean, Habenetek prestakuntzarako informazio iturrien ugaltzea dakar. Gainera, chat bat ipintzeko asmoa dute, ikasleen arteko harremana errazteko.

BI ALDAERA. Autoikaskuntza metodoa era ezberdinetan uler daiteke, eta, horri jarraiki, euskaltegiek aukera ezberdinak eskaintzen dituzte. Batetik, autoikaskuntza purua legoke. Ikasleak ordenagailuko programaren bidez lan egiten du eta tutore batek zeregin horretan laguntzen du. Bestalde, mintzamina lantzeko, aholkulariaren bitartez beste ikaslagunekin biltzen da ikaslea. Horrez gain, euskaltegi gehienetan ikasleak ariketa bildumak, entzumena lantzeko materiala eta irakurketa materiala eskura dezake, hizkuntzaz hobe jabetzeko. Autoikaskuntza mota hau Durango, Santurtzi eta Zornotzako Udal Euskaltegiek eta ABEGI euskaltegiek eskaintzen dute. Zornotzako Udal Euskaltegian gustura daude metodo horrek izan dituen emaitzekin. Iazko urtarilean jarri zuten martxan autoikaskuntza gela EGA azterketa prestatzen ari ziren 12 ikaslerekin. Horietatik hamar aurkeztu ziren azterketara eta lauk gainditu zuten, %40ak beraz. Autoikaskuntza puru honek baditu beste bi aldaera: Internet bidezkoa

Euskara sailaren babeslea:

LEZOKO UDALA

Kultura eta Euskara Batzordea

*Etxean ere euskarari
emaiozu!*

FAMILIAK EUSKALDUNTZEKO EGITASMOA

eta telefono bidezkoa. Santurtziko Udal Euskaltegian autoikaskuntza Internet bidez egiteko aukera ematen du. Funtsean, sistema bera da. Ikasleak materiala sarean eskura dezake eta aholkulariarekin e-postaz komunikatzen da. Memento honetan 20 bat ikasleek dihardute Santurtzin euskara ikasten Internet euskarri dutela. Beste sistema berria telefono bidezkoa da eta ABEGI euskaltegiek jarri dute martxan. Ikasleak eta irakasleak ez dute zertan espazio berean egon. Hilabete bateko plangintza egiten da eta irakasleak eta ikasleak ordu jakin batean hitz egingo dutela adosten dute. Ikasleak ordurako lan batzuk egin behar ditu, eta, ondoren, azalpenak, ariketak eta zuzenketak idatziz bidaltzen dizkio te elkarri faxez edo e-postaz.

Bestetik, ohiko irakaskuntzaren osagarri den autoikaskuntza legoke. Klaseetara doazen ikasleak astean behin edo bitan autoikaskuntza gelara joaten dira irakaslearekin. Bestalde, klase orduetaz kanpo gela erabil dezakete ikasprozesua indartu nahi duten ikasleek, ikus-entzuneko eta bestelako materiala erabiltzen duten lez. Euskaltegi ugari osatzen dituzte eskolak autoikaskuntza orduekin. Besteak beste, AEK-ko Bilboko Indautxu, Gasteizko Arana, Donostiako Irrintzi, Iruñeko Iruñeaz eta Amurrioko euskaltegiek, Deustuko Irakasle Eskolako euskaltegiak eta Errenterriko Udal Euskaltegiak.

BESTELAKO ZENTROAK. Bai & by eta Bla Bla & Company hizkuntzak irakasketako zentroak dira eta euren eskaintzan euskara barneratzen dute. Bai & by dugu aitzindarietakoa euskarazko autoikaskuntza metodoen alorrean. Izan ere, hizkuntza eskola horrek sei zentrotan 1998tik ikasleek era pertsonalizatuan ikas dezaten, multimedia metodoa eskaintzen du. Bai & byk autoikaskuntza metodo berezkoa du, CIM-ek (Centro de Idiomas Mondragon) eta Didaktiker enpresak egin. Metodo horrek aukera ematen du hizkuntza lantoki edo etxe bertatik, mugitzeko beharrik gabe, ikasteko. Bla Bla & Company-k, aldiz, Hezinet programa erabiltzen du autoikaskuntza ikastaroetan. Hizkuntza zentro horrek martxoan ekin zion Hegoaldeko lau hiriburutan euskarazko autoikaskuntza eskaintzeari. Aipatu bi zentrotan ikasleek tutoreak dituzte euren ikasketen jarraipena egiteko, eta, besteak beste, mintzamena lantzeko ●

◆ KATIXA GARATE

Arturoren kaiera

JACQUES ALIERES HIL DA

Jacques Alieres ohorezko euskaltzaina hil da, 72 urte zituela. Tolosako unibertsitateko irakasle zela, euskara ikasi eta ikertu zituen. Halaber, Euskal Herriari eta euskarari buruzko hainbat liburu idatzi zituen irakasle gaskoiak, besteak beste, "Manuel pratique du basque". Euskaltzain urgazle izendatua izan zen 1960an eta 1984tik ohorezko euskaltzain zen. Euskaltzaindiak bere aholkuak izan zituen euskal hizkuntza atlasa egiteko.

OZTIBARREKO IKASTOLAREN EGOITZA ARAZOA

Ezusteko galanta hartu dute Oztibarreko ikastolako (Nafarroa Beherea) ikasle, irakasle eta gurasoek ikastaroa hastearekin batera. Algeco enpresak eraikitua prefabrikatuak bukatu behar zituen ikasturte hasierarako. Eraikinen oinarriak ez ditu ondo ezarri, eta ez ditu segurtasun baldintzak betetzen. Arazoa konpondu bitartean, hamahiru haur ikasgelarik gabe daude eta jangela oihalezko etxola batean dute.

"AUKERA PAREGABEA" AEK-REN ESKUTIK

Arabako AEK-k 2000-2001 ikasturterako matrikulazio kanpaina jarri du abian "Aukera paregabea" lelopean. Maiatzean hasitako ildoari jarraituz, euskara jakiteak eskaintzen dituen abantailak azpimarratu ditu. Berrikuntzei dagokienez, Zorrotzan (Bilbo) beste barnetegi bat irekiko dutela adierazi dute arduradunek. Durangoko Abarrak euskaltegia ere berriztatua izan da ikasturte honetarako.

EIBARREKO EUSKARA AZTERGAI

Eibarko euskararen inguruko unitate didaktikoa prestatzen ari da herri horretako udala, besteak beste, herri komunikabideak, kultura eta ohiturak jasoko dituen lanerako. Mikel Sangroniz filologoa arduratzen ari da bertako euskararen fitxa batzuk egiteaz eta urte amaierarako bukatuta egongo dela espero da.

Urrea

■ Baliagarritasun publikoko elkarteak izatea aitortu dio Orereta Kultura Elkarteari Eusko Jaurlaritzak. Izan ere, 1968an sortutako elkarteak kultur, kirol eta heziketa jarduerak ugari egin ditu. Halaber euskararen aldeko lan handia egin du, Orereta Ikastolaren bitartez batez ere. Zorionak!

Ikatz

■ Donostiako Renfeko geltokian euskaldunoi errespetatu gabe jarraitzen dute. Ohikoa bihurtzen ari da trenen atzerapenak gaztelania hutsez entzutea. Udan hainbeste atzeritarren bisita jasota, ahaztu egingo al zitzairen zein herritan gauden? Gure esku dago non dauden gogoraztea.

Nafar-pirinioko herri eta bailaretan jazotzen diren gertaeren berri emango duen herri-aldizkaria sortu berri dute. Egunotan iraileko alea prestatzen dabilta eta laster batean egongo da kalean salgai "Mendixut" hilabetekaria.

NAFAR-PIRINIOAN "MENDIXUT" ALDIZKARIA BADABIL

Iragan abuztutik aitzina, nafar-pirinioko herri-komunikazioa plazaratu eta indartu gura duen "Mendixut" herri-aldizkaria abian da. Hilabete-kari sortu berri honen bitartez, Nafar-pirinioko herriek hedabide ezberdinetan izan duten agerpen urria areagotu, eta, bide beraz, herri eta bailaren artean aise antzeman daitekeen informazio eza sustatu gura dute aldizkariako sortzaileek. "Azterketa bat egin ondoren kargutu ginen hedabideetan Pirinioetako informazio ez zela agertzen, eta ageri bazen ere urria zela. Gainera, herri eta bailaren arteko komunikazio falta nabarmena da aspaldidanik. Haatik, gure arteko informazio gabezi horren handia ikusirik 'Mendixut' aldizkaria sortzea erabaki genuen", adierazi digu aldizkariaren sortzaile, bultzatzaile eta langile den Maite Mandozek.

Euskal Herrian barrena herri-aldizkariaren kopurua (Nafarroan, besteak beste, "Tipi-ttapa" eta "Guaixe" dira sona handikoenak) oparoa den arren, berri bat sortzea ez da katramila erraza, afera askori aurre egin behar baitzaio. Izatez, plazaratu aurretik Maite Mandoz eta Rita Labiona emakumeek -aurretiaz kazetari arituak eta "Mendixut" aldizkariaren sustatzaileak- denbora asko eman dute aldizkariaren proiektua erregosten, eta, azkenean erabakia hartu eta aldizkaria sortu dute. Izena bera ere nafar-pirinioko orografia ezaguturik ezin egokia- goa da (aldapa handiko mendia, mendixut. Estornes Lasa, Bernardo, "Erronkariko Uskararen hiztegia"), horrelakoetan izena gogoratzen erraza, eta, aldi berera, inguruarekin identifikatu behar izaten baita. Orobat, orografikoki berezia den alderdi horrek baditu bere

■ Abuztuko alea doan zen, irailetik aurrera salgai izango da "Mendixut".

abantaila eta atzerabideak. Jaioberri den aldizkariaren etorkizuneko jomuga Nafar-pirinioak sor dezakeen informazioaz arduratzea den arren, egun Erronkari, Zaraitzu, Nabaskoitz Almiradioa, Aezkoa, Auritz, Orreaga eta Aurizberri

□ Izena bera ere ("Mendixut") Nafar-pirinioko orografia ezaguturik ezin egokiagoa da, aldapa handiko mendia, mendixut

bailaretako jazoerak bildu eta herritarrei helaraztea du bere xedea. Halaz guztiz, bailaretako biztanleria eta enpresen kopurua urria izanik, mugatu xamar lan egin beharko dute, aldizkarian txerta daitekeen publizitatea ez baita nahi adina-koa izanen. Gainera, oraingoz sikiera, ez

dute dirulaguntzarik jaso, lanpostu berriak sortzeagatik diru-partidarik hartuko badute ere. Dena den, abantailak egon badaude, bertako biztanleria, esaterako, oso ohitua dago harpidetzara, eta datuek adierazten dutenez, gurago izaten dute prentsa idatzia etxean jaso erostera joatea baino. Gertaera horrek, ziurrenik, etorkizun laburrean harpidetza -urteko harpidetza 5.000 pezetakoa (200 libera) da- indartuko du, kioskoetan-eta aldizkaria salgai dagoen arren.

Esan ez badugu ere, "Mendixut" aldizkariaren egoitza Otsagabia herrian dago lekutua eta bertan hiru emakumezko ari dira beharrean: kazetari bi eta komertzial bat. "Hastapenak ez omen dira errazak izaten eta oraingoz hiru pertsona baino ez gabilta proiektuan lanean. Halarik ere, aldizkariari patxada hartu diogu eta hasierako beldurra uxatu ostean, kolaboratzaile bila hasi gara, modu horretara herri-bazter gehiagotara helduko garenaren esperoan" diosku Rita Labiona kazetariak. Edozelan ere, aldizkariak mintzagai dituen bateko zein bestelako berriek beti izango dute informazio lokala abiapuntu, bizilagunen bizimodua eta bertako berriak gailentzen direlarik. Dohaineko abuztuko alean (arestian aita-

tutako bailaretan 3.000 ale partitu ziren) adibidez, Nafar-pirinioko egoera sozio-ekonomikoa izan zuten aztergai, eta gai horren garatzeko lau alkate eta hiru junta-buru ipini

zituzten autu-mautuan, nafar lurralde horrek bizi duen egoera aztertu eta irtenbideak bilatu guran. Iraileko alean, ostera, garraldako seme den Pablo Mandazen-en bizia irakurri ahal izanen dugu. Gazte-gaztetarik Venezuelara joaniko 88 urteko biologoak berein Irakaskuntza Zentro

JOXE LACALLE

sortu eta bultzatu ditu, ikerkuntza, irakas-kuntza eta produkzioa landuz. Beti ere, gizaseme baztertuen fabore eta bertako kulturaren errespetuan. Agi denez, edozeineko informazioak beti izanen du Nafar-pirinioa abiapuntu. Erreportaje edo jazoera konkretu horiekin batera bestelako gai batzuk ere jorratu dira; eta, bidenabar, erran dezagun aldizkariak bederatzi atal edo sail dituela zehazki: erreportajea edo elkarrizketa, herriz-herrikoa, inguruko langintzak, ingurugiroa, kultura, agenda, kirolak eta aisia. Orotara, 32 orrialdeko aldizkari patxadazkoa.

ALDIZKARI ELEBIDUNA. Edonongo herri-aldizkari batek herria duenez aztergai, bizi gura badu bederik, inguruneak eta biztanleriak dituen berezitasun sozialetara derrigor egokitu behar du. Halaberharrez, "Mendixut" aldizkariak ere horixe berori egin du. Hartara, Nafar-pirinioko datu soziolinguistikoei begirada bat emanez gero, kargutuko gara aipagai ditugun bailara eta herrietako euskaldunen zenbatekoa maila berekoa ez dena eta, aldizkariok egoera hurretik ezagun dutenez, datuei eutsi diete. Maite Mandoz

ENCICLOPEDIA HISTORICO GEOGRAFICA

■ Aldizkari hiru langileak Otsagabian arituko dira lanean.

kazetariaren esanetan, "*Pirinioko egoera linguistikoa herriz-herri asko aldatzen da. Aezkoan, esaterako, %25 euskalduna da, eta Erronkarin, oster, %10. Horregatik bada, errealitatearen berri jakinik gure aldizkaria elebiduna da, euskararen presentzia apur gorabehera %20-25 delarik*".

Alabaina, haboroz haboro dira D ereduan matrikulatzen diren umetxoak, edota euskaltegietan matrikulatzen diren biztanleak, eta ziurrenik etorkizun laburrean hedabide berri honen euskararen erabilera handitzen joanen da ●

◆ ASIER BIDART

NATUR AKTIBITATEAK

ACTIVIDADES DE OCIO Y NATURALEZA
jolaski, S.L.
SERVICIOS MARITIMOS

- BIDASOAKO PADURAK
- ARRANTZA ITSASADARREAN
ETA ITSASOAN
- JAIZKIBELGO ITSASERTZA
- PASEOAK UNTZIZ: Bidasoa ibaian
paseo gogoangarri bat.

Oilo gehienen etxebizitza edo kartzela granjak dira. Kaiolako atea itxita ditzute, arrautza ugari eman dezaten eta gure plateretara lehenbailehen irits daitezten. Askatasunean bizi direnak ere badira, hauei eskerrak "eusko oiloa" arrazak biziraungo du.

IREKI KAIOLAKO ATEAK EUSKO OILOA BABESTUKO BADA

Goizean goiz oilarrarekin esnatzen da oilategia eta iluntzean argiarekin batera erretiratzeko dira. Bitartean, marmar eta zalaparta artean, eguneko egin beharrei aurre egiten diete. Oso gustukoa dute lurra aztakatzea, noizik eta behin moka-du goxoren bat aurkituz. Oiloa animalia apaina da eta denbora asko igarotzen du lumak atontzen. Baina ez pentsa hegazti pertxenta hau hain berekoa denik, egunero arrautza bat jarri ohi du. Oilarrak estaltzean, oilo loka habia prestatu eta arrautzak berotzen hasten da. 22 eguneta-

■ Ezkerreko oiloek, ekoizpen industrialerako izan arren, oilategiko atea irekita ditzute. Goikoek ez dute aterabiderik.

AINHOA OIARTZABAL

ra txita jaio eta berauen hazkuntzaz arduratzen da. Txitatxo emeak oilanda bihurtzen dira eta txita arrak aldiz oilasko.

Oiloa Euskal Herriko baserrietako etxabere ohikoena da. Gorputz borobila, moko sendoa, gingila eta gandor gorriekin, hego motz eta biribilduak dituen etxeko hegaztia dugu. Hegaztia izan arren ez da hegalaria trebea, baina sarri ikusten da garaiera gutxiko puntetan.

Asiako hego-ekialdekoa da eta *Gallus bankiva* du aitzindari. Euskal Herrian, antzinatek erabilia izan den hegaztia da:

euskaldunen lehen lanbidean, artzaintzan, bada oiloen arrastorik. Bordetan oilategiak egoten ziren.

Artoaren etorrerarekin asko ugaltu ziren oiloak eta baserrira loturik mantendu aurrerantzean. Arto, gari, garagar eta oloz elikatzen ziren. Etxekoandreek, sukaldeko hondakinak aprobetxatu nahian zaperoa egiten zuten: arto-irina, patata txikiak, azalak eta beste hondakinekin bildu eta oreka egin ondoren, oiloei ematen zitzaion.

Beren mantenuan ez zen sosik gastatzen eta baserrian gutxitan lortzen zen aparteko dirua ematen zuten. Batez ere, oilasko eta arrautzak saltzen ziren. Oiloak etxerako hil eta konturik onena. Dendetan askotan ordainetan oiloa, xaboia edo

kafea lortzen ziren. Saltzeko orduan diru gehiena plazan biltzen zen. Saltzeaz gain ohitura zen oilaskoak herriko apaizari eskaintzea udaberriko bedeinkazioen truke. Kapoia aldiz, etxeko errenta ordaintzeko izaten zen eta Santo Tomas egunean jabeari ematen zitzaion. Kapoia oso estimatua izan da betidanik eta non nahi. Hala nola, k.a. VII. mendean Bibliako testu zaharrenetan ("Pentateukoa") ere ageri dira bere lapikoko dohainak. Kapoia, irantzitako oilaskoa da, 5 kilo egin arte ondo gizentzen dena. Oilaskoari ebaki txiki bat egin eta kontu handiz "koxkorrak" kentzen zaizkio. Ondoren, gandorra ebakitzen zaio ebakuntza amaituz. Sufrimendu hau guztia haragi samur eta azal fineko jaki preziatua lortzeko egiten da. Ebakuntza ondo egiten ez bada eta barrabilak bidean hautsi edo mintzen bat barruan geldituz gero, kapoiak oilarraren ezaugarriak garatzen ditu. Oilarraren

■ “Eusko oiloa” arrazak ez du desagertu nahi

Oilo arrazak ere industrializazioak eraso zituen. Oilategira begiratuz gero, hegazti unformatuak ikusiko genituzke. Tamaina eta kolore berekoak. Arrautzek ere seriekoak dirudite. Ekoizpen aldetik inongo galerarik gabe. Bertako oiloa ia galdua zegoenean, berreskuratze lanak hasi ziren. Duela hamabost urte INIA-ren Animal Genetikako sailan, Fernando Orozko ingeniariaren zuzendaritzapean lanari ekin zioten. Oiartzungo eta Ordiziako bi baserritan topatu zituzten aleak. Pixkanaka arrazaren ezaugarriak definitu zituzten: pisu ertaineko hegaztia, arrautza ekoizpen ertainekoa, azal iluneko arrautza jartzten duena, belarri gorriduna, gandor ilara bakarrekkoa eta hanka horia. Arraza honetako oiloak gurutzatuz, eusko

eta beste arrazen artean ez du antzekorik. INIA-koek hasitako lanari Eusko Oilozaleen Elkartekoek heldu diote. Elkarteko kideen artean jarraitzen dute oilo arraza honen hobekuntza lanetan. Donostiako Zabalegi Nekazaritza Eskolan daude oiloak eta bertatik elkarteko kideei banatzen zaizkie loteak. Kideak mota askotakoak dira, baina gehienak oilo gutxi dituztenak dira. Esaterako Mari Karmen Urangak 50 oilo ditu. Etixerako hazten ditu oilo eta oilaskoak. Ekoizpenaz gehiegi arduratzen ez bada ere, kalitatea du helburu. Oilasko eta kapoi ale ederrak izaten ditu, baita sariak lortu ere. Arrautza kopurua ez du helburu, baina ez dago arrautza hauen parekorik. Mari Karmenek dioenez, batzuk kaskarrak gelditzen dira eta beste batzuk arrautza jartzailer paregabeak dira.

Oilo hauek basa-

AINHOA OIARTZABAL

■ Zilarra, luma zurikoa da.

oiloaren barietateak agertzen hasi ziren: gorria, marraduna, zilarra eta beltza. Lepa soila ez dute oraindik barietate modura zerrendatzen, gorrien barruan ezaugarri modura baizik. Gorria eta beltza koloreagatik bereizten dira. Zilarra, luma zurikoa da eta marraduna, gorria-

AINHOA OIARTZABAL

■ Eusko oiloa: gorria.

ren antzekoa izan arren pintoa da. Zilarra, gorria eta beltza kanpoko arrazekin erlazionatuak egon daitezke. Marraduna soilik kantauriar isurialdean ageri da

dago, arraza honek oraindik ez duela diru aldetik irabazi handirik, baina edozein arraza etxetiar eta bertako gorde-tzeak duen kultur balioaz jabetu behar dugu ●

AINHOA OIARTZABAL

■ Lepa soila gorrien taldekoka da.

tiak dira. Izotza bota arren, gustuko dute kanpoan gaua egitea. Animalia izuti eta biziak dira, gihartsuak. Arraza honetako oilaskoak haragi trinko eta zapoetsua izaten dute. Arrautza jartzailer eskasak dira, ordea. Produkzioarako orokorrean, oso irregularrak dira. Argi

AINHOA OIARTZABAL

■ Beltza izeneko eusko oiloa.

AINHOA OIARTZABAL

■ Marraduna pintoa da.

itxura duen kapoi honi kaponarra deritzo eta honek ez du kapoiaren estimazioa lortzen. Gainerakoan, oilaskoak ez zuen zaintza berezirik behar. Hala ere, bazituen etsai natural batzuk: arratoi, azeri, zape-latza eta mirua kasu. Behin baino gehiagotan, basapiztiak mastrikaturiko oiloak agertu dira landetan.

60ko hamarkadan nekazaritza inguru-neak hustu ziren eta granjak sortu. Ekipa-

mendu eta teknologian diru inbertsioak egin ziren arrautza ekoizpena handituz. Baserrietara ere industriako ereduak zabaldu zen eta honekin batera oilo arraza. Industrian erabiltzen den arraza hau oso uniforme da, bai arrautzetarako erabiltzen den oiloaren kasuan eta baita oilaskoen kasuan ere. Pixkanaka, bertako oiloak galtzen joan zen. Gaur egun, oiloak kaiolatan izaten dira. 5 hilabeterekin kaiolatan

sartu eta urtebete arrautzak ipintzen jardun ondoren, hiltegiara eramaten dituzte. Oilandak 10 bat gaixotasunen aurka txertatu eta kaiolatan sartzen dira. Gaixotasunei aurre egiteko prebentzioaren aldeko apustua egin dute, txertoetan eta garbitasunean oinarrituz. Teknologian inbertituz oiloen duintasuna galdu da ●

◆ LIERNI ARRIETA
◆ AINHOA OIARTZABAL

P E R F I L A

Txikitatik izan da berezia.
Haur denek gorroto dute
eskolarako autobusa
hartzea, zopa jatea, eta
amaren orroak entzutea
liburu aurrean begiak
okertzen ez dituztelako.
Tere, bibliobusera igotzen
zen liburuetako hizki-zopak
xurgatzera, eta amak buila
egin behar irakurzaleta-
sunari: "Orain ere irakurtzen
ari al zara? Zertarako
hainbeste liburu? Errekara
botako dizkizut denak!".
Gaur bere ideiak ez dituzu
pankartetan ikusiko, baina
geltokiren batean topatu
zenuen poesia hura
Tererena zatekeen,
intimitatean, nork irakurriko
duen pentsatu gabe, hitz
esaktoetan idatzia

Testuak:
Estitxu Eizagirre / Ixiar Eizagirre
Argazkiak:
Dani Blanco

Tere Irastortza

**"Une kritikoetan behar
ditugun hitzak dira behinen"**

Bizitza osoa daramazu idazten. Eta zure idazkeran zer bilakaera egon dela antzematen duzu?

Lehen poema liburua idatzi nuenean 19 urte nituen eta orain 39 ditut, beraz, uste dut nire idazkera aldatu dela nirekin batera. Lehen liburuko poemak narratiiboagoak ziren. Gero, Euskal Filologiako ikasketak egiten hasi nintzen eta ikasten genuena eta ikusten genuena praktikan jartzeko joera handiagoa nuen: espontaneo samar eta hari bat jarraituz idaztetik pasa nintzen hitz joko eta sintaxi joko gehiago egitera. Beste bolada batean irudi inkonszienteak eta antzerako jokoak erabiltzen hasi nintzen. Eta "Derrotaren Fabulak", "Osinberdeko Khantoreak" liburutik aurrera jada oso hizkuntza xumera joan nintzen.

■ **Hitz bakoitzari esanahi berezia ematen diozu beraz?**

Niretzako garrantzitsuenak dira zenbait momentutan, momentu kritikoetan, pertsonak behar dituen hitzak. Iruditzen zait guk txikitzen bizi izan genuen garaian gauzak esatea zaila zela, orduan gauzak nondik edo handik esan behar ziren, teknika bereziak bilatu eta ulertarazi egin

"Egungo gizartean hitzak desaogatzeko balio du, ez da zerbaiten abiapuntua. Oso hitz inportanteak komunikabideek gehitxo erabiltzeak debalatu egin ditu"

behar zen. Gaur berriz justu kontrakoak gertatzen da: gauzak esatea ez da erraza, oso erraza baizik. Eta bizimodu pribatua, pasadizuak... oso debalatu daude. Gure gizartean badago historia bat, fabula asko... Baina fabula horien atzean ez dago ondorioz eta ez da ezer egiten. Hitzak desaogatzeko balio du, ez da zerbaiten abiapuntua.

Komunikabideek ere hitza debalatu egin dute. Oso hitz gutxi, justuak, eta ez poetikoak, arruntak... ez dira jendea esnatzeko: oso hitz inportanteak gehitxo erabiltzeak debalatu egin ditu.

■ **Zein irakurle mota estimatzen duzu?**

Nire helburua ez da edozeinek

irakurtzea, nire helburua da nire poemak irakurri nahi dituenarekin elkarrizketa batetara iristea. Bizitzako une batzutan denborapasa irakurtzen da, baina beste momentu batzutan ez, irakurtzen da zenbait gauza ez dituzulako bilatzen, ez dituzulako argi ikusten...

Hasierako poemak oso irakurterazak ziren, eta oraingo batzuk ere bai, baina uste dut geldi irakurri beharrekoak direla, eta poema bat bestearekin alderatuz... Korrika irakurtzen bada ez dago elkarrizketarik.

■ **Zer eragin nahi duzu irakurlearengan?**

Beti niretzat idatzi dut eta denbora askoan nire irakurleaz ez naiz batere kezkatu. Gogoan dut "Derrotaren Fabulak" idatzi eta behin nire poemak irakurtzen zituen batekin egin nuela topo. Aipatu zidan heriotzarekin lotuta zegoen poema bat. Eta orduan konturatu nintzen hitzak zein inportanteak diren. Idazten dituzu momentu batean eta ematen dituzu argitarara, eta zure fasea bukatu da, baina orduan hasten da beste baten fasea. Konturatzen zara zuk zuretzako idazten duzula, baina argitarara

ematean beste batzuk sartzen direla, eta beste erresponzabilitate bat daukazu. Handik aurrera heriotzari buruz egin ditudan poemak oso gutxi argitaratu ditut. Oso erreazio gogorra izan zen, inpresioa egin zidan: heriotzaz eta abarrez idaztean batzutan zure beldur horiek fikzio dira, baina beste batzuentzat errealitate bihur daitezke eta beldurra eman zidan, pertsona haren gan halako eragina izateak.

■ **Zergatik egiten diozu Bibliari hainbeste erreferentzia zure liburuetan?**

Gure kulturen eragin handia izan duelako. Askotan ez gara konturatzen, baina Bibliako ikuspegia oso errotuta dugu...

Bigarren arrazoiak hizkuntzarena da. Filologia karrerako lehen mailan hasi nintzen Azkueren hiztegia irakurtzen eta handik asko ikasi nuen. Baina hitzak ziren. Gero Dubuasenen itzulpena aurkitu nuen eta hasi nintzen irakurtzen hizkera, erritmoa...

• **Jaio:** Zaldibin, 1961ean.

• **Poeta,** euskal filologoa eta irakaslea.

• **Poesia liburuak:** "Gabeziak"

"Hostoak. Gaia eta Gau aldaketak"

"Derrotaren Fabulak"

"Osinberdeko Khantoreak"

"Manual devotio gabecoa"

"Gabeziaren Khantoreak. Antologia"

"Izen gabe, direnak. Haurdunaldi beteko khantoriak"

• **Itzulpen lanak:** Marià Manent "Basa-akaziak"

Edmond Jabès "Itaunen Liburua"

Marina Tsvietaieva "Nere anaia andrazkoa"

• **Literatur sariak:** Azkue saria jaso zuen "Hostoak" liburuak, eta "Gaia eta Gau aldaketak"ek, berriz, akzesita. "Gabeziak" lanak Espainiako kritika sari nazionala irabazi zuen. "Derrotaren Fabulak" Kreazio Beka jaso zuen, eta "Izen gabe, direnak. Haurdunaldi beteko khantoriak", berriz, Sormeneko Beka batekin saritu zuen Espainiako Ministerioak.

• **Bestelako argitalpenak:** Emakundek eskatuta "Adanen emazteak" poesia emanaldia eskaini zuen, eta Ibaizabal argitaletxearekin DBHko 4. mailako ikasleentzat poesiari buruzko esposizioa kaleratu zuen.

• **Euskal eta Erdal filologietan lizentziatua**

• **Bergarako UNEDen** euskara departamenduan aritu zen 1983tik 1996ra arte.

• **Txistua** irakatsi zuen Zaldibin 18 urtez eta Ataunen beste 8 urtez.

• Beasaingo *Andramendi* ikastolako zuzendari da 1996az geroztik.

■ "XIX. - XX. mendera arte emakume ona salbuespena zen. Emakumeei buruz oso ikuspegi txarra zegoen".

Orixen irakurtzen hasi nintzen eta bere idazkera erritmoa, sintaxi erritmoa... denek ere ahozko hizkuntzaren erritmo berezia zuten. Beti irakurri izan dut Testamentu Berria (mezetan entzuten da...) baina Zaharra ez nuen ordura arte ezagutzen eta literatur aldetik uste dut oso ondare ona dela, Taoren liburua edo beste batzuk bezala.

■ **Tesi bat hasita duzu emakumeek XVI. eta XVII. mendeetan zuten irudiaz...**

Tesia hasi nuenean interes handia zegoen emakume idazleekiko, baina nik interes handiagoa nuen idatzietan emakumeek zuten irudiarekiko. Amodiozko

literatura aztertzen hasi nintzen (Oihena, Lizarraga, Etxepare...) eta hortik abiatuta euskal literaturan XVI-XVII. mendeetan emakumeak zuten irudia aztertu nuen. XVI. mende arte emakume eta gizonetan eskubidea zeukatenen artean (aberatsak, heredatzen zutenak) eskubiak nahiko antzerakoak ziren. Euskal Herrian gizon handiak agertu zirenean desagertu ziren emakumeak. XVI-XVII. mendeetan Inazio Loiolakoa, Frantzisko Xabierkoa... etorri zirenean hasi zen euskal emakumearen botere zibila galtzen. Orduan sortu ziren mojen konbentuak serorak han sartu eta herrietan izan zuten indarra kentzeko, eta sorginen pertsekuzioak... Ordura arte Nafarroan erreginak baziren, ez zegoen lege salikorik... Baina handik aurrera hori devaluatzen joan zen. Hori guztia ortodoxia katolikoaren izenean egin zen. Nahiz eta ortodoxia ez zen, noski, emakumeekiko bakarrik izan.

■ **XVI-XVII. mendeetako literaturan nola agertzen da emakumea?**

XIX.-XX. mendera arte emakume ona salbuespena zen. Emakumeei buruz oso ikuspegi txarra zegoen. Baina noski, zu maitemintzen bazinen emakume batez ez zinen maiteminduko txarra zelako,

BERE HITZETAN

▼
"Hizkuntza oso zaharra da, baina guk gaurkotu egin behar dugu; sortzea gaurkotzea da. Ez da kopia bat egitea, urruntzea da, atzera itzultzea. Oroitu behar duzu hizkuntzak oroitzen duena, jo behar duzu hizkuntzak oraindik lozorroan dituen amets batzuetara"

Gara, 2000-7-22

▼
"Ematen zuen sormena dela 'nik' sortzendudana, 'nire' barruan dagoena, 'ni' naizena; eta nik uste dut inor ezin dela izan besteak gabe. Indibidualismoa sartuta duzu, ez agian bizimoduan, baina bai pentsaeran. Inork ezin du sortu bakarrik, ezta ume bat ere"

Gara, 2000-7-22

▼
"Bazirudien nire lehen liburua ('Gabeziak') 'argitaratzailearen mesede' modukoa zela. Bigarren eta hirugarrengoetan nire grina hori ez zela horrela frogatzea zen"

Argia, 1996-5-12

▼
"Esan nahiarekin kezkatzen den jendea falta zaigu. Inor ez da berria eta ez du esango beste norbaitek esan ez duena, baina ahalegin bat egin behar da"

Argia, 1996-5-12

▼
"Normaltzea, herri txikia garela... gehiegi aipatzen dugu Euskal Herrian. Zer esan nahi du normaltzeak? Mundu guztia den bezala izan behar dugula, amerikanoa, esaten duten bezala? Proiektu bezala, nik nahiago dut beste produktu bat, beste bizikera eta beste literatura, ez normalizatua"

Argia, 1996-5-12

"Emakumeek idatzitako literatura genero gisa hartzea beste ghetto bat iruditzen zait. Martxoak 8, eta halakoetarako katalogo bat"

■ "Ikastola eredu denak dira zilegi, baina publikoa ez dut uste denik denok tira behar dugun eredu bat."

orduan hura zen salbuespena, eta bakoitzak zuen bere salbuespena. Bakoitzak hautatu egiten zuen sagar ustel horien artean. Eta irudi ona ematen zuten testuek ere, probetxuagatik ematen zuten: jana ematen dizulako, arropa garbitu, erditu... Ez dira deabruak, neskame onak dira.

■ **Egun zein da literaturatik atera dezakegun emakumearen irudia?**

Gizartean beste fase bat egon da, emakumezkoek gizezkoen pare egon nahi izan duguna. Eta batzutan konfunditu egin gara gizezkoen berdinak garela esanaz. Gauza bat da eskubide berdinak edukitzea eta bestea berdinak izatea. Nik ez dut gizarte berdin bat nahi, baina eskubide berdinak bai. Hala ere literatura guz-

tietan oso emakume detektibe gutxi dago... Gure funtzionamendu patroiak hor daude eta aldatzen asko kostako da. Horrek ez du esan nahi gizezkoen sortutako ikuspegia matxista denik eta emakumeek sortutakoa feminista. Denok bizi izan gara ikuspegi batean, baina emakumeak errealismo gehiagorekin jasan ditu ikuspegi horren ondorioak.

■ **Badago emakumezkoen literatura-rik?**

Ez dut uste. Bakoitzak bizi dugu gara bat, eta segurasko gertuago gaude gure garaiko gizezkoengandik, orain bostehun urteko emakumeengandik baino. Ez dakit, emakumeok seguru asko gai eta ikuspegi batzuk ekarri ditugu literaturara gure bizitzatik zuzenean, fikziotik pasa

"Irakurzaletzeko, umeak lehenengo idazle izan behar du eta gero irakurri"

gabe. Ordura arte emakumeei buruz zegoen irudia zen Hegoaldeko Poloari buruz zegoena bezalakoa, horra inor iritsi ez zen garaian. Ni hasi nintzenean amodiozko literatura irakurtzen hasi nintzen maiteminduta nengoelako, eta jolin! ni ez nintzen han agertzen zena, han agertzen ziren emakumeak hain inposibleak ziren...! Ni pertsona korrientea nintzen, ez nintzen batere estraordinarioa inor nitaz enamoratzeko. Guk ekarri dugu gure esperientzia, gure ironia... Errebelatu gara gure irudiarekiko... Baina gure hitzak, formak, gaiak... hain ezberdinak dira? Emakumeek idatzitako literatura beste ghetto bat iruditzen zait. Martxoak 8, eta halako egunetarako, Emakunde eta beste talde feministentzat katalogo bat da.

■ **Emakumeena ghettoa da, eta beste literatur mugimenduren batekin identifikatuta sentitu zara?**

Orokorrean ez naiz sekula egon indarra daukan mugimendu batean, boterea duena editorial batean... Gauzak egin ditut eta beste batzuekin elkartu izan naiz eta ez dut arazorik inorekin elkartzeko baina ez daukat lagunarte bat liburu bat ateratzen dudanean erreseinak egin, eta abarretarako. Espontaneoagoa naiz alde horretatik.

■ **Zein dira zure erreferentziak?**

B E R T S O A

Doinua: Ikusten duzu goizean

*Poesiaren zoruan
hitza hitzaren onduan
esan nahiaren amuan.
Toka liteke poeta ez den
beste edozeinen ahuan:
letrak baleki orduan
200 orriko munduan
hitzak zer balio duan!*

Jexux Mari Irazu

Bolada eta garaiaren arabera da. Nik momentuan irakurtzen dudana poesia eta saiakera (literaturaz, filosofiaz...) da. Poesia irakurtzen hasi nintzenean asko gustatzen zitzaidan Mikel Arregi. Sarrioinandia ere beti gustatu izan zait, Koldo Izagirre, Mikel Lasa, Itxaro Borda, Arantxa Urretabizkaia, Bernardo Atxaga... Haiengandik gustatzen zaidana da alferrikako hitz gutxi dutela. Ez dira beti irakurtzen errazak baina trinkoak dira.

■ Nola ikusten duzu euskal poesiagintza eta literatura?

Euskal Herrian oso poesia egile onak daude. Eta euskal literaturak duen abantaila bat da ez dugula uste munduaren erdian gaudenik. Dugun ikuspegia da txiki-iki ikuspegia. Euskal idazleak ere ez du bere burua askiesten, idazle anglosaxoi batek edo kritika saria jaso duenak bezala. Sari bat ematen badigute, "begira, aizu, zer grazia!" pentsatzen dugu.

■ Nola lantzen duzue ikastolan irakurketa-idazketa?

Gure ikastolan txiki-txikitatik irakasten diogu umeari irakurtzen eta idazten (2-3 urterekin). Ez, behintzat "ma-me-mi-mo-mu" eta horrelakoak. Guk zabaldu nahi dugun idazte eta irakurtzearen ikuspegia ez da letrak identifikatzearena, baizik apur bat testuaren arau denak ezagutzea. Beraiekin irakurtzen ditugu ipuinak, eta beraiekin sortzen... Bolada batean lantzen da elkarrizketa. Irakurtzen dira egunkari, aldizkarietako elkarrizketak... eta txiki-txikitatik aztertzen dute: hemen elkarrizketaren ezaugarriak zein dira? Gero beraiek elkarrizketak asmatzen dituzte gure aldizkari edo irratiako... bakoitzak bere mailan. Beste bolada batean errezetak lantzen ditugu,

"Heriotzaz eta idaztean, batzutan zure beldur horiek fikzio dira, baina irakurlearentzat errealitate bihurtu daitezke"

beste bolada batean olerkiak... Astean behin herriko liburutegira joaten dira. Bere kasa aritzen dira liburuekin jolasean, eta gero fitxa bat betetzen dute. Eta

"Euskal Herrian gizon handiak agertu zirenean desagertu ziren emakume handiak"

badugu gelan txoko bat "irakurzaleentzako bakarrik" dena. 5-6. mailatik aurrera Segura irratiari bi irratsaio egiten dituzte astero. Harako irakurtzen, ongi ahoskatzeko, testuak idazten ikasi behar dute... Iruditzen zait oraindik beste ikastetxe askotan gauza hauek planteatzen direla deletreatzen ikasteko modu bezala.

Ez irakurtzen eta idazten ikasi eta zaletzeko.

■ Nola irakurzaletzen da ume bat?

Ez dakit irakurzaletasuna nola sortzen den, baina nik uste dut lehenengo umeak aurkitu behar duela erakargarria bestentzat berak idazten duena. Eta gero gertatuko zaiola besteek idazten dutenaz interesatzea. Lehenengo idazle izan behar du. Aurrena idatzi behar lioke gutun bat bere amari eta bere amak gutun hori gustura hartu. Eta amak gutuna itzuli. Ume baten lanari hel- duek egiten dioguna boligrafo gorria hartu eta atxeak eta puntuak jartzea bada, eta "hau gaizki dago" esatea bada, idazteko zaletasuna zapuzten diogu.

■ Irakurzaletzeko egiten diren kanpainek zer eragin dute?

Nire iritziz umeak irakurzaletzeko kanpainak egin beharrean, umeek idazteko beharra eta gogoia sentitzeko kanpainak burutu beharko lirake. Gizartea asko aldatu da, eta garai batean gutun asko idazten ziren, eta orain horren ordez ordu erdiz egoten gara telefonoz hizketan. Orain e-mail modarekin agian aldatuko da berriz komunikatzeko ohitura...

■ Idazle eskolak noizko?

Guk behin edo behin egin izan ditugu

Bizkaiko Foru Aldundia

Euskararen alde!

Bizkaiko Foru
Aldundia
Kultura Saila

Diputación Foral
de Bizkaia
Departamento de Cultura

saio batzuk, baina ez dago idazle eskolarik eta ez legoke gaizki. Nik somatu dut behar hori. Nork zuzentzen du zuk egin duzuna? Argitaletxe batzutan badaude zuzentzaileak ortografia eta gramatika oso zorrotz zaintzen dutenak, baina noiz esaldia luze eta noiz motz... ez dizu inork esplikatzen eta da gauza bat zerorrek ikasten duzuna irakurtzearen poderioz. Ez du esan nahi dena araututa idatzi behar denik, baina dena libre idazteak zuk araua bilatu arte saio asko eta asko egin behar dituzula esan nahi du... Idazle eskola batzuk badaude Madrilen, eta abar, baina helduentzat bakarrik dira, umeentzat ez dago ezer. Ez dago tipifikatua idazten ikasteko zer egin behar den.

■ **Zu oso musika zalea zara eta txistua irakasten ibilia. Ikastolan musika ere lantzen duzue?**

Gaur egun musikan ere erakusten da partiturak irakurri eta idazten, baina musika entzuten ez da irakasten. Egungo gazteentzat musika mugitzeko gauza bat da, korrante elektriko bat ematea bezala. Ez dakite geld, patxadaz, entzuten egoten. Gu saiatzen gara Haur Hezkuntzan ez bakarrik pailazoen musika jartzen. Kantatzen, erlaxatzen, arnasketa kontrolatzen... aritzen gara. Gero irratsaio bat egin dugu astean behin, eta zentzu

praktikoa ematen diote horrela musikari. Txirula ere erakusten dugu baina horrekin badugu nahiko duda, ikastolan bakarrik ikusten den instrumentua delako. Erabilgarritasuna falta zaio.

■ **Publikazioak eragin handia izan zuten Beasainen, ikastola zatitu baitzen. Oraindik lehengoan dirauzue?**

ARGAZKIA

“Askok gustatzen zaizkit Gema Arrugaetaren argazkiak. Denbora geratu beharrean ematen du bizi guztia harrapatzen dutela”.

Beasain ikastola publikazioaren ondorioz sortu zen. Alkartasuna lizeoa publiko egin zen eta gu ez ginen publikatu. Baina gu ere publikoak gara, kooperatiba bat, bere zentzu denetan. Ez da identifikatu behar publiko ez izatea gizarte kutsurik ez duenarekin. Euskal Herriak mende asko iraun du estatutik gabe, gizarteak beste bide batzuk sortu dituelako bere egoerari aurre egiteko. Eredu publikatzaile hau oso estatu gutxitan dago, eta hain zuzen Napoleon pasa zenetan. Gauza bat da ikasle guztiek edukitzea eskolatzeko eskubide berdina eta doatasun berdina eta beste gauza bat da hori bermatzeko denak funtzionario izan beharra. Gure ikuspegiaren barruan umeak ezin dira hezi irakasle eta gurasoak ez badoaz batera.

■ **Zuen proiektua ez litzateke posible izango sistema publikoaren barruan?**

Bermatzen duguna da proiektu bat eta proiektu horretarako irakasleri egoki bat bilatzea. Hori oraingoz ez da posible beste bidean, sistema publikoa lehiaketa sistema bat baita. Bigarrenik, Ikastolak urte askoan aitzindari izan dira eta dira Euskal Herrian proiektuak ateratzen, eta gaur egungo marko juridikoak ez du hori bideratzen, zoritxarrez. Hirugarrenik, iruditzen zait denok batera bizi behar dugula, baina ez duela esan nahi denok bat izan behar dugunik. Eta ereduak denak direla zilegi, baina publikoa ez dut uste denik denok tira behar dugun eredu bat ●

BIZITZAREN PASARTEA

Askotan gure bizitzan garrantzia duten gauzak ez dira gure esku egon, parean tokatu dira. Kasualitateak indar handia du. Adibide bat jarriko dut, eta da nire irakurzaletasuna. Zaldibiko eskolan ez zegoen libururik, testuliburuez aparte. Hamar-hamaika urte nituela, Zaldibira etortzen hasi zen Bibliobus bat: Diputazioaren zerbitzu bat zen, apalak eta liburuak zituen mikrobus bat. 300, 400, 1.000 liburu izango zituen? Niretzat piloa ziren behintzat. Bertan ez zegoen umeentzat libururik, ez eta euskarazko ale bakar bat ere. Etortzen zen hiru astetik behin, eta nik 10-15 liburu eramaten nituen. Llops And Ramparenak, Miguel Delibes, Martin Bigil eta halakoen nobelak irakurtzen nituen gustura. Zergatik haiek? Han zeudelako. Bertan irakurri nuen lehenengoz poesia liburu bat, Albertiren "Marinero en Tierra", eta liluratuta utzi ninduen. Zergatik naizen irakurzale? Bibliobus bat agertu zelako han, eta ez euskarazkoa, portzierto.

Haurra eta sexua literaturan

Jakin badakigu guztiok pertsonaiek duten oinarritzko garrantzia edozein narraziotan. Fikziozko pertsonaia benetako gizakia ez bada ere, horren itxura ematen du, zeren egileak pertsonaia sortu orduko kontu handiz aukatzen baititu, alde batetik honek izango dituen izaera fisiko, psikiko eta soziologikoak, bestetik narrazioan beteko dituen jokaerak; eta hau guztia gizakion portaerak aztertzetik sortuak diren koherentzia-legeen arabera. Hau dela eta pertsonaia, pertsonen eta gizartearen islada da. Balio literarioak alde batera utzita, pertsonaiei darien islada sozial hori aipatzea da interesatzen zaidana, hain zuzen ere geure haurrentzako ipuinetatik sortua izan dena.

Hona hemen 1976-1990 urte bitarteko ipuingintzak aditza eman diguna. Urte horietan idazle jakin batek haurrentzat bereziki eginak eta jatorriz euskaraz argitaratuak diren ipuinak 304 izan dira. Hauetan 1.883 pertsonaia ezberdin aritu da, batzuk bakarka, beste batzuk taldeka. Pertsonaia hauen sexuari dagokionez 843 gizonzkoak dira (%44,8), 665 bi sexutako taldeak, eta 375 emakumezkoak (%19,9). Horien artean helduek izan dute gehiengo nabaria (%43,0), haur edo gaztearen protagonismoa oso murriztua izan da (%24,4).

Uler daitekeenez, hauetako batzuk ogibide jakin bat izan dute, eta besteek ordea, betetzen zuten eginkizun sozialaren arabera izan dira karakterizatuak: adibidez, hone-lako ezagurria izan duten 1.035 pertsonaieetatik gehienak ikasleak izan dira (%12,2), mutikoak nagusiki; gero amak (%8,8). Aitak portzentaia txikiagoan izan ditugu (%4,4), baita maisuak (%2,7), andereñoak (%2,4), aitona (%2,0), izebak (%1,6), eta amonak ere (%1,5). Beraz, emakumezko pertsonaien gehiengoa andre helduengan gorpuztu da: zenbaite-tan betiko lamia eta sorginarena egiten, maizago ordea aipatu senitarteko eginkizunei loturik, batez ere amaren irudian.

DENA den, ipuin hauetako amei ikuspegi ezberdinetatik begiratu zaie: guztiak oso langileak eta seme-alabei emanak, nahiz eta kasu bakan batzuetan seme-alabei eskolako lanetan laguntzen agertzen diren. Gehienak ahul, beldurti, bihozbera eta senarraren borondateari makurtuta. Batzuk, ulerkor eta jasanberak ditugu, seme-alaben laguntzaile funtzioa betetzen, kasu hauetan hurrek ama aintzakotzat hartzen dutela. Bestelako amak ere ohikoak izan dira: andre kuxkuxero eta histerikoak, seme-alaben aurkariaren

rola betez, haurren ihesa eragiten dutelarik.

Kontaketa hauetako izeben izaerak ere esanguratsuak dira beren deskribapen estereotipatu onorioztatzeko: gehienetan andre kuxkuxeroak, aginduzaleak, umore txarrekoak eta matrakak, amaren funtzioa betez noizean behin, nahiz beti ere benetako amek baino gogorrago jokatzen duten. Hala ere, bestelako diseinu positiboagoak jantzia izan da: andre heldua, eskuzabala, maitagarria eta bere ilobei oso emana, nortzuei sarritan opariak egiten dizkien. Bestalde, izeba hauek guztiek izen propioa dute, eta ez dira inoiz etxerako janari-garbiketa lanetan edo puntua egiten agertu, testu hauetako ama-amonen moduan.

Amonen garrantzia espero zitekeena baino murriztagoa izan da, zenbait narraziotan eszenaren apaingarri gisa eta ekintzetan jokaerarik gabe agertzen baitira. Honela, kontaketa hauetan guztietan aitona irudiak amonarenari aurre hartu dio. Beraz emakumezko pertsonaia helduak, ogibideetatik at, senideen eta supazter txokoaren inguruan bereziki markoratuak izan dira, rol tipifikatuak bete dituzte; eta izeben kasuan izan ezik, izen-deiturarik gabe aurkeztu dira.

RUBEN PLAZA

Eukene Martin Sampedro
EHUko irakaslea

“Emakumezko pertsonaia helduak, ogibideetatik at, senideen eta supazter txokoaren inguruan bereziki markoratuak izan dira, rol tipifikatuak bete dituzte; eta izeben kasuan izan ezik, izen-deiturarik gabe aurkeztu dira”

GURASOAK taldeka, bata bestearengandik bereiztu gabe jokatzen ere ikusi ditugu (%2,3): gehienetan haurren laguntzaile gisan, ulerkor eta tolerantzia handikoak; besteetan haurrarentzako aurkari legez bai gaiztakeria bai ezjakintasuna izan direla kausa eta (ipuin hauetan haur zuhurren aurkako guraso tontoen eredu asko ikus daiteke), seme-alabentzako zama astuna direlarik.

Familiaren inguruan diseinaturiko gizonzko pertsonaia ere estereotipatuak izan dira oso. Halere, gizonzko ia guztiak ogibide batean trebatuak

daude eta etxetik kanpoko lanean dihardute, haur-irakurleriari bidaltzen zaion irudia aukera ezberdinetan zabalduz: esaterako baserritar (%4,5), arrantzale eta marinela (%3,6), artzain (%0,9) eta bestelako lanbide herritarrak agertu dira; baina hauei guztiei lanbide modernoagoak aurre hartu diete: kazetari eta idazleak (%5,5), kantariak (%3,7), zirkulariak (%2,1)... Hauetako batzuk estreinako aldia dute gure literaturan: esate baterako, mekanikaria, langabetua, narkotrafikantea, espeleologoa, astronauta... Azkeneko hauek guztiak maiztasun gutxiak izanda ere, ipuinen ekoizpenaren azken urteei dagozkien eta pertsonaia tradizional eta kostunbrista gaituzten ari dela ematen digute aditza, zorionez ●

E Z P A

PRINTZA

INDIO BERRIAK

Piarres Xarritonen hitzak dira hauek "Zabalik"en jasotak euskal jaien inguruan:

"XIX. gizaldian Abbadiak sortu eta bultzatu zituen Euskal Lore Jokoen antzik duen festarik ez da egun inon antolatzen. Azken euskal Lore Jokoa 1914. urtean ospatu ziren. Hendaian eta Hazparnen, esaterako, antolatzen diren Euskal Festak ez dira Lore Jokoen ondorengo zuzenak, ez dute haien antzik. (...) Jaietako dagoenez, Iparraldean bederen, udatarren eta turismoaren legea nagusitu da. Beraz, anitz herritan jaien datak eta edukiak aldatu egin dira. Udan eta udatarrentzat pentsatuta egiten dira. Sara eta Lekorneko festak dira euskal ukituari eusten dioten jai bakanetakoak. Gainerakoe-tan, euskaldunak eta euskal folklorea elementu exotikoa bezala aurkezten dira. Tamalez, Euskal Jaien herri ospakizunek ohitura zaharren eta erlijioaren kutsua galdu dute. Orain, sarritan indioek egin ohi zuten lez, bisitariei edukirik gabeko ikuskizunak eskaintzen dizkiete.

(...) Alde batetik, XIX. mendean egiten ziren euskal ezteien antzezpeneak ugaltu egin dira herrietako jaietan (...). Bestalde, Zuberoan pastoralak eta maskaradak berreskuratu dira. (...) Euskal dantzak dira modan jarri den elementua. Sona handia irabazi eta Hazparnen, Donibane Garazin zein Maulen uda gorrian antolatzen diren Euskal Festa famatu horien oinarri bilakatu dira"

ENERGIAK IKERTZEN NUP-EN

NAFARROAKO Unibertsitate Publikoak eta EHNek (Nafarroan energia eolikoa kudeatzen duen enpresak) energi berriztagarrien garapenerako katedra bat sortu dute. Honen helburua energi berriztagarrien ikerketa eta garapena da. Bertan topatzen diren aurrerapen teknologikoak Nafarroako enpresetara helaraziko dira gero. Katedran unibertsitateko ikertzaile eta titulatuak parte hartuko dute. Honela NUPek giza baliabideak jartzen dituen bitartean, EHNek proiektuen finantziaketa burutuko du. Oraingoz, hiru urterako akordioa sinatu dute. Baina aurrerantzean beste enpresek esku hartzea espero dute, eta gainera, energi berriztagarrien inguruko ikasketak bultzatu nahi dituzte.

ASTEBURU ELEKTRONIKOA

BIGARREN aldiz burutuko da aurten Donostian Elektronikaldia. Sirope eta Gin & Tonic etxeek antolatu dute Elektronikaldia 2000 jaialdia, eta aurtengo ediziorako iaz baliatu zuten aurrekontua hirukoiztu dute, guztira 16 milioi pezeta xahutu baitituzte. Mundu osoko 24 talde hurbilduko dira hilaren 29an hasi eta

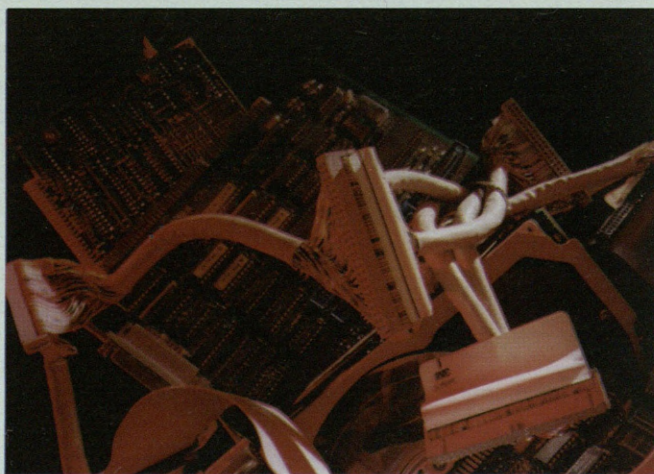
urriaren 1era arte luzatuko den jaialdira. Hamaika areto ezberdinetan sakabanaturik izango dira ekitaldi ezberdinak, eta era guztietako ikuskizunak izango dira. Kontzertuei dagokienez, Gasteszenan eta Etxekalten eskainiko dira. Hauek gain, disko azoka, instalazio multimedialak, bideo-gela, Internet aretoa, Arrai Txiki izeneko taberna eta erakusketa aretoa egokituko dituzte. Hitzaldiak ere izango dira: Alex Martin musika elektronikoaren adituak eskainitakoa eta Lluís Les kazetaria buru izango duen mahai-ingurua, besteak beste. Iaz 2.000 pertsona hurbildu ziren Elektronikaldia, aurten berriz, 6.000 lagun inguru espero dituzte.

INSTRUMENTUEN NORTASUNA

ARGENTINA, Jugoslavia, Maroko, Txina, Euskal Herria, Galizia eta Kataluniako musika instrumentuak daude, besteak beste, ikusgai Gasteizko Cerdón Etxean hilaren hasieratik. Ismael Peña erakusketaren komisarioak urteak behar izan ditu instrumentu hauek -guztira, 84-

biltzeko. "Musikako instrumentua: kulturen fusioa" bildumak jatorri eta mota desberdinetako instrumentuek duten aberastasuna erakusteko xedea du.

Lau ataletan daude sailkatuak instrumentuak: txalaparta, marimbak, txindata, kriskitinak eta antzekoak batetik; tanborrak, eltzagor, danbolina eta hauen senidekoak bestetik; kitarra, arpa eta sokazko beste instrumentuak hirugarrenik; eta azkenik, alboka, txistua, gaita, dultzaina eta abarrek osatzen dute erakusketaren laugarren taldea.

ALBERTO ELOSEGI

■ Elektronikaldiaren bigarren ekitaldia egingo da aurten.

H I T Z B I T A N

- Xabier Iasik zera zioen "Euskaldunon Egunkaria"n "Begira" euskararen prospekzio tresnaren emaitzei buruz: "Euskaldunon kopurua abiada biziagoan handitzen ari da biztanleen kopurua baino, eta horrek esan nahi du euskara berreskuratuz joango dela (...)".
- Larraitx Ugartemendia dantza klasikoaren beharraz mintzo zen "Gara"n: "Nik uste dut dantzatzeko oinarria klasikoan dagoela eta euskal dantza ikasi beharreko zerbait dela, baina dantzarako prestaketa egokiena klasikoa da. Gaur egun, euskal dantza erakusteara-

L A K

MUNDUA FESTAN

Bost kontinenteetako artea, folklorea eta musika izango dira ikusgai eta gozagai irailaren 24ra arte Iruñeko Takoneran. Aurtengoa Nazioarteko Jaialdiaren bostgarren ekitaldia da. Bertara 100 artistatik gora hurbilduko da. Ikuskizunen atala hiru sailetan banatuko da: animazioa eta dantza klaseak, herri bakoitzeko ikuskizunak eta kontzertu bereziak. Kubako doinuak, Afrikako musika, Brasileko erritmoak... eskainiko dira. Gainera, 70 stand egokituko dira karpa berezien azpian. Iruñeko Nazioarteko Jaialdiak funtzio bikoitza du: batetik, herri bakoitzaren kultura erakustea eta bestetik, Hirugarren Munduko beharrak agertaraztea. Ildo honetatik, aurtun Elkartasunaren Egun bat burutuko da. Egun horretan bildutako dirua herri pobreenetako haurrentzat izango da.

MENDEKO BIZIPENAK GOGORA

DATOZEN lau hilabeteetan Baionako Udalak hiriak azken mendean bizitako gertakariak gogoratzeko hainbat ekitaldi prestatu du. Talde ugari hartuko du parte "Un siècle de vie à Bayonne, 1901-2000"n. Ekitaldien artean, udal liburutegiak erakusketa bat prestatu du hiriaren bizitza artistiko eta kulturala erakusteko. Bestetik, Bonnat museoan Henri-Achille Zo margolariaren "León Bonnat au milieu de ses élèves" lana zaharberrituko dute, eta lan honetan arituko denari laguntzeko, Versant antzerki taldeak lan bat eskainiko du. Orchestre Bayonne Côte Basque-k ere kontzertu bat emango du urriaren 14an.

■ Mendean jazoa gogoratuko du Baionak.

kin batera, dantza klasikoan lan egiteko erak sartzan ari dira gero eta gehiago (...)"

• Anjel Lertxundik honako hausnarketa egin zuen "El Correo"n artearen eta diru irabazien inguruan: "Horra koska: ekimen artistikoak euskal bokazioa duen bitartean (...), industriak barre egiten dio dirurik ematen ez duen bokazio orori, sosak ez baitu lurralde-tasunik".

• Mariasun Landak esanak dira hauek "El Diario Vasco"n: "(...) Beldurgarria irizten diot liburuak telebistarekiko daukan menpekotasun horri".

■ P.Miguel Etxenike.

IZENAK

Pedro Miguel Etxenike zientzialari nafarrak Donostiako Urrezko Domina jaso berri du. Aho batez onartu zuen Donostiako Udalak Etxenikeri domina ematea. Bestalde, honen lankide den Juan Colmenero de Leon EHuko irakasle eta fisika katedradunak 2000ko Ikerkuntzaren Euskadi Saria jaso du. Polimeroen inguruko esperimendu garrantzitsuak burutu ditu honek.

Kimetz Larrañaga eta **Eneritz Epelde** azkoitiarrek irabazi zuten hilaren 3an burutu zen Dantza Sueltooko Txapelketako finala. Bigarren izan ziren Azpitarte anai-arrebak.

Marea talde nafarraren bigarren diskoa irailaren 15ean izango da kalean. "Revolcón" izeneko lana hamaika abestiz dago osatua eta Gor disketxeak argitaratu du.

■ Marea taldea.

Kasik aldegin duen mendeak 47 ezagutu ditu, joan aurretik ordea beste bat ezagutzeko ohorea izango du. Irailaren 21ean 48 bete eta Donostiak esne-mamitan ospatuko du urtemuga. Udazkenak udari adio esaten dihonean, Donostiako 48. Nazioarteko Zinemaldiak ateak irekiko ditu.

MASKORRAK BADU ZELULOIDEZKO JANTZIRIK

Ohikoa denez, zinearekin nolabaiteko harremana dutenek, aktore, zuzendari, produkzio buru, kazetari espezializatu edota kritikoak Donostian bilduko dira. Glamour-ak ere tarte izango du aurren, horren adibide, Donostia saria jasoko duen ile-gorridun Sir Michael Caine aktorearen presentzia. Gainera, Zinemaldiak maila handiko zeluloide puskak ikusteko parada eskainiko die zinezaletuei. Sail ofizialari, Sir-a ez den baina

filmak egiteko aparteko gaitasuna duen Alex de la Iglesia bilbotarrak emango dio hasiera "La Comunidad" bere azken lana-ekin. Atzera begirakoak ez dira faltako, bata, Carol Reed zuzendari britaniarrari eskainia eta bestea, Bernardo Bertolucci zinegile italiarrari. Donostiak ez du Cannes, Berlin edota Veneziaren inbidiarik, kategoriak zinemaldiek jasotzen duten "A" maila aspaldi lortu baitu. Udazkena lagun duela, urrezko maskorrak zeluloidezko kapa jantziko du piztutako izarrei ongi etorria emateko.

Nazioarteko Zinemaldi izendatu zutenetik ia bost hamarkadek egin dute ihes, zehatz-mehatz 46 urte igaro dira eta 1955ean Maskorrari eman zioten zilarrezko jantziak urrezko itxura hartu du. Hastapenetan, Film Ekoizle Elkartearen Nazioarteko Federazioak, Nazioarteko Zine Astea bezala jaio zen hari "B" maila esleitu zion, alegia, lehiaketarik gabeko zinemaldi izendatu zuen. Bi urte beranduago aipatu federazioak lehiaketarako proposa eta koloretako filmetan espezializatu zela erabaki zuen. Ordutik, Donostiako Zinemaldia unean uneko zine kezkatu eta berritzaileenaren erakusleho izan da.

Aurtengo ekitaldia, Alex de la Iglesia-ren "La Comunidad"

■ Reza Parsaren "Before the storm" filma.

ALBERTO ELOSEGI

■ De La Iglesiaren filma da lehena.

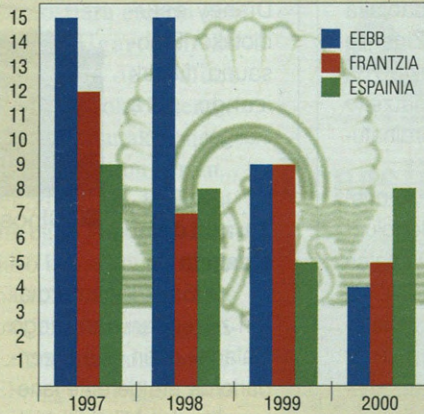
■ Joon-Ho-ren filma sekzio ofizialean ikusiko da.

DONOSTIAKO NAZIOARTKO ZINEMALDIA

filmak ireki eta Karl Francis-en "One of the Hollywood ten" pelikula itxiko dute. Sail Ofizialetan filmen hautaketa, ezagunak eta ospetsuak bihurtu diren zuzendariak, zinemaldiko ohikoekin eta etorkizun handiko errealizadore gazteekin osatu dute Zinemaldiko arduradunek, besteak beste, Kathryn Bigelow, John Irving, Francois Ozon, Alex de la Iglesia, Imanol Uribe, Arturo Ripstein eta Francisco J. Lombardi-ren lanak izango dira ikusgai 48. edizio honetan. Pedro Olearen "El maestro de esgrima" pelikula 1992ko ekitaldia ireki zuenetik, ez da bertoko filmik izan Zinemaldiaren inaugurazioan, Alex de la Iglesia-ren azken lanak

izango du ohore hori aurten.

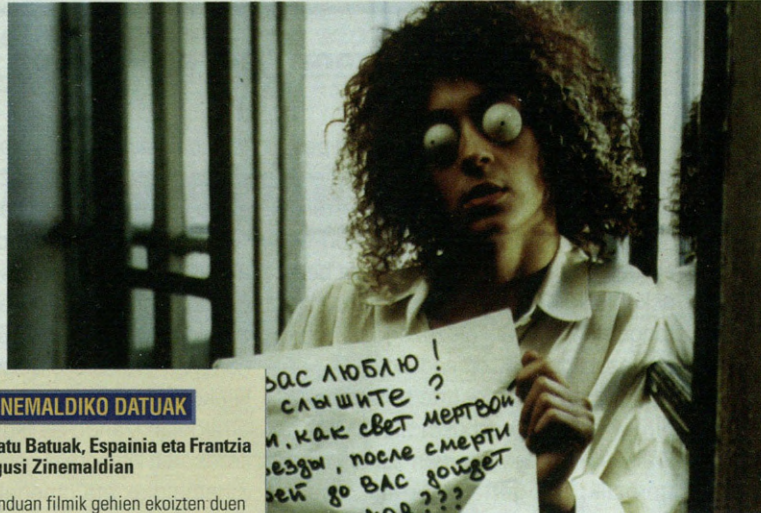
Sail ofizialean baina lehiaketaz kanpo, bi aldiz urrezko Maskorraren irabazle izandako Imanol Uribe zuzendari bilbotarrak, Anto-

ZINEMALDIKO DATUAK

Estatu Batuak, Espainia eta Frantzia nagusi Zinemaldian

Munduan filmik gehien ekoizten duen lurraldea India bada ere, jakina da dezente gutxitan ikus dezakeguna bertako filmik. Zinemaldian azken urteetan, bederen, hiru herrialdeetako zine produktzioa nagusitu da: Estatu Batuak, Frantzia eta Espainia. Azken lau urteetan jasotako datuen arabera, Estatu Batuetan zinea ekoizteko trebetasuna zein aurrekontua badutela argi eta garbi gelditu da. Frantziak, ohikoa den bezala, maisulanak eta porrotak tartekatuta ditu eta atzeman da bai, Espainiak zuzendari lehiaketetan esku hartzeko gosea areagotu zaiela.

■ "Summer or 27 missing kisses" filma "Festival's Top"en izango da.

nio Muñoz Molinaren eleberrian oinarritutako "Plenilunio" azken lana ere aurkeztuko du.

ZUZENDARI BERRIAK SARIA.

Lehiaketako sail Ofizialean, Estatuko Salvador Garcia Ruiz-en "El otro barrio", Alemaniako Esther Gronenbom-en "Alas-

■ Errege izan nahi zuen Sir-a

1986an jaio zen Donostia saria eta bere xedea zine izar handien jardunbidea goraiatzeko izan da hasiera hasieratik. Zinemaldiak lehendabizikoa Gregory Peck-i ematea erabaki zuen eta azkena oraingoz Sir Michael Caine aktore britaniarrak jasoko du. Batak eguzkiaren azpian duela bati egin zion aurre King Vidor-en esanetan eta besteak errege izan nahi zuen Sean Connery lagun zuela.

Aurtengo edizioan, orain hilabete gutxi Sir izendatu zuten Michael Caine aktoreak jasoko du Donostia saria. Halaber, errepartoko aktore onenaren Oscar saria irabazi berri duenak, 1996an Donostian aktore onenari zegokiona jaso zuen Bob Rafelson-en "Blood and Wine" filman burututako interpretazio bikainari esker. Caine ile-gorria Londresen sortu zen 1933an Maurice Micklewhite izenpean. "The Caine Mutiny" filma ikusi

eta gero deitura aldatzea erabaki zuen. Jatorriz Londresko hegoaldekoa izan arren, Maurice, berehala konturatu zen aktore izan nahi zuela. 1956an agertu zen lehenbizi zine pantailatan baina ospea 10 urte beranduago iritsi zen. Orduan ez zuen Maurice izena ezta Michael ere, Harry Palmer baizik, deitura horrekin egin zen ezaguna "Ipcress", "Funeral in Berlin" eta "Billion Dollar Brain" trilogian. Gorpuzkera luzeak, betaurrekoen atzean ezkutatzen zituen begi urdinak. Aski ezaguna egin zen J.L. Mankiewicz zuzendariak bere "Sleuth" azken filmerako aukeratu zuenean, zaila benetan, ondoan Laurence Olivier izan baitzuen. Egun, 70 pelikulatik gora egin ditu eta 45 urte eman ditu buru belarri kamaren aurrean.

Errege izatea ez du lortu, Elephant & Castle auzo txiroko ondorengoa baita, baina Sir titulua benetan merezia du ●

ZABALTEGI FESTIVALS' TOP

Zabaltegi sailan atal berri hau burutuko dute lehen aldiz Zinemaldiko antolatzaileek. Bertan, beste zinemaldietako film hoberenak aukeratu eta eskainiko dituzte.

AUTOREA	PELIKULA
Ang Lee	CROUCHING TIGER, HIDDEN DRAGON.
Zhang Yimou	WO DE FU QIN MU QIN
Nana Djordjadze	SUMMER OR 27 MISSING KISSES
Alejandro Gonzalez	AMORES PERROS
Mark Herman	PURELY BELTER
Stephen Hopkins	UNDER SUSPICION
Tran Anh Hung	À LA VERTICALE DE L'ÉTÉ
Agnes Jaoui	LE GOÛT DES AUTRES
Neil LaBut	NURSE BETTY
Arturo Ripstein	ASI ES LA VIDA
Julian Schnabel	BEFORE NIGHT FALLS
Jean Pierre Sinapi	NATIONALE 7
Karim Traïda	DISEURS DE VÉRITÉ
Dito Tsintsadze	LOST KILLERS
Fina Torres	WOMAN ON TOP
Liv Ullman	TROLOSA

■ Hirugarren gizona "Novecento"ren aurka

Askok uste du Orson Welles-en pelikula dela, baina Zinemaldiak usteak erdi ustel direla erakutsi nahi du. Horrela, "The Third Man" zinta Carol Reed-en eskuetara bueltatuko du, nahiz eta bere eskuetatik inoiz aldegin ez duen. Aurtengoan, Zinemaldiak zuzendari britaniar ezezagun hau omenduko du.

1906an jaioa, 29 urte beranduago filmak zuzentzeari ekin zion. Orson Wells-en itzalean bizi izan zen 1949az geroztik, hori gertatu aurretik ordea, Reed-ek 19 pelikula zuzendu zituen. Londresko zuzendariak filmografia zabala du, azpimarratzekoak dira "Oli-

tako bat hainbeste denboran baztertua izatea". Honi kasu eginez, Zinemaldiak ez du urte bat gehiago pasatzen utzi.

Hala ere, Londresko dotore klasikoak zinegile italiar garaikide batekin lehiatu beharko du. "Novecento"k eman zion ospea Bernardo Bertolucci-ri, horregatik, Anoetako Belodromoan egokituko den 400 metro koadro pantaila erraldoian izango da ikusgai. Zinegile italiarraren filmografia osoa eskainiko du Zinemaldiak eta omenaldia osatzeko Carlos F. Heredero adituak koordinatutako liburua argitaratuko da.

Munduko zine historiaren ia 30 urte, zeluloidez bete ditu Bertolucci. Italiar poeta ezagun baten seme, Bertolucci gazteak "La Commare Secca" film ausartarekin debutatu zuen, Pier Paolo Pasoliniren gidoian oinarriturik.

Hamabi urte geroago, zinezaleak txundituko zituen amodiozko istoriorik bikainetarikoa batekin, "Ultimo tango a Parigi"rekin alegia. Urtebete beranduago, mende aldaketari buruzko bere ikuspegi articularra islatu zuen "Novecento"n.

Zinegile italiarra, behin baino gehiagotan izan da Zinemaldian. Aurrenekoz 77an "Novecento"rekin, 79an "La Luna", 96an "Stealing Beauty" eta 87an "The Last Emperor" filmaren 20 minutuko proiektatu zituen, pelikula oraindik muntatu gabe zegoela ●

■ "Novecento" filmaren une bat, 1976.

ver" (1968), "The Fallen Idol" (1947), "Bank Holiday" (1937) eta "Stars Look Down" (1939) zintak, benetako maisu lanak. 1972an errodatu zuen bere azken filma eta bere biografoa den Nicholas Wapshottek idatzi zuen bezala, "bar-kaezina da britaniar zinegile handiene-

ka.de" eta Koreako Bong Joon-ho-ren "Barking dogs never bite" lehiatuko dira. Zabaltegi sailean, Brasil, Frantzia, Estatu Batuak, Alemania, Argentina, Suitza, Italia eta Espainiako zuzendariak esku hartuko dute. Aipatzekoa da edizio honetan Espainiako zuzendariak aurkeztu dituzten film piloa.

Zabaltegi zuzendari berrien sailan aurkeztu diren 17 pelikuletatik sei Espainiako zuzendariak errodatu dituzte. Horrela, formatu, iraupen, estilo, zentzu orokorrean, zine berriena ikusteko, Zinemaldiak

aurten, Zabaltegi sailaren barnean, "Festivals' top" atala jarri du martxan. Beste zinemaldietan programatutako filmen aukeraketa erakargarria ikusteko parada eskainiko duena. Atal honetan besteak beste, Ang Lee-ren "Crouching Tiger", Zhang Yimouren "Wo de fu qin mu qin", Alejandro Gonzalezen "Amores perros", Stephen Hopkins-en "Under Suspicion" edota Julian Schnabel-en "Before night falls" izango dira gozagai ●

◆ IÑIGO BIDETXEA

■ Izarren dizdiraz labur

Anoetako Belodromoak 15 urte

Donostiako Nazioarteko Zinemaldiaren zine areto berezkoenetaoak hamabost urte beteko ditu aurten. Ospatzeko, besteak beste, John Waters-en "Cecil B. Demented", Uli Edel-en "The Little Vampire" eta Disney estudianto "Dinosaurio" filmak izango dira ikusgai.

■ "Dinosaurio" filma.

Zuzendari aldaketa

1995etik Zinemaldiaren zuzendari den Diego Galanek orain arte zuzendariorde eta gerente lanetan aritu den Mikel Olaziregi proposatu du kargurako. Olaziregik, ikus-entzunezkoen arloan jardun zuen 1986tik, ETBn. Bere lana datorren urtean hasiko da.

■ M. Olaziregi.

Zinemaldiari harrera New York-en

Julian eta Olatz Schnabel-ek New York-en duten etxean festa ospatu zen Donostiako Nazioarteko Zinemaldia hiriari aurkezteko. Zinema independente eta prentsa espezializatuko 300 ordezkariarik gora hurbildu zen bertara eta Zinemaldiari buruzko sustapen bideoa ikusi ahal izan zuten. Bildutako aktoreen artean, Robert De Niro, Willem Dafoe, Tom Dicillo, Jim Jarmusch eta Al Pacino daude.

Iazko kartela saritua

Zinemaldiaren iazko kartelak "The Hollywood Reporter" aldizkariak urteko zine-poster onenei ematen dien Key Art Award saria jaso du. Ekainean Los Angeleseko Beverly Hilton hotolean egindako sari banaketan, Audrey

Hepburn eskailera gorritik jaisten deneko irudiari bigarren saria eman zioten ●

Euskararen batasuna zela eta ez zela hainbat adierazpen eta iritzi jaso zituen Z. ARGIAk, beti ere Euskal Jaiez, sagardoz eta nazioarteko gaiez inguraturik.

Egiazko lagunak zoritxarretan ageri

ZERUKO ARGIA 1970.eko irailaren 13an kaleratu zenerako, Franco Donostiara etorria zen eta Felipe de Ugarte hiriko alkateak zein Juan María de Araluze Villar Gipuzkoako Diputazioko lehendakariak hiritargo osoari eskatutako ongietorri zinez beroa eskaini zitzaion bertan... garaiko egunkariak ziotenez, bederen. Bejonzaiola! Handik egun gutxitara, hilaren 19an zehazki, jaso behar zuen ezustekoa gainditzeko balioko ote zion. Izan ere, Munduko Pilota Txapelketa inauguratzera joan eta, ez zitzaion, bada, euskaldun bat, Joseba Elozegi jeltkidea, bere buruari su eman eta ia-ia gainera etorri?

EUSKALDUNEN LAGUNA

Francoren gorabeherak ez ziren, ordea, garai hartako ZERUKO ARGIAren kezka nagusiak (itxuraz behintzat, zentsuraren begia luzea zen-eta). "Donostiako Euskal Jaietan" nahiago zuen harek murgildu, nahiz era berean triste agertu, baina "François Mauriac hil zaigu"lako. Antza denez, gure aldizkariaren orduko arduradunek asko maite zuten idazle frantziarra, haien ustez "irurogei urte ontan, izan dugun nobelista eta idazlerik onenetakoa, dudarik gabe", eta horixe adierazten zuten azalean. Editorialean, berriz, "euskaldunen lagun andi bat" izan zela azpimarratzen zuten: "Euskalerrriaren alde oso garbi jokatu zan beti. Egiazko lagunak zoritxarretan ezagutzen dira. Mauriac ahalegindu zan bihotzez gure erriaren eta gizonen alde. Gutxi bezala irten zan Euskalerrriaren alde" eta hori "goitik behera frantziarra izanik, euskaldunak eta Euskalerrria maite" zituelako. "Gure estu-aldietan alde jarri zitzaigun eta ez negar egiteko, arpegia aurrez aurre emateko baizik", zioten gero.

Haatik, editorial horren egileak ere izango zuen halako susmo txarren bat, alegia bere irakurleen artean izan ziteke-

Donostiako Euskal Jaietan

ZERUKO ARGIAren 1970.eko irailaren 13ko azala. Irailak 5: 19:00: Santa Mariako Eliz Nagusiari. Irailak 6: 19:00: Santa Mariako Eliz Nagusiari. Irailak 7: 13:00: Erakor eta Turismoko Ar-... Irailak 8: 8:00: Donostiako Zazpiko Kalean... Irailak 9: 8:00: Donostiako Zazpiko Kalean... Irailak 10: 19:00: Egunari. Irailak 11: 19:00: Egunari. Irailak 12: 19:00: Egunari. Irailak 13: 19:00: Egunari. Irailak 14: 19:00: Egunari. Irailak 15: 19:00: Egunari.

1970eko irailaren 13ko azala.

ela, agian, idazle frantziarra hain suharki maitatuko ez zuten lagunik edo, eta badaezpada, edo defentsarik onena norberak eraso egitea dela gogoratuaz, hauxe ere bazioen: "Askok esango dute

NON ZER	
● SAGARDETEKIO AFARIA	3 garrenean
● ORIXE ETA BATASUNA	3 garrenean
● LANGILLERIA	4 garrenean
● AUKERATU EGIN BEHAR	5 garrenean
● URUGUAY	5 garrenean
● ZABALEGI, GAUR ETA BIAR	12 garrenean

François Mauriac hil zaigu

Iruragei urte ontan, izan dugun nobelista eta idazlerik onenetakoa, dudarik gabe, François Mauriac izan dugun. Gasterik sai zan Ma-... eta geroztik, haiek zela daki, zela nobela eta artikulu idatzi zuen.

Maite argi eta hunkar. Estu-... denez, Fragoi izandiko. Geroztik, mundu ontanik behar auzkitzen di-... gure kontatzen, eta ditugun zalatza-... eta nehen artean, gurek gu-... duntzen nola gure geroztik, gurek, gurek eta bizi haina bai go-... ere, erakusten digu. Nobela eta... eta pedia izan nahi, izan ere, fr-... izanizten biziaren alako eragina izan-... bai bala eta bai bestea beharrezkoak bizi dira.

NOIZZER
—Herdien jaso nan. 1855-garren urtean. Andik urte batzura 18. si-... duna. Andik aurrera, zeren eta-... bere suak eman zion izan-... duna.
—1905. "Le malin jolater" bere lehen liburua. Poesia liburu.
—1912. "L'enfant chargé de chain-... da Mauriacen lehen nobela. Urte ontan ekoiztu zuen eta andik denbora labur baten buruan lau... izan zituen: bi mutil eta nes-... ta.
—1914. Gertara, lehen aldiz, zion beste erromantik izan. Geroztik ba-... kera eta berehala bi nobela idat-... zit zituen: "La Chair et le Sang" eta "Violence".
—1922. "Le Balcon au Lézard" nobela. Nobela hain izaniz gero-... den famatu egiten. Lanari je-... eta eta aldi sin. Urte bakoitz ne-... beka berri bai argitaratu zuen. Gar-... tzen izanizten biziaren bere nobel-... larik famatuak: "Thérèse Des-... querraix" (1927), "Le Nocturne de vi-

■ Elozegik su eman zion bere buruari Francoren aurrean 70eko abuztuaren.

■ "Xarra-xarra edontzian egiten duan zurrumbillo apartsua. (...) Aoan uzten duan ozkirri atsegina".

behar", zehazten ez zituen zenbait pertsonen izenean Patxi Altunak izenpetzen zuen "Baionako zina" (ikus Hemeroteka)... eta irakurle azkarraren errezeloa piztuarazi

De Gaulle-ren morroi utsa zala. Egia. Baiña irakur dezagun aipatutako bere azkeneko idaz-lanean De Gaulle berari ere esan zizkionak, ain zuzen Euskalerriaren arazoa gogoratuaz. Etzan nola-nahiko gizona"...

SAGARDOTEGIAK LASAIGARRI

Ohartuko zinetenez, idazlea saiatzen zen euskara batua osatu ahal izateko ordurarte emandako arauak betetzen. Horretan ere ez zetozen denak bat bera-ekin, baina, aste hartan eta editorial horren inguruan ageri ziren artikuluak ikusita, kostako zitzaion inori antzema-tea aurkakorik izan bazela ere. Hauexek irakur zitezkeen orrialdean: "Itz ederrak", Baztarrika Danielek "askatasuna, demokrazia, beartsuak, berdintasuna, gogorkeririk-eza" eta antzeko hitz borobilen esanahiaz egindako lana; "Orixeta batua", Letamendiak izenpetzen zuen gogoeta (ikus Hemeroteka); "Batasuna

■ Ezezagun ziren sagardotegiko jan-edanaz eta giroaz mintzo zen Gaztañaga.

■ Tupamaroak direla-ta

Alejandro Oyarzabal, 1970-IX-13

Azken bolara honetan etengabe ari zaizkigu bai prentsa, bai telebista ta bai gure irratiak Tupamaroen arrapaketei buruz eta abar.

Baina, gehienetan gertatu ohi den bezala berri ta albiste hauen planteamenduak ez dira behar bezala agertzen, nor bere interesak bai dagoz tartean, ta betiko kapitalist interesak, bereziki. (...) Tupamaroen ekintzak Uruguayko giro berezian begiratu behar dira. Aldez aurretik esan behar da 500 familia direla Uruguay guztiko lurraldeetatik irugarren sail baten jabe baino ere gehiago. Feudo aroko erakundeak dira heurenak. Burokrazia, berriz, geroz eta handiagoa da, Estadua ohi bezala, era-

kunde horren sostengarri delarik. Eta hirugarren ekonomi sektore gehient-suena USA-tarren mende arkitzen da. (...) Gauzak horrela, Tupamaroen ekintza guztiek erreboluzioa egitera jotzen dute. Tupamaro mubimenduaren sortzailea, Raul Sendic, nekazari langileen gidari zen legegizon sozialista da, 1963-gn. urtean "Nazio askatasunaren mubimendua" bezala ekiten zutelarik. (...) Tupamaroek sozialismua sartu nahi dute, bai, baina erreboluzio hau indarbidez aterako dutelakoan dagoz. (...) Mubimendu honek jende asko eraman du espetxeetara, baina geroz eta indartsugo irauten du bere ekintza lanean herria sustraikako iraultzara bideratu asmoz ●

zezakeen lana, Gaztañaga 'k osatutako "Kezkak. Sagardotegiko afaria. Kezka artean arnas-bide" hain zuzen ere. Oso lan fina, garaian nahikoa ezezagunak ei ziren sagardotegietako ohiturei eskainia. "Gaurko jendeok ba dugu entzute. Askoz geiagorik ez, ordea, geienok. Ez ditugu ezagutzen beren giroan eta beren xal-txan. Nik neronek, sagardo-errikoa izan-nik jaiotzez, ez nuen askorik ezagutzen" zioen pasarte batean. Gero, ezjakintasun horri konponbidea ematen saiatzen zen, eta ez nolanahi! "Dakianak ba daki. Leiar edo kristalezko edontziak (gaur ulerkorrago danez, basoak), aal bezain zabalak, zenbat-eta leiar meegoa, obe: teillatutik jarioka jetxi oi dan ixtilla edo ituzuraren antzera, upeletik darion sagar-doa artzeko gertu. Ikustekoa da, xarra-xarra edontzian egiten duan zurrumbillo apartsua. Askoz ohea, berriz, aoan uzten duan ozkirri atsegina". Baina "edatea, beste gabe, ez da ezer. Geienaz ere, ega-

Astia Hartuta

A S T E K O L I B U R U A

MITO BATEN ITZALA

KENNEDY
Humberto
Unzueta
ELKARLANEAN
140 orrialde
1.235 pezeta
49 libera

John Fitzgerald Kennedy-ren bizitzako nondik-norako azpimarragarrienak biltzen ditu Humberto Unzuetak bere idazlanean. Eta EEBBetako hiritarrek izan duten lehendakari karismatikoenetakoa dela dio. Izan ere, miresle asko izan zituen JFK-k, zela bere gaztetasunagatik, bigarren mundu gerran agertutako ausardiagatik, antikomunista amorratua izateagatik, estatubatuarrek maite duten famili irudia bere bakezaleasuna bezain ondo saltzen jakin zuelako, zeukan erakarren magnetikoagatik, edota politiko baten arrakastan telebistak izan dezakeen eraginaz ohartzen aintzindarietakoa izan

zelako. Baina jende arrunta bereganatzeaz gain, Ava Gardner edota Marlene Dietrich bezalako emakumeak ere konkistatu zituela... Marilyn Monroeren heriotzarena ez aipatzeagatik. Baina areioak ere bazituen, bere agintaldi laburrean Cochinos badiako porrotean, ia Hirugarren Mundu Gerra batean eta Vietnamgo gerran bere herria sartu zuen gizonak. Eta etsai horiek ez ziren nolanahikoak izango, duela 37 urte hil baitzuten tiroz Dallasen, eta oraindik garbi jakiteke baikaude nor zegoen hilketa haren atzean: mafia, CIA, eskuindarrak, komunistak, bere emazte Jackierekin gerora ezkonduko zen Onassis...?

▼ Egileari Galdezka

“Bakezalea itxuraz, gerrazalea ekintzetan”

Humberto Unzueta

■ Nondik sortua duzu Kennedyz jakiteko irrika hori?

Txikitandik izan dut berari buruz jakiteko gogo. Are gehiago, Clintonen "affaire"-arena suertatu zenean, paralelismo garbiak somatu baintuen bien artean. Beti liluratu izan nau JFK-k bere irriarekin nola limurtzen zuen jendea. Gorrotorako edo maitasunerako, ez zen oharkabea pasatzen den gizon horietakoa.

■ Nola definituko zenuke estatubatuarren 14. lehendakaria izan zena?

Karisma izugarria eta telegenia zituen pertsona bezala. Imanak burdina nola, erakartzen zuen harek. Bestelakoan, ideologia aldeetik nahiko kamutsa zen: liberal kutsukoa, antikomunista... populista batik bat. Bakezalea itxuraz, eta gerrazalea eta inperialista ekintzetan. Telebistaren botereaz ohartu zen, eta telebistaz baliatzen aitzindaria izan da.

■ Zuhurregi ez al zara ibili, bere heriotzaren errudun posibletan seinalatzeko orduan?

Beno, kazetariok oso zorrotzak izan behar gara kontu-horietan. Eta nik besteen iturrietatik edan dut... Ezin, bada, nire intuizioak kontatzen hasi.

■ Bere maitale izandakoekin berdina jokatu al duzu?

Pozik geratu naiz atal horrekin. Banekien emakume zalea zela, baina ez hainbesteko zaletasuna zuenik: burua galtzea ez ezik, ia lehendakaritza galtzerainokoa. Ondo islatua gelditu delakoan nago. Tentu handiegiz ibili naizela Marilyn Monroeren heriotzarena ukitzerakoan? Horrek beste liburu baterako gaia ematen du! Sinatra, mafia eta boterearekin zituen harremanengatik, nobela beltzerako genero ugari dago hor!

L I B U R U A K

**ESTADO
AUTONÓMICO Y
HECHO
DIFERENCIAL DE
VASCONIA**

Batzuen artean
EUSKO
IKASKUNTZA, 2000
292 orrialde
1.800 pta./72 libera

EUSKAL BEREZITASUNA AZTERGAI

Eusko Ikaskuntzako Zuzenbide sailak antolaturik, eta Herri Ardularitzaren Euskal Erakundeak babestuta, "Estatu Autonomikoa eta Euskal Herriko Berezitasuna" gaiaren inguruko Jardunaldi Zientifikoak egin ziren 1999ko irailean, Donostian. "Euskal berezitasuna" bezalako gai polemikoa zientziaren ikuspegitik eta egoitza akademikoan aztertzea zen ekitaldi horien helburu nagusia. Eta, hain zuzen ere, jardunaldi horien emaitza jasotzen du liburu honek. Bertan, Jose Manuel Castells Arteche, Enric Fossas, Ferran Requejo, Alejandro Saiz Arnaiz, Iñaki Pariente de Prada, Jose A. Corriente Cordoba, Gregorio Monreal Cia, Juan Carlos Alli Aranguren, Demetrio Loperena Rota, Javier Caño Moreno, Luis Carlos Martin Osante, Iñaki Agirreazkuenaga eta besteren ekarpenak aurki daitezke.

**GETARIA, ENTRE
EL MAR, EL
CIELO Y LA
MONTAÑA**

Antxon AGIRRE
Sorondo
GETARIAKO UDALA
237 orrialde
2.750 pezeta
110 libera

GETARIAREN "HISTORIA TXIKIA"

Urteak iraun duen ikerketa luze eta sakon baten ondoren, 2000. urtearen haseran ikusi zuen inprimaturik bere idazlana Antxon Agirre Sorondok, eta harekin batera, bere lanaren sostengu izandako getariarrek, herriko Udalak eta Gipuzkoako Kutzak. Ia bere ondare dokumental osoa galtzea egokitu zitzaion Getariari, historian zehar jasan behar izan dituen zoritxarreko gora-beheretan zeuzkan artxibategi gehienek kiskalita bukatu zutelako. Beraz, suposa daiteke nolako lan eskerga izango zuen Agirre Sorondok, Getariako partikularrengana joz, eta probintziako fondo dokumentalak, liburutegiak, hemerroteka... arakatzen, bere herriaren historia ("historia txikia", dio berak) ahazturaren mundutik berreskuratu ahal izateko. Liburua, argazki historikoz eta garaikideez osaturik dago.

**EL ORGANO EN
LA VILLA DE
OCHANDIANO**

J. Sergio del Campo
Alonso
EUSKO
IKASKUNTZA
253 orrialde
1.800 pezeta
72 libera

ORGANOJOLE OTXANDIOTARRAK

Otxandio, 1236-1254. urteen artean Bizkaiko jaureerrian Diego Lopez de Haro jaunak fundatutako lehen hiribilduetako bat dugu. Eta baita organoak garrantzia handia izan duen tokia ere. Bertako seme den J. Sergio del Campok lan honetan adierazten duenez, lau mende baino gehiagotan organo jarduera erabat azpimarragarria garatu zen Otxandioko Santa Mañe parrokian, eta horrek ageri-agerian uzten du Otxandiok bizi izan duen musika giro aparta. Jose Etxebarria fraidearen etorrera (fraide honek organoari egindako berrikuntzak mundu osoko organo-zaleen esker ona jaso zuten) eta Santiago Herdoizaren bidez Otxandion martxan jarri zen organo tailerra, horren adibide baino ez dira. Harrituko al da, bada, inor, Arostegitarrak bezalako organojole ospetsuak otxandiotarrak izateaz?

...ARGIA JOAN EGIN ZEN ETA
JOATEZ BAT, GARRASI IKARAGARRI BAT
ENTZUN ZEN GAZTELU OSOAN; ESKAILERETAKO
MAILAK KRAK EGITEN HASI ZIREN ETA TXIMISTA BATEK ESKAILERAK
POLIKI POLIKI JAISTEN ARI ZENAREN AURPEGI BELDURGARRIA ARGITU ZUEN,
MAIORDOMOA ZEN. ARGIA ETORRI ZEN BERRIRO ETA ODOLEZ BETETA ZEGOELA IKUSI NUEN.
LABANA BATEN AHOAK DISTIRA EGIN ZUEN BERE ESKUETAN ETA ERREAKZIONATU ORDUKO HAREN GORPUA GAINERA ETORRI ZITZAIKAN

Distantzia guztietara irakurtzeko zailtasunak badituzu, hurbil zaitez Multipticasera.

lente
PROGRESIBORIK
onenak
VARILUX

goza ezazu
egokitzapen
BERMATUAZ

3 hilabetean
ordaindu
ERREKARGURIK GABE

ZINKUNEGI
MULTIOPTICAS
ZERBITZU OPTIKOETAN 1a
Hernani, 4 - DONOSTIA

www.multipticas.com Bezerearen arretarako telefona: 900 34 35 36

LIBURUAK

ALTIMETRIAS PIRINEOS (ZONA 4)

Jacques Roux
DORLETA. LIBROS
PARA EL DEPORTE
158 orrialde
1.950 pezeta
78 libera

"TOUR" EKO ZENBAIT MENDATE ZEHATZ-MEHATZ

Mendian bizikletan ibiltzea gustuko baduzu, orain duzu aukera Pirinioetako erdi ekialdean dauden mendateak ezagutzeko, mendate horien altimetriari buruzko lan hau txirindulariei zuzendua baitago. Mendate bakoitzaren ezaugarri topografikoak zehazten dira bertan, izan ditzakeen igoera ezberdinen ezaugarriak azaltzeaz batera. Gainera, ibilbidea seinalizaturik duen errepideen mapa ere agertzen da. Ohartarazten dutenaren arabera, Jacques Roux-ek idatzi eta Claude Muller-ek gaztelerara itzuli duen gida honen profil topografiko oro lekuan bertan hartua izan da, altimetri neurri zehatzetan oinarriturik, eta gero zorrotz egiaztatu, eskala handiko mapen datuekin konparatuz. Edonola ere, beste mendateen zehaztasunak ezagutu nahi izanez gero, liburudendan PY1, PY2 edo PY3 eskatu.

SAROB

Luis Fernando
Etxebeste
EGILEAK BERA
ARGITARATUA
96 orrialde
1.200 pezeta
48 libera

BARRUAK AGINTZEN DUENA

Orain dela zenbait urte, bizikleta hartu eta bidaia bat egitea otu zitzaion Pedagogian doktoradutza duen irakasle honi, Luis Fernando Etxebesteri. Jo eta ke, zistertarren monastegi zahar batetaraino iritsi zen eta, monje haietako baten gonbidapena onartuz, hango bakean eman zuen denboralditxo bat, monjeen kantuak entzunez eta bertako liburutegi zoragarria bisitaldiak eginez. Atsetden hark gogoetarako beta ematen zion, eta hantxe erabaki zuen aurrera eramatea bere autobiografia hau. Ikasle garaitan, artzantzan, mendi gailurretara igoz eta herri txiki bateko maisu gisa bizi izandako esperientziei errepaso bat eman nahi zion, bere benetazko bidea aurkitu ahal izateko. Kontraesanetan murgildurik bada ere, barruak agintzen diona bete nahiz bizi den pertsona baten aitortza dugu "Sarobe".

BATXILERGO BERRIAN HISTORIA NOLA IRAKATSI

Espainiaren eta Euskal Herriaren historiaren irakaskuntza Batxilergo berrian lana, Batxilergo berriak sorrarazi zuen hezkuntza erreforma onartu zenean jarri zen abian, orduan sortu baitzen hezkuntza proiektu horren eskakizunak bete ahal izateko premia. Jatorrizko bertsioa gazteleraz izan zuen, Mikel Urquijo Beitiak egin, eta batxilergoan historia irakasteaz egindako hainbat esperientzia eta gogoetaren fruitu da. Horien ondorioz, zenbait proposamen aurkezten dira, hurbileneko historia -Euskal Herriarena- Espainiarenarekin eta Europako gertaerekin lotzeko, modu enpirikoz frogatu nahiz hainbat baieztapenen ustela; alegia, tokian tokikoa aipatzeak historia helburu politikoz desitxuratzeko asmo gaiztoa duela diotenena. Jesus Lasak eta Jon Muñozek euskaratu dute.

ESPAINIAREN ETA EUSKAL HERRIAREN HISTORIAREN IRAKASKUNTZA

Mikel Urquijo Beitia
EREIN
87 orrialde
1.300 pezeta
56 libera

DISKOAK

IZAN DANTZAN
Batzuen artean
EUSKADI GAZTEA,
GOR
6 kanta
995 pezeta
40 libera

DANTZARAKO MUSIKA

Euskadi Gaztearen 10. urteurrenean, Euskal Herrian dance, disco, house, rave, techno eta tankerako musika egiten diharduen jendeari aukera bat ematea otu zitzaion Gor disketxeari eta Euskadi Gazteari, kontuan harturik, orain arte, musika estilo hau jorratu dutenak ezkutuan aritu izan direla. Aukera horren ondorioa da "Izan dantzan", High Samplers-en "Aupa Naiara!", Dj. Juice-

ren "Pump me up remix", The Broker-en "Radar system", J. K. M.-ren "Sustraiak", Urban-en "Indian drummer" eta Sinestesia-ren "Ziklo" jasotzen dituen KD hau. "Izan dantzan", dena den, ez da inongo lehiaketaren irabazleak biltzen dituen diskoa, I. Dantzarako Musika Erakustaldira aurkeztu ziren DJ eta musikarien artean antolatzaileei interesgarrienak iruditu zitzaiezkienez lagina baizik.

GETXO, irailak 15,16,17
XVI. Habanera eta itsas-
abesti jaialdia
Doinu goxo eta ederrez
gozatzeko parada izango da
hiri egunetan.
Areetako metroko plaza
21:30

DEBA, irailak 15
Antzerkia
Tantaka Teatroak
"Novecento:
Ozeanoko pianista"
antzezana eskainiko
du.
Zubeltzu Zinema
22:30

MIARRITZE, irailak 17
Dantza
Maritzuli konpainiak
"Ingura mingura"
ikuskitzuna eskainiko du
"Temps d'Aimer"
jaialdiari amaiera
emanaz.
Gare du Midi
17:00

BERA, irailak 16
Zinea
Bidasako Film laburren III.
Zinemaldiaren barruan,
Charlot aktore handiaren "La
quimera oro" filma izango
da ikusgai. Pianoko musika
zuzenean eskainiko da.
Berako Kultur Etxea
19:00

BILBO, irailak 14
Kontzertua
Alaitz eta Maider
trikitilariak "Gaztemundu
2000" festa alaitzeaz
arduratuko dira. Doako
sarrera.
Kafe Antzokia
22:00

LASARTE-ORIA, irailak 17
Kontzertua
LVIV folk musika taldeak
Ukraniako doinuak ekarriko
dizkigu.
Jalgi-taberna
20:00

LEGUTIO, irailak 16
Jaiak
Herriko festak amaitzeaz dauden arren,
larunbatean izango da zer ikusi
Legution.
20:00 Kaleko antzerkia Panta Rhei
taldearekin
23:00 TIRRI TARRA fanfarearen
ikuskitzuna

URRETXU, irailak 16
Txalaparta Eguna
Txalaparta maratoia
goizean goiz hasi eta
iluntzerarte. Urretxun
izango dira munduko
txalapartari onenak.
Iparragirre plaza
22:30

ZARAUTZ, urriaren 8 arte
Argazki erakusketa
Irailaren 12tik aurrera
Andre Villers
argazkilariaren
"Esenatokiak" bildumako
lanak topa ahal izango dira
Zarautzen.
Photomuseum-Argazki
Euskal Museoa

TOLOSA, irailak 20
Errezitaldi musikala
"Uztail oparo ostean"
eskainiko dute Harkaitz
Canok zenbait musikariz
lagunduta, Galtzaundi
Literaturaren eskutik
Tolosako Kultur Etxea
20:00

Agendarako deialdiak hogei egun lehenago bidali 37 34 03 faxera

Argitarapen honen edizioko laguntzaile:

kutxa

*gizarte-ekintza
obra social*

Orain arte 40 minutuko programa bakarra zen, gauero Andoni Aizpururen eskutik ikusgai genuena. Hemendik aurrera, ordea, saioa 20 minutuko bi zatitan -bakoitza bere izaeraz-banatzea erabaki dute, eguerdiko saioa Nerea Iriarteren gidaritzapean izango dela.

NEREA EGUNEZ, ANDONI GAUEZ

Aurreko zenbakian aurreratzen genizuen bezala, "Bertatik Bertara" saio arrakastatsua aldaketa handiekin datorkigu bere seigarren denboraldian.

Hemendik aurrera, egunero saioaren bi edizio ezberdin izango ditugu, bakoitzak bere lan talde, aurkezle eta izaera propioa erakutsiz, baina beti ere "Bertatik Bertara"ren filosofiari jarraikiz. Horrenbestez, gaueko "Gaur Egun"aren ostekoan Andoni Aizpuruk aurkezle eta zuzendari lanetan jarraitzen badu ere, eguerdikoan Nerea Iriarte kazetaria arituko da aurkezpen lanetan. Zuzendaritza lanak Elixabete Garmendiak beteko ditu.

Bestalde, denbora ere zatitu egin dute, eta lehen saio bakarrak 40 minutu irauten bazuen, orain bakoitzak horren erdia beteko du. Denbora horretan edizio bakoitzak gai ezberdinak eta era ezberdinean jorratuko ditu, beti ere egunean eguneko gaiak hurbil-hurbiletik jarraituz.

Alde batetik, eguerdiko atalak aisialdia izango du iparrorratz eta agenda zabal moduan egituraturik dago, Euskal Herri osoko ekitaldiak kontutan hartuz. Gauean, berriz, Andoni Aizpururen beraren esanetan, egunean zehar gertatutakolari buruz bestelako ikuspegia azaltzen ahaleginduko dira, bigarren irakurketaren bila alegia, batzuetan tonu umoretsu eta

■ Nerea Iriartek eguerdiko saioa aurkeztuko du.

zirikatzailean, beste batzuetan serio eta sakonagoa.

Orokorrean, eguerdiko atalak goizeko martxa jasoko duela esan genezake, eta

gauekoak, bere aldetik, hortik aurrera-koa; lehena bat-batekoagoa izanen dela, eta bigarrena sakonagoa, nahiz eta bietan dekoratu zein gaiak beretsuak izan.

Hala ere, bada jorratutako gaietan bien arteko ezberdintasunik eta horrela, eguerdian "telebista lokalen zapina" ikusteko aukera dugu eta baita -EITBren 18 urteak aprobetxatuz- "etxeko" pieza zahar eta bitxiren batzurekin gozatzeko tarte ere. Azkenik, joan den urteko kolaboratzaileetako batzuk bertan izango dituzte lagun eta bestelako pertsonaia interesgarriak ere -aktore, idazle, musikari, kirolari...- gonbidatuko dituzte.

Andoni Aizpuruk, bere aldetik, hainbat gai eta albiste aztertu eta azaltzeko adituak ekarriko ditu saiora, eta horrez gain, hainbat atal berri eskainiko digu, hala nola, "supereuskalduna" Euskal Herrian gertatu bitxikeriei lekua uzteko. Euskadi Gazteako esatariak ere lagun izango ditu, azkeneko musikaren ingurukoak aditu ahal izateko. Bukatzeko, zuzeneko lehiaketak ere izango dira, unean bertan telefonoz parte hartu eta sariak irabazteko aukeraz.

Azken finean, Andoni Aizpuruk adierazi moduan, dinamikoago, arinago, biziago eta aktualitateari lotuago izango den "Bertatik Bertara" bikoitza dugu ●

T x o r i B a t e k E s a n D i g u

■ LAU IKUSLETIK BAT EUSKAL PAISAIEI SO

"Euskal Herria: La mirada mágica" izeneko dokumental bilduma ETB-2n indar handiz hasi dela esan genezake, lehenbiziko kapitulua "prime-time"n liderra izan baitzen gurean. Ikusleek Euskal Herria airetik erakusteko ETBk izan duen ideia gogokoa dutela dirudi, irudi ikusgarriez gain narrazioa eta soinu-banda ere atseginak baitira ●

■ EUSKAL KIROLARI OLIMPIKOEN JARRAIPENA

Irailaren 15 honetan hasten diren Joko Olinpikoei begira ETBk ez du programa berezirik eskainiko, baina Sidney bertan izango den Andoni Arratibel kazetariari esker egunero gertatuko denaren berri izango dugu albistei eta kirol saioen barruan, batez ere, gure kirolariek bertan beteko duten papera izango duela ardatz ●

■ GUGGENHEIMEKO LANAK ETB-1N IKUSGAI

Irailaren 4tik hasita, arte modernoaren zaletuek Bilboko museo ospetsu honek 1999an zehar erakutsi dituen maisulanen berri dute. Ez da museoa bertan behatzea bezala izango, baina 23:30etako saio honetan edozein ikusle ulertzeko moduko azalpenak eskainiko dira, arduradunen asmoa arte moderno gizarteratzea baita ●

H A L A B E D I I R R A T I A

Gasteizko irrati libre hau azkenaldian erreformetan sartuta dabil, bere egitura zeharo aldatzen ari den berrikuntzetan alegia, programazioan hasi eta ireki duten tabernan amaituz.

ALDAKETA ONERAKO IZAN BEDI

Gasteizko Aitzogile kalean dagoen irrati hau berrikuntzetan zeharo sartua ikus dezakegu, batez ere baliabide teknikoei dagokienez, baina bestelakoak, diru iturriak izan daitezkeenak esaterako, ahaztu gabe.

Horrela, teknikari begira eta orain dela urte batzuk hartutako erabakiari jarraikiz, hots, kalitatezko emisioa ahalbidetuko lukeen sistema informatiko propioa garatzea, azken hilabeteetan aurrerapen handiak egin dituzte. Egun, zuzeneko emisioetarako zein musika ordu eta errepikapenentarako (ekoizpena bera ahaztu gabe) sistema automatikoaz baliatzen dira.

Sistema informatiko honetan beren webguneak garrantzi handia hartzen du. Orain, izan badute (www.halabedi.org)

baina beraien asmoa web orrialdea zeharo aldatu eta mamitzea da, irrati eta irratsaio

Irratsaioei beraiei so, aldiz, parrilla egoki eta mamitsu batean lanean jarraitzen dute, eta Aitziber Perez de Karkamo-k adierazi bezala, gero eta gehiago dira bertan parte hartzen duten kolektiboak. Esaterako, orain gaueko 00:00ak eta 2:00ak bitarteko magazin bat prestatzen ari dira. Asmoa irratia ahalik eta jende gehienarengana iristea denez, horretan ere bidea egiten ari dira, egun jadanik beren hedapena ia Araba osora heltzen baita, duela hiru hilabete Arabako Errioxan errepikagailua jarri eta gero.

Azkenik, eta diru iturriei dagokienez, Hala Bedi-k duela bi hilabete taberna zabaldu du

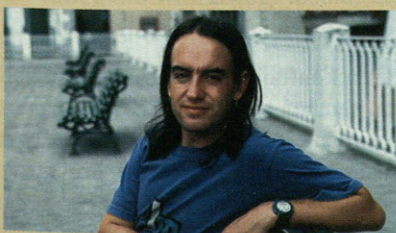
Alde Zaharrean, bere bazkide (200 inguru) zein entzuleen biltoki eta hainbat ekingintza-gune izan nahi duena ●

■ Laster Hala Bedi-ren webgune berria ikusiko dugu.

bakoitzari buruzko berriak zabalduz, beste irrati libreekiko loturak jarritz eta irratia bera entzuteko aukera emanez.

A u r p e g i a

Txomin L. Aramaio

Ondarroako Radixun "X Jaunaren Ordua" aurkezten du larunbatero

"Hitzerako erraztasuna dut, beraz mikroaz ondo moldatzen naiz"

Radixu, Ondarroako irrati librean, orain dela dozena erdi urte eza-gutu zuen, eta azken lau urtetan larunbat eguerdiko musika-saioaren arduraduna izan da. Ez zaio zaila izan, aitortzen duen euskal musikarekiko zaletasuna kontuan harturik: *"Lanbide honek nire zaletasuna garatzeko aukera eman dit, eta, gainera, bestelako irratietan jartzen ez duten musika jarri ahal izatea oso pozgarria zait"*.

12:00etako saioak ordubeteko iraupena du, eta asteko disko berria aurkeztu eta pintxatzeaz gain, euskal talde eta disketxeei buruz berri ematen du. Ez du normalean gidoirik erabiltzen, eta inprobisazioan oinarritzen da, nahiz eta informazioa landu ostean oharrak eraman: *"Lau urtetan datu mordoa barneratu dut, eta, gainera, mikroarekin ondo moldatzen naiz, hitz egiteko dudak erraztasunagatik"* ●

B a g a k

■ EMITITZEAGATIK ORDAINDU BEHARKO DA?

Espainiako Gobernua espazio irrati-elektrikoa erabiltzen duen orori (irrati eta telebista kateak barne) kanon edo zerga berri bat ordainaraztea pentsatzen ari da. Batzuen ustez, erabakia gobernuaren politikarekin oso ados ez dauden emisorak isilarazteko sortu da, nahiz eta gobernuakideek zergarik izatekotan denentzako berdina izango dela adierazi. Zientzia eta Teknologia Ministeritzatik adierazi dutenez, zalantza gaur egungo tasa sinbolikoekin jarraitu ala irrati eta telebistetatik benetan dirua biltzen hastea litzateke, beste herrialde batzuetan egiten duten bezala ●

Ipar Amerikatik ontzietako lasta lur artean etorri ziren "Oenothera biennis" haziak. Metrora iristen ez den landare hau kosmetikoak egiteko erabiltzen da gaur egun.

AMAITU EZ DEN BIDAIA

Biziraupenak batik bat, baina baita munduak ezagutzeko grinak ere istorio harrigarriak eman dituzte. Ipar Amerikatik aspaldi etorritako *Oenothera biennis*, gaztelaniaz "onagra" eta frantzez "onagraire" eta "herbe à l'âne" deitzen den landare hau, asko jota, metro betekoa hazten da eta erleak zorutzen dituen lore beilegi usaintsu deigarriak ilunabarrean zabaltzen ditu. 1614an Paduako Botanikotik Europara sartu zela diote. Nolanahi ere aurretik etorria izango zen; kotoia ekartzen zuten ontziak orekatzeko kargatzen zuten lasta lurra zen eta han zetozen haziak. Turista gehienek erantsean itsasertza bisitatu zuen hasieran. Toki epel eta lur

harroen zale izaki errio eta ibai ertzak ezagutu zituen, gero kontinente barrurantz sartuz. Egun, garaiko turisten gisan, autopista-ertzak erabiltzen ditu lur berriak ezagutu aitzakian kolonizatzeke. Turistaren kolonizatzaile puntua... Kolonoari

bezala turistari, ordea, laster hartzen zaio tamaina. Ojibwe indioek elikatzeke, sendatzeko... erabiltzen zutenaren berria ere etorri zen: kaskako, pusla, zorne-zorro eta ubelduentzako kataplasma, larruazala eguzkitatik babesteko ukendua, zakureztula baretzeko sustraiak egosita... XX. mendean bere hazien olioak duen gamma-linoleiko azido bereziaren sendatzeko gaitasunari gehiago erreparatu zaio: hilekoaren mina, menopausia, hipertentsioa, gizentasuna, alkoholismoa eta batez ere begi, ile, azkazal eta azalerako. Europa ugazaba honetan kosmetikaren pagotxak harapatu turista, alajaina! ●

♦ JAKOBA ERREKONDO
mandio@redestb.es

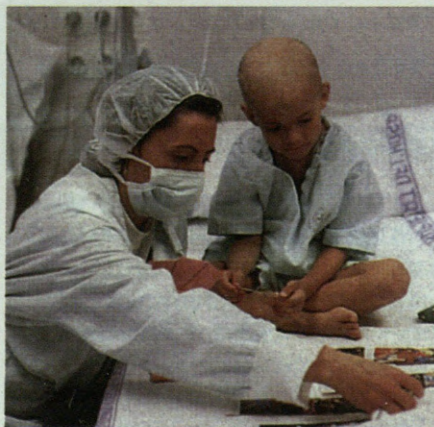
O S A S U N A

Medikuntzaren xedea horixe da; minbizia gaitz kroniko bihurtzea, gaixotasuna errotik desagertuko denik ezin baita esan. Kimioterapia "indibidualak" gero eta eraginkorragoak dira.

MINBIZIA GAITZ KRONIKOA?

Horixe da adituek nahi luketena, minbizia gaixotasun kroniko bat izatera mugatzea, diabetesa edo hipertentsioa bailitza, aurtengo udaberrian Marbellan bildutako Onkologiako I. Nazioarteko Kongresuan esandakoari begiratzen badiogu. Etorkizunean paziente onkologikoa bere gaitzarekin batera biziko litza-teke, tratamendu guztiz sinpleak eginez. Material genetikoaren (ADNaren) ezagutzak estrategia kimioterapiko indibidualizatuak diseinatzeko modua emango liguke urte gutxiren buruan.

Gaur egun minbizien %100 tratatzen da, eta horietatik %50 sendatzera irits daiteke. Adituen iritziz ezin esan daiteke minbizia errotik desagertu egingo denik,

baina diabetesa, artritis edo hipertentsioa bezalako beste gaixotasun kroniko batzuen mailara ekartzeko gai izango

diren konfiantza badute, eta kasu horietan sendatu gabe ere gaixoa bere gaitzarekin batera bizitzera iristen da. Kongresuan argi geratu zen bezala, kimioterapia berriak gero eta toxikotasun gutxiagokoa dira eta paziente onkologiko askoren bizi-itxaropena dezente igo da. Bestalde, zitostatiko berriek zelula tumoralen gain bakarrik jardungo dute, eta horrek alde handia dakar gaurkoekin konparatzen badugu. Paziente bakoitzaren "neurria" diseinatutako protokolo eta estrategiak erabiliko dira gero eta gehiago, eta horretan izugarrizko aurrerapausoa ekarri du zelula tumoralen material genetikoaren ezagutza gero eta hobeak, kimioterapia ia "indibiduala" iristeraino ●

♦ JABIER AGIRRE

Lea-Artibai Eskualdea. 75 km • 2-3 egun *Euskalduntasunaren gordelekua (III)*

Unibertsitateko bitxikeriak

■ Ziortzako Kolegiatako klaustro lasaia.

Lea-Artibaiko bihotzean dago Markina, giro pilotazalean "Unibertsitatea" ezizena hartu duen herria da. Bere inguruan hainbat interesgune bisitatuko ditugu, hau da, Markinako alde zahar interesgarriaz gain bere menpean den Bolibar herriska (Simon Bolibarren sendiaren jaioterria izateagatik horrela deitua), ondoko Ziortzako Kolegiata-Monastegi lasaia, eta baita euskal basiliza "desberdin" bat, Arretxinagako Mikel Deunarena. Orokorrean, aste honetan bitxikeria atseginenez bustitako ibilbide lasai batera gonbidatzen zaituztegu.

■ Arretxinaga Euskal Herriko ermitarik bitxienetakoa da.

BBK
Bilbao Bizkaia Kutxa

Bizkaia **beti** gure bihotzean

MUNITIBARREKO BIDE GURUTZERA ITZULITA,

eskumara eginez Iruzubieta-Markinarako bidea hartuko dugu. Konturatuko zareten moduan berau bigarren edo hirugarren mailako errepidetxo da, beraz lasai joatea gomendatzen dizuegu.

45. km.an Gontxagarrigaina pasa ostean, jada Ziortza dugu ikusgai. Beharbada pinu asko soberan dituen paisaia polit honetan zehar, beste 3 km.ren bueltan Bolibarko sarreraraino iritsiko gara, baina herrixoan bertan sartu aurretik eskuinerantz desbideratuko gara. Gorantzako bideak pare bat kilometrotan Ziortzako Kolegiata entzutetsura hurbilduko gaitu. Oso aintzinako monumentu interesgarri hau, hainbat mendetan zehar Kostaldeko Santiagoko Bidearen ospitale-monastegi garrantzitsu izandakoa da.

Oraingoan bai, Ziortzatik jaitsi ondoren, Ameriketako Askatzailearen sendia bizi izan zen herriska zeharkatuko dugu, izena ematen dion Simon Bolibar handiaren omenezko zenbait monumentu eta elizpe ikusgarriaren ondotik.

Markinarantz goazela, pare bat kilometrotara denbora luze bidegurutze-funtzioa izan duen Iruzubieta auzunean ezkerre

joko dugu. "Pilotaren Unibertsitate"ra, hau da, Markinara hiruzpau kilometrotan iritsiko gara, sartu baino lehen ezkerre Aulesti edo Santa Eufemiara hurbiltzeko bigarren aukera dugularik (lehen ezin izan baduzue oraingoan aprobetxatzea gomendatzen dizuegu).

Herri pilotazale honetan alde zahar interesgarria duzue, eta udalerrian zehar hainbat dorretxe, jauregi eta eraikin erlijiosu ikusgarri. Horietatik harrigarriena, herria Ondarroa-Lekeitiorantz zeharkatzen ari garela, eskumara aterako zaigun kale-bideak hurbilduko diguna da: Arretxinagako Mikel Deuna Baseliza (probaleku ondoan), sailduaren irudia zaintzen duten hiru arroka erraldoekin.

MARKINA

Herrialdea: Bizkaia

Bilbora: 50 km.

Altitudea: 72 m.

Biztanleak: 4.708

Euskaldunak: % 89

Azalera: 64 km²

Dentsitatea: 74 bizt./km²

Jaiak:

San Joan (Bolibar - ekainak 24)

Karmenak (uztailak 16)

San Migel (Arretxinaga - irailak 29)

Euskal Herrian euskara gehien entzuten den eskualdeko bihotzean kokaturiko herri atsegin hau pilotarekin duen harreman estuagatik ere oso ezaguna da.

Horrela, Markina eta bere ingurua betidanik euskal kiroliek internazionalenaren, hau da, xisteraren harrobi oso garrantzitsua izan da, eta horrenbestez bertako frontoia Pilotaren Unibertsitatea izenarekin ezagutzen da.

LABURPEN HISTORIKOA

Hiria 1355ean fundatu zen, bertakoek eskaturik eta "Villaviciosa de Markina" izenarekin. Eskatzearen arrazoia zera izan zen, Gipuzkoaren ondoan egotean alde honetatik egindako eraso eta lapurreten menpean bizi zirela.

Horrela, urte horretan Don Tello Bizkaiko Jaunak harresiz inguratutako hiria eraikitze baimena eman zien, lehenbiziko urteetarako zenbait pribilegio ere luzatuz. Ordudanik, Markinak, beste herri askok bezala, lurralde eta botere ahalik eta gehien edukitzearen sendien arteko liskarrak ere ezagutu zituen, dorre-

Datorren astean ARGIA n...

ONDARROA

Historia, Monumentuak, Informazio praktikoa...

Ihesi

Euskal Herriko Gida Turistikoa

txe ugariak erakutsi moduan. Azkenik, Ameriketarako migrazio handia ezagutu duen inguruan kokatzen da (azken mendean xisteran aritzeko pilotari asko joanak dira); industrializazioak indar handiz eragin ez duen nekazal inguruan hain zuzen.

ALDE ZAHARRA

Markinako erdigunean 1883an Euskal Jaiak ospatu ziren zelai trianguluarra dago, herriko atsedean eta ekintza-leku nagusia.

Hiruki honen eskuinaldean Pilotaren Unibertsitate ospetsua dugu, Markinako frontoia. Lehenbiziko pilotalekua 1798koa izan bazen ere, gaur ikus dezakegun moduan 1965ean inauguratu zen. Zelaiaren beste aldean berriz, Merced Komentu-Eliza dugu. Komentua 1635etik esistitzen da (aurretik Xemeinen

Bertan zenbait dorretxe interesgarri dugu, hala nola, Barroeta (dorretxe baino jauregi itxura gehiagoz, XVI.ean berreraiki eta XVII.ean handitua, bertan Belgikako Fabiola Erreginaren aitona jaio zen), Bidarte, Ubilla, Kareaga eta Ugarte izenekoak.

Baina beste ezeren gainetik nabarmentzen dena Markinako parroikia den Xemeingo Jasokundeko Andra Mari Eliza erraldoia da. Lehenbizi monastegia omen zena XVI.ean Berpizkundeko tenplu bihurtu zen.

Kanpoaldetik (pinakuludun kontrahorma indartsuak ezik) itzelezko eliza bat besterik ikusten ez bada ere (Bizkaiko areto-elizarik handiena da), barrualdean gurutzeria-sabaïdun hiru nabeak askoz ederragoak dira.

Alboko hilerri klasizistak ere bisitatxo bat merezi du. 1851n egina, gainetik pasako dituzuen antzinako hilobien artean elementu neogreko eta neogipziarrak daude.

ARRETXINAGAKO MIKEL DEUNA

Berriz ere bidegurutzera itzuli, eskubira jo eta piskat aurrerago ere eskubira eginez, Arretxinaga Etorbidetik oinez hurbil dagoen izen bereko ermitara ailegatuko gara.

Probaleku baten ondoan egonik, kanpotik ez dauka ezer berezirik, baina sartzen bazarete (ia beti zabalik egon ohi da) Euskal Herriko ermitarik bitxiena zergatik den konturatuko zarete.

Barruan hiru harritzar ikusiko duzue, eta erdian Mikel Deunaren irudia. Gertatzen dena zera da, hiru harri erraldoi horien kokapen

harrigarria ikusita, urte askotan zehar berauek aurrehistoriako trikuharri bat edo bestelako hil-monumentu bat osatzen zutela pentsatu izan dela. Gaur egun, duela 40 milioi urte gertatutako fenomeno geologiko bitxi baten ondorioz sortu zirela badakigu.

Dena den, tenplua eliza katoliko gisa XI-XIII. mendetik existitzen bada ere, leku hau askoz lehenagotik sakratua zela uste da, seguraski Kristautasuna iritsi baino lehenago ere bai.

■ Ziortzako Kolegiata monastegi baten egoitza ere bada.

zegoen), eta gurutze latindarreko eliza 1793koa da. Azkenik, Hirukiaren hirugarren aldearen atzean Alde Zaharra hedatzen da, Zear Kaleak moztan dituen Guen, Eraiko, Okerra eta Osteko kale paraleloek osatzen dutena.

Alde Zahar atsegin honen alboan Goiko Portala izeneko plaza polita dago, eta bere albo batean Karmengo Komentu-Eliza. Komentua 1691n fundatu bazen ere, eliza 1724an amaitu zen. Bertan, aurrealdean ageri den Karmengo Ama Birjinaren irudia eta barruan apaingarriz betetako aldare barrokoak azpimarratuko ditugu. Plazan bertan 1787ko Karmengo Iturri handia ikus dezakegu, eta beste aldean Solarte Jauregi klasizista.

Alde Zaharreko beste eraikin interesgarri batzuk aipatzearen: Antxia Dorretxea (herriko eraikinik zaharrena dena, harlanduzkoa eta leiho gotikoekin), alboko Ansotegi Jauregia (erreparatu ezazue bigarren solairuko hutsarte edo leihoetan), Udaletxea (XVII.eko zortzi zutabe barroko erakusten dituen), honen aurreko Andonaegi Jauregi barrokoa (Murgatarren armaria erakusgai duena)...

XEMEIN

Zelaiaren alboko bidegurutzean sortzen den izen bereko etorbidetik metro batzuetara 1952an Markinari anexionatu zitzaion Xemein auzoa dugu (Markina-Xemein izen ofiziala sortuz).

"PAIS VASCO DESDE EL CIELO"

Euskadi
PAIS VASCO
Atsegin handiz

Bolibar eta Ziortzako Kolegiata

Ziortzarekin batera 1969an Markinari anexionatua, Bolibarrek Ameriketako Askatzailearen sendiaren abizena hartu du. Izan ere, Simon Bolibarren arbasoak leku polit eta lasai honetakoak ziren, sendiarena izandako Errementarikua etxeak (gaur Simon Bolibar Museoa) eraikusten duen moduan.

"EUSKALERRIA"

■ Bolibarko plaza eta eliza.

Museo honek herriska, Ziortzako Kolegiata eta Simon Bolibar berataz eskaintzen du informazioa. Zabalik: Asteartetik ostiralera 10:00-13:00; larunbat eta jaiegunetan 12:00-14:00 eta uztail-abuztuan 17:00-19:00 ordutegiekin. Sarrera doan.

Bolibarko plazan bertan, baserri ederrez inguraturik, Ameriketako Askatzaileari eskainitako monumentu garaia dugu, 1927an eraikia.

Alboan Independentzia Gudan gerrilaria izan ostean Kapitain Jeneral izatera iritsi zen Francisco Longaren estatua dugu, eta bien aurrean Bolibarko X-XI. mendeko Santo Tomas eliza.

XVII-XVIII. mendeetan ia erabat berreraikia, gotorleku itxura sortzen dion kanpandorre biribila erakusten du. Arkupe zabal eta ikusgarrien pean Venezuelako zaindaria den Coromoto Ama Birjinari eskainitako kapera dugu.

Hemen, 1959an venezolatarrek Simon Bolibarren arbasoen herriskari egindako oparia gordetzen da, Ama Birjinaren tailua hain zuzen.

ZIORTZAKO KOLEGIATA

Bolibartik pare bat kilometrora Kostaldeko Santiagoko Bidearen geldialdi garrantzitsua zen tenplua dugu, Oiz mendiko ipar isurialdean kokatua.

Kondairak bere fundazioa 968. urtean kokatzen du, inguruko jendea Gerrikaitzen meza entzuten ari zela arrano batek hilobi bateko burezur bat hartu eta inguru honetan bota zutenean.

Ofizialki lehenbizi 1082an agertzen da idatzi batean, baina gaur ikus dezakeguna berriagoa da (azkenaldian aintzinako eliza erromanikoaren aztarnak aurkitu dira). Horrela, gotiko-Berpizkundeko eliza XV. mendekoa da eta Berpizkundeko Klaustro dotorea XVI.aren erdialdekoka.

Hauetz gain, osotasunak monastegia bera, abatetxea, kolono-etxea, erretektorioa eta erromesentzeko ospitale-ostatu zaharra aurkezten ditu. Azken hau 1954an izandako sutean galdu egin zen, eta gaur egun berreskuratzen ari dira.

Klaustroan aintzinako hilobi bat aurkituko duzue, batzuentzat X. mendekoa izan daitekeena, eta elizaren atriumean tailu eta eskultura sinbolikoak (agian aurrekristau garaiko kultuei dagozkienak).

Azkenik, elizaren sarrera aurreko berdegune ederra gurutzatuz, arku batetik igaro eta aintzinako galtzadaren zati bat ikusiko duzue. Hemendik sartzen ziren Santiagorako erromesak. Gurutze ikusgarri berau markatuz harrizko kalbarioa ageri da. Kolegiata, azkenik, denbora luzez ahaztuta egon ondoren, gaur egun fraide zistertarren komunitate batek betetzen du.

"LUR HIZTEGI ENTZIKLOPEKIOA"

■ Simon Bolibarren jaiotetxe-museoa.

Informazio Praktikoa

MARKINA

Turismo Bulegoa: Xemein Etorbidea 13. ☎ 94-616 90 25.

Udaletxea: ☎ 94- 616 75 88.

Udaltzaingoa: ☎ 94- 616 76 93.

Kotxe-tailerrak:

Autos Artibai- Erdotza auzoa (Durango-ra bidean). ☎ 94- 616 77 14.

Arakistain- Andra mari Erdotzako Etorbidea. ☎ 94- 616 74 39.

Jan eta lo egiteko:

****Vega Jatetxe-Ostatua-** Abesua 2. ☎ 94- 686 60

15. Logela bikoitza 4.600-6.000 pzt.

Lo egiteko:

Makutegi Nagusi Nekazal Etxea- Altza auzoa 47. ☎ 94- 616 74 17 / 87 66. Logela bikoitza 4.500 pzt.

Kike Amonarrizen
Umorea

ETXERATZE AGINDUA

Hego Ameriketan gertatua.

Armadako kapitainak kuarteleko patioan bildu du tropa guztia, eta denak tente jarrarazi eta gero, serio demonio hitz egin die soldaduei:

-Entzun ondo, astakirten koa-drila!. Gaurtik aurrera, etxeratze agindua arratsaldeko zortzietan ezarriko da. Ordu horretatik aurrera inor ikusiz gero, egin tiro! Eta bete gero nik emandako agindua koldar zikinok! Zuek tiro egiten ez baduzue, nik egingo dut eta zuen kontra, fusilatzerakoan!

Agindua, salbuespenik gabe ari dira betetzen soldaduak. Hamabost bat egunetara ordea, soldadu bat pausu arinean hurbildu zaio kapitainari:

-Kapitain jauna!. Zibil baten aurka egin dugu tiro,... arratsaldeko zortziak laurden gutxitan!.

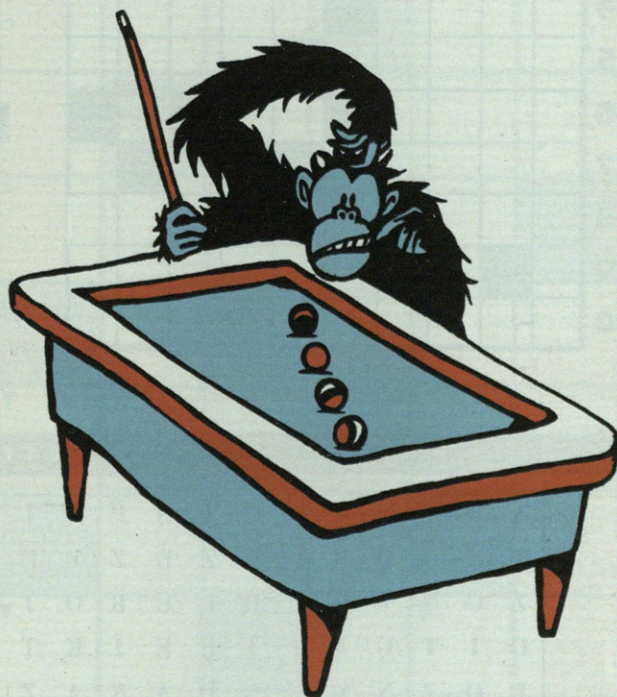
-Kontuz, mutilak, kontuz... Zuek badakizue zein den armadaren

MANIXT?

**2A2PIAK
BATMAN**

Asteko Lokuzioa

AHOKO ZULOAN EDUKI

Zerbait egiteko erraz eduki

**Galartzari ahoko zuloan gelditu zitzaion
pilota, baina ez zuen tantorik egin**

TENERLO A HUEVO /
LES DOIGTS DANS LE NEZ / THE LIFE OF REILLY

arau nagusia: zenbat eta etsai gehiago desagerrarazi, orduan eta hobeto. Baina jabe zaitezte nazio-arteko prentsa guztia gainean dugula, eta ezin dezakegula horrelako hutsegiterik errepikatu. Azken batean, ordu laurden ziztrin batengatik, kapaz dira gure

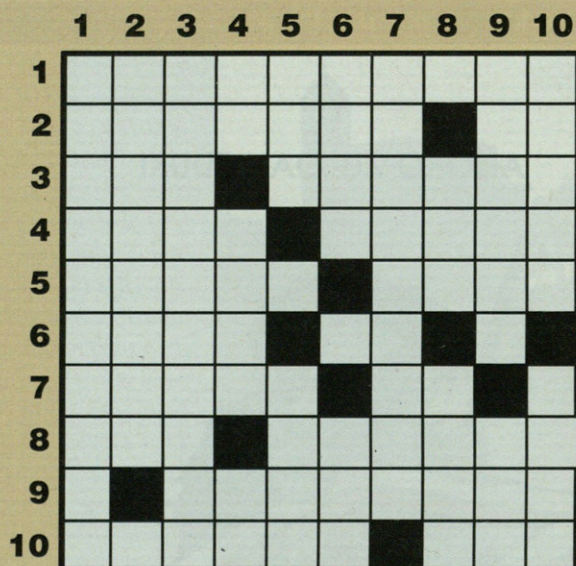
ondra eta gure aberriaren izen ona zikintzeko.

- Barkatu kapitain jauna! Baina nik mutila ezagutu egiten nuen.

- Eta?

- Badakit non bizi zen eta hura ezin zitekeen arratsaldeko zortzietarako etxera iritsi.

Gurutzegrama

EZKER ESKUIN

1.- Aurrenekoa. 2.- Miatu. Orpoaren erdian. 3.- Nauka. Nerabezaroan dagoena. 4.- Dauzka. Zailtasun handiz. 5.- Agian. Zenbaki bikoitia. 6.- Letoniako hiriburua. Lehen biak. Bokala. 7.- Txori-mota. Interjekzioa. Sufrea. 8.- Denbora. Francisco ..., eskultore bizkaitarra (1867-1940). 9.- Kontsonantea. Ezkontidea hil zaiona. 10.- Azkenekoa. Amerikako erakunde xenofoboa.

GOITIK BEHERA

1.- Landaredia. 2.- Etxea, esaterako. Kontsonantea. 3.- Aukeratuak izan daitezkeenak. 4.- Nork atzizkia. Uso ar. Egile atzizkia. 5.- Nortasun agiria. Oxigeno. Bibliako pertsonaia. 6.- Moztu. Bokala. Oinarrizko edaria. 7.- Alemaniako hiria. 8.- Kontsonantea. Infin., akitu. Karta-jokoa. 9.- Eroritako hosto-multzoa. ... egina, total egina. 10.- Apaiza. Begiradak.

Letra Zopa

A	G	I	N	A	H	U	I	N	P	U	I	A	E	H	B
T	K	G	O	R	L	I	Z	D	Z	Z	E	S	B	E	A
Z	O	N	I	R	U	R	L	U	R	O	J	A	I	N	K
D	I	T	U	A	I	I	R	E	I	K	T	N	E	A	I
L	O	Z	N	M	U	N	D	A	K	A	Z	K	O	I	O
A	X	O	L	T	E	T	R	L	L	E	A	R	E	A	N
J	T	O	E	I	I	R	A	E	T	E	I	M	B	O	G
R	E	I	T	D	L	I	P	A	G	O	G	T	K	Z	I
R	G	E	Z	A	N	O	A	N	E	B	R	E	I	Z	E
E	T	A	B	N	S	X	I	R	I	A	R	B	A	O	T

Aurki itzazu letra zopa honetan
hondartza duten Bizkaiko 8
herriren izenak.
Hitzak
ezker-eskuin,
goitik- behera
edo
diagonalean azalduko
zaizkizu

Aurreko asteko soluzioak

			*	A	*	I	*	A	*	A	*
			I	R	A	K	A	S	L	E	A
			*	T	I	*	U	T	I	K	*
*	A	*	B	E	D	E	R	E	N	*	B
B	U	K	A	T	U	*	K	A	T	E	A
*	R	A	D	A	R	R	A	*	E	L	O
Z	E	R	I	*	U	*	K	A	R	E	A
*	L	O	T	U	*	S	O	I	N	A	*
L	I	B	U	R	U	A	*	T	A	K	A
*	O	I	*	A	R	R	E	A	K	*	L

Gurutzegrama

Ezker-eskuin: 1. Nahitaezko. 2. Omenaldiak. 3. Lezo. Borra. 4. Arerio. Ear. 5. Ni. Izkin. I. 6. Aki. Kan. In. 7. Hamar. Dira. 8. I. Abila. U. 9. Kanaberadi. 10. Opakua. Zio.

Goitik-behera: 1. Nolanahiko. 2. Amerika. Ap. 3. Heze. Imana. 4. Inori. Abar. 5. Ta. Izkribu. 6. Alboka. Lea. 7. Edo. Indar. 8. Ziren. I. Az. 9. Kara. Irudi. 10. Okarina. Ito.

P	A	L	T	I	A	Z	O	R	I	N	H	I	A	D	N
D	K	E	U	G	I	R	O	P	A	M	A	I	N	L	K
A	Z	A	U	P	T	N	O	I	K	I	T	A	R	I	S
I	Z	N	I	B	N	A	U	B	I	I	A	G	A	U	T
D	E	X	H	U	R	I	B	A	R	R	I	Z	D	I	E
A	Z	N	S	A	I	J	K	N	A	Z	A	T	A	K	A
E	Z	O	B	E	L	U	O	A	R	L	R	B	T	Z	A
A	Z	O	L	R	O	G	L	R	U	S	U	T	I	E	
P	I	R	R	L	A	T	A	B	T	A	A	R	R	A	U
A	M	A	E	D	A	U	N	E	S	A	A	I	B	A	N

Hitz Gezidunak

	Larunbat	Arotzaren tresna	Auzia	Ondorioa	Infin., oratu
	Izena	Bi eta bi	... egin, begiratu	Oxigenoa	
	Etxola			Ez eme	
	3			Eranskin	
Baretu	Marka		Letoniako hiriburua		
Jeinu mitologikoa	Deitura		Sendo		
		Ataurre			Gaia
		Hil			
Gorputza			Röntgen	Momentu	
Behar			Lehenengo	Titanioa	
		Denboraleak			
		Bokala			
Emakume izena			Naizen honek		Bokala
Arnas ezak hil			Iodoa		Musika nota
		Ut!		Zezen zikiratu	
		Bokala		Kontsonantea	
Nafarroako herria			Hezurra		

Pertsonaia: Politikari eta idazle gipuzkoarra (1904-1981)

Denborapasak: LUMA • Umorea: KIKE AMONARRIZ • Komikia: MARKO ARMSPACH + ZOOK

ERROBIKO PIRANJAK

ELIXABETE GARMENDIA

GONBIDATU OTXANAK

Abuztuaren zortzigarrenean. Irakurketa deskubritu berri duen lau urteko neskatoari ez dio ezer esaten "Egun-karia"ko izenburuak. Gaur beste zerbaitek piztu dio arreta: azaleko argazki nagusiak. Eta han, gaueko eszena ilun hartan, suak. Irudian ageri diren karteletan irakurri du: Bilbo, Basauri, eta badaki hortaz bera bizi den inguruko zerbaitek dela hura. Eta hasten da, bere adinekoek galderak egiteko duten seta ase ezin horrekin itaunka: zergatik dago sua? Eta hor zer ikusten da? Su artifizialen irudi bat begiratzean sekula egingo ez dituen galderak. Batek daki nondik sortzen zaion intuizio izpi hori argazkiak dramaren bat adierazten duela somatzeko. Jarraitzen du gero eta erantzun zailagoko galderak egiten, eta azkenean tranpatxoren bat egin behar zaio argazkiko gertakarian jarrita daukan arreta beste zerbaitetara zuzen dezan. Hori gosariko orduan. Bazkal aurretik, txintxatan dabilela, nagusiei ahopeka entzundako zerbaitek pizten dio jakinmina: zer gertatzen da? Eta berriro erantzun zaileko galdera sorta. Beste bonba bat, auto batean, gizon bat hilda... Zergatik?

LAU urteko neskato baten klase honetako jakinminari erantzuten saiatzea ez da ariketa makala. Hor konturatzen da bat kontakizunari hari logiko eta koherente bat emateko ezintasunaz. Areago saminak ezarrian lokarria eta begietan lausoa eragiten duenean. Eta horrela, oinazean gelditzen da bat trabatuta, mutu, ezdeus, mintzoaz baliatu ezinik, hitzetan ez delako kabitzen izugarrikeriaren tamaina. Pentsamendua eta haren adierazpidea baztertuta, emozioen mundua soilik. Sentipen gero eta bortitzagoak, muga batetik aurrera auto anestesiararen bidez bakarrik jasan daitezkeenak. Tentazioa, hortxe geratzea, zauri zaharberrituak xukatzen, etsipenean itota.

Irailaren laugarrenean. Opor osteko kromo aldaketa inoiz baino azkarrago doa aurtan. Lurralde exotikoetako abenturen kontakizunak, nahiz hemen bertako plan udatiarrenak, kolpean moztan dira. A zer

uda! Hollywood-eko gidoilaririk sadikoena-ri ere nekez sortuko litzaioke halako istorio ikaragarriarik. Muturrak geroz eta tentsatua- go, eskalada zoroan, egitezko astakerien euskarri tamainako diskurtsoak. Lizarra-Garazi ahotan alde batean eta bestean. PP eta PSOErentzat sorgindutako mamu bel- durgarria bailitzan, gaiztakeria eta ezbehar guztien sorburu. EHko buruzagiak berriz ezin da ulertu nola ez diren erraietaraino gorritzen aipatzen duten bakoitzean. Udal- biltzaren epe eta erritmoak gora behera, Lizarra-Garazi nork eta zerk dinamitatu duen jakiteko ez dago ez CESIDekoa izan beharrik ezta dinamika barrutik ezagutu beharrik ere.

SUETENA tranpa baldin bazen, haustu- raz geroko diskurtsoa iruzurrez bete dago. Otegi Estatutoarekin jaiotako belaualdi- koen ETAratzea justifikatzeko Herri honeta- ko gazteriak bizi omen duen frustrazioa aipatzen duenean, iruzur ari da egiten, ez arlo politikoan soilik, baita herrigintzaren esparruan ere. Euskal Herriak historikoki zintzilik dauzkan helburuen erdietsi nahiak ezin ditu deuseztu eta birrindu urtetako herrigintzaren lorpenak, hutsune eta guzti, gutxietsi ezin direnak. ETako ekintzaileen jarduera goraipatu eta txalotzen duenean, inolako ñabardurarik gabe, sarraskiaren eta txikizioaren aukera ari da legitimatzen. Fri- bilitatea ala zinismoa? Hilotza hilotzaren gainean pilatzen duen bideari babesa ema- ten zaion bitartean Lizarra-Garazikoa alda- rrikatzea iraingarri gertatzen da itun hartan itxaropena jarri zuten sektore zabal eta ani- tzentzat. Gauzak horrela, EHren ingurutik hasi da ozentzen berriro eskema manikeoa: edo Estatua edo ETA, tarteko aukerarik ez omen dago. Itxikeria edo basakeria, basake- ria edo itxikeria; utikan gizalegea, zentzua eta konponbidea. Nonbait harrizko gonbida- tu otxanak besterik ez zituzten nahi baten batzuek Lizarratik Garazirako trenean ●

"Gauzak horrela, EHren ingurutik hasi da ozentzen berriro eskema manikeoa: edo Estatua edo ETA, tarteko aukerarik ez omen dago. Itxikeria edo basakeria, basakeria edo itxikeria; utikan gizalegea, zentzua eta konponbidea"

ARGIAren Eskaintzak

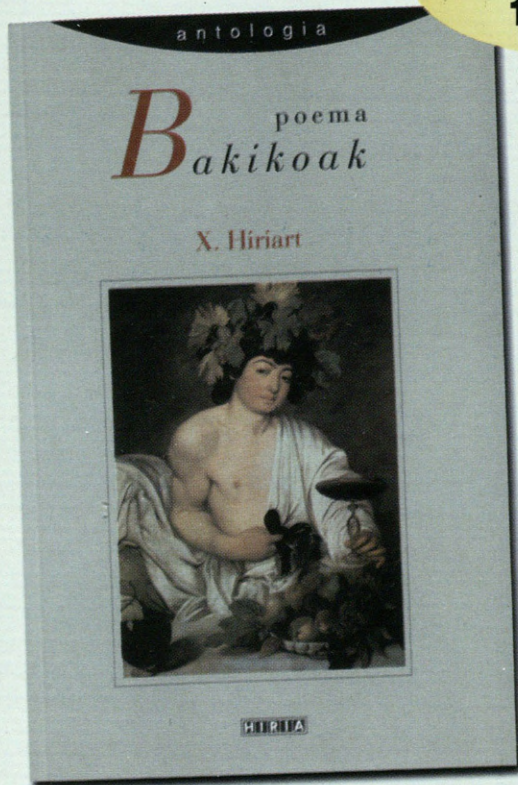
Kultura merkeago erosiz, Euskal Herriko Astekaria sendotu

Aukera Berezia Zuretzat

**Bidalketa gasturik gabe
etxean jasoko duzu**

**ARGIAko Prezioa
1.250 pta.**

~~**Kaleko Prezioa
1.450 pta.**~~

TITULUA: "Poema Bakikoak"

EGILEA: X. Hiriart

ARGITALETXEA: HIRIA

GAIA: Antologia honetan bildu diren poemak argiro agertzen dute janak eta edariak euskal idiosinkrasian duten eragin nabarmena. Xabier Munibek bere gazteluan edo eta bertsolariak sagardotegian paratu zituzten bertsoak euskaldunak hedonismorako duten joera bereziaren agerpen dira. Antologia honetan aurkitzen dira euskaldunen egarri eta apetitoak eragin dituzten poema bakikoak.

POEMA BAKIKOAK

ETA EZ AHAZTU

~~**2.500 pta.**~~

2.000 Pta

**MORAUren
AMODIO DOMESTIKOA**

~~**1.200 pta.**~~

1.050 Pta

**TERE IRASTORTZAren
"IZEN GABE, DIRENAK"**

ARGIA: Zirkuitu ibilbidea 15, 20160 LASARTE-ORIA Tel.: 943 37 15 45 • FAXA: 943 36 10 48 / 37 34 03
e-posta: denda@argia.com • www.argia.com

ESKAERA: IZEN-DEITURAK _____

KALEA _____

ZBKIA _____

SOLAIRUA _____

HERRIA _____

TFNOA _____

POSTA KODEA _____

HERRIALDEA _____

HARPIDETZA ZENBAKIA _____

IZENBURUA _____

PREZIOA _____

ALEAK _____

GUZTIRA _____

☐ VISA: Epea:

☐ TRANSFERENTZIA: Euskadiko Kutxa 3035 - 0036 - 14 - 0360048647 Ondorengo datuekin batera ingresoaren agiriaren kopia bidali behar da

☐ KONTUA: TITULARRAREN IZEN ABIZENAK _____

N.A.F. / N.I.F. _____

KONTU KORRONTEA/LIBRETA

Entitatea

Sukurtsala

K.D.

Kontu zenbakia

euskal **irradi** telebista

Mila esker. Zuei esker
egin gara handi.
Zuei esker bete
ditugu 18 urte.

Hona hemen gure
marka berria.
Gure ilusioen ikurra

Laino guztien gainetik alboratzen